

ОДБРАНА

СЛОБОДА
2017

ТЕМА

КОНЦЕПТ
ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ

НОВИ наслови

РАТ СРБИЈЕ СА АУСТРОУГАРСКОМ, НЕМАЧКОМ И БУГАРСКОМ – 1915. ГОДИНЕ

Ж. Павловић

Броширано, ф. 17×24, 1.008 стр.

шифра: 111372, цена: 1.408,00 **са попустом: 985,60**

Ратни дневник академика и генерала Живка Павловића даје одговоре на значајна питања која су и тада и данас била актуелна и никад до краја испричана прича: зашто Србија, после сјајних победа, првих и јединих на почетку Великог рата, није наставила офанзивна дејства према непријатељу и гонила га све до Беча; зашто није енергичније кренула према Бугарима и завршила ратну причу отпочету још у балканским ратовима; зашто су савезници, у најмању руку, имали чудан однос према Србији.

Дневник Врховне команде, који по данима приказује наступање и борбена дејства наших састава, а истовремено и борбена дејства непријатеља, пун је изванредних примера храбрости и пожртвовања јединица и појединаца, али и тешких страдања и расула.

Књигу су за штампу приредили генерал-мајор у пензији Видосав Ковачевић и пуковник у пензији Зоран Јаковљевић.

Књиге можете наручити на **тел: 011/3201-810** или на **e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs**

ДНЕВНИК ИЗ 1914 – МИНИСТРА ВОЈНОГ ПУКОВНИКА ДУШАНА СТЕФАНОВИЋА

А. Животић

Броширано, ф. 15×23.5, 804 стр.

шифра: 111373, цена: 1.650,00 **са попустом: 990,00**

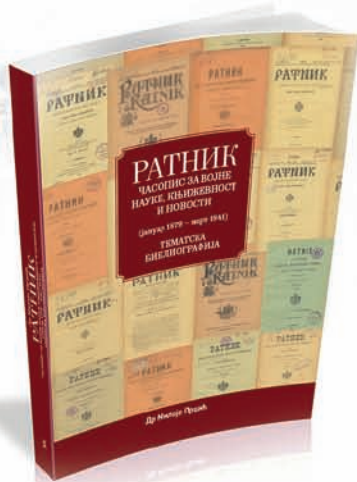
Дневник српског војног министра Стефановића има посебан значај за употпуњавање слике о догађајима с почетка Првог светског рата, који су обликовали и деценије након њега. Захваљујући тим записима сачуван је низ докумената који су у међувремену изгубљени или уништени.

Министар Стефановић казивања почиње даном Аустроугарске предаје ултиматума српској влади, наставља запажањима везаним за евакуацију Београда и прелазак српске владе из Београда у Ниш – ратну престоницу Краљевине Србије. Он аналитично прати мобилизацију српске војске, њене војне операције, али и дешавања на Источном и Западном фронту, међународне односе, интересе великих сила и сучељености њихових намера на Балкану.

Дело ђенерала Душана Стефановића *Дневник из 1914.* приредио је за штампу доц. др Александар Животић, који је и аутор уводне студије.

Књиге можете наручити на **тел: 011/3201-810** или на **e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs**

НОВИ наслови

РАТНИК – ТЕМАТСКА БИБЛИОГРАФИЈА

М. Пршић

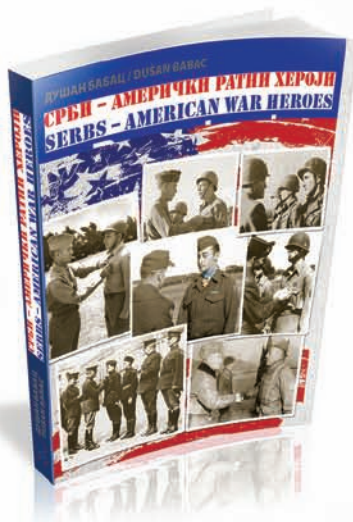
Тврди повез, ф. 17×24, 770 стр.

шифра: 111374, цена: 660,00 **са попустом: 462,00**

Часопис *Ратник* – за војне науке, књижевност и новости – првенац је стручне војне мисли у војсци. Тематска библиографија која обухвата приређивање овог капиталног дела за истраживаче полазна је основа у изучавању српске војске и страних армија.

У периоду од 62 године излажења *Ратника* текстови су груписани у рубрике: научни и поучни део, различитости, новости и белешке, књижевност, преглед домаће и стране штампе, а повремено су се јављале и рубрике библиографија, нове књиге, додаци (посебна издања уз бројеве *Ратника*) и некролози, читуље о погинулим официрима, подофицирима и чиновницима у ратовима 1876–1878. и од 1912–1920.

Књиге можете наручити на **тел: 011/3201-810** или на **e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs**

СРБИ – АМЕРИЧКИ РАТНИ ХЕРОЈИ

Д. Бабац

Броширано, ф. 20.5×26.6, 460 стр.

шифра: 111377, цена: 1.210,00 **са попустом: 847,00**

Многи Американци српског порекла имали су истакнуте каријере у војсци. На пример, пуковник Никола Степановић, који је имао сјајну каријеру и као адвокат и као војни командант и кога је председник Двајт Ајзенхауер именовано за члана дипломатског тима САД у Уједињеним нацијама. Или потпуковник Тајрус Коб, који је служио у Вијетнаму, и у рату и у мировним мисијама. Носилац Медаље за изузетну службу, пуковник Коб био је именован у Савет за националну безбедност, пратио је председника Роналда Регана на самитима у Женеви, Москви и на Исланду.

Амерички Срби били су хероји и у Корејском и Вијетнамском рату, као и у рату у Персијском заливу, као на пример Ленс Шијан, који је посмртно одликован Конгресном медаљом части и по ком је названа зграда у оквиру Ваздухопловне академије САД у Колорадо Спрингсу. Неправду да се веома мало зна о овим људима и њиховим делима настоји да, колико је то могуће у накнадном прикупљању чињеница, отклони ова књига. Они који су поменути између њених корица заслужују бар толико.

Књиге можете наручити на **тел: 011/3201-810** или на **e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs**

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапандин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, капетан

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић
Владимир Вјештић
Миријана Крстовић, поручник
Биљана Миљић

Стални сарадници

др Себастијан Балаш, др Славиша Влацић,
Милосав Ц. Ђорђевић, др Милан Мијалковски,
др Зоран Миладиновић, др Миљан Милкић,
Будимир М. Попалић, Милош Стругар,
Никола Остојић, Александар Радић, Бојан Рајић,
Влада Ристић, Милена Милетић, Александар Киш,
Драгана Барјактаревић

Дизајн и предом

Енес Међедовић (ликовни уредник)
Станислава Струњаш (техничка уредница)

Фотографија

Даримир Банда, Душка Стефановић, Јово Мамула
(фото-репортери)

Језички редактори

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски,
Јелица Живановић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Предом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3201-728; 23-728; 3349-536

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

Продаја 3201-810; 3241-254; 23-810

ТЕЛЕФАКС 3241-258

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штељонице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 291

Здружена акција
против терориста
на „Батајници“

Снимио
Јово МАМУЛА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 178

Како у природи
обезбедити кров над
главом и комфор

Приказ дела
оперативних
способности
Војске Србије
**СЛОБОДА
2017**

„Одбрана“
на Сајму књига

**СНАГА
САБЉЕ
И ПЕРА**

У овом броју...

12 Пуковник
др сц. мед. Угљеша Јовичић

САНИТЕТСКЕ МИСИЈЕ И ВИЗИЈЕ

16 Нова улога цивила
у систему безбедности
државе

КОНЦЕПТ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ

20 Регионални центар
Министарства одбране
Нови Сад

АПСОЛУТАН ОДЗИВ

24 Официри Марко
и Александар Илић

МАЈЦИ У ЧАСТ

26 Насиље над Србима
у 20. веку – узроци
и последице

ВЕК ГРЕШАКА И СТРАДАЊА

34 Савремено обавештајно
ратовање

НЕПРЕКИДНИ СУКОБ

34 КОНКУРСИ

Приказ дела оперативних способности Војске Србије *Слобога 2017* обележио је период између два броја нашег магазина. Поводом Дана ослобођења Београда у Другом светском рату, 20. октобра, на Аеро-дрому „Батајница” јавности је демонстрирана здружена акција против терориста, приказани су нови авиони МиГ-29 и савремена опрема јединица по пројекту „1500”, део наоружања и војне опреме наше војске и нови производи одбрамбене индустрије Србије. Летачке вештине презентовали су српски пилоти и руска акро-група „Стрижи”.

– Нови авиони, нова техника, тенкови, артиљеријска оруђа, нова опрема наших војника није никаква претња било коме, него још један доказ колико свој живот ценимо и да ћемо и те како умети да га заштитимо – рекао је том приликом председник Републике Србије Александар Вучић.

Књига је увек била одлично средство да човек упозна свет, али и себе, апсурде али и лепоте, који настају и појединца и друштво. Не мора се чак ни рећи јер је познато – кључ решења многих проблема, како личних тако и општих, јесте у књигама. На сваки могући начин. Стога је јасно зашто се овогодишњи слоган манифестације у част књиге, једноставно, наметнуо – „Кључ је у књигама”.

На овогодишњем 62. Међународном сајму књига у Београду Министарство одбране и Медија центар „Одбрана” представили су се с око 500 наслова, од којих је 25 нових. Било је још новина – поводом 70 година „Застава филма”, сваког дана су на војном штанду приказивани филмови и серије које је та војнофилмска установа снимала. Наступ је појачан стручним трибинама о темама које тиште све.

Тема једне од трибина која је закупила пажњу стручне јавности односила се на цивилну одбрану. Управо тим проблемом бави се и тема новог броја нашег магазина „Концепт тоталне одбране”. Република Србија, као војно неутрална земља, у случају било каквих изазова, претњи и ризика може да се ослони једино на сопствене људске и материјалне капацитете. Управо зато је неопходно да систем безбедности ојача своју цивилну компоненту, најпре едукацијом, а затим и обуком читавог становништва за поступање у ратним и ванредним ситуацијама.

– Ванредне ситуације изазване елементарним непогодама последњих година алармирале су надлежне органе који већ извесно време раде на дефинисању адекватног модела обуке грађана у домену цивилне одбране. Одржано је више интерресорних састанака, округлих столова и панела, на којима смо разменили мишљења са свим релевантним субјектима друштва, од којих очекујемо да се, свако у оквиру својих знања и могућности, укључи у обуку грађана – каже начелник Управе за обавезе одбране пуковник Драган Котарлић.

Вашој пажњи препоручујемо и рубрику „Друштво”, чије странице доносе текст „Век грешака и страдања”. Повод за текст је промоција монографије проф. др Радослава Гафиновића, на којој су уводничари имали прилику да говоре о свом виђењу узрока и последица насиља над Србима у 20. веку, али и о феноменима идентитетског и вредносног насиља, уз неизбежно постављање питања – јесмо ли као народ извукли поуке и научили шта да урадимо како нам се велика страдања не би понављала. ■

ПРИКАЗ ДЕЛА ОПЕРАТИВНИХ СПОСОБНОСТИ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

СЛОБОДА 2017

Почасном артиљеријском палбом из шест артиљеријских оруђа на аеродрому „Батајница“ започео је приказ дела оперативних способности Војске Србије – „Слобода 2017“, у част обележавања Дана ослобођења Београда у Другом светском рату. Прве секвенце приказа оперативних способности, којим је руководио бригадни генерал Душко Жарковић, биле су посвећене решавању ситуације отмице ваздухоплова на редовној међународној ли-

нији, ангажовањем дежурне јединице ловачке авијације и презентацијом принудног катапултирања пилота чија је летелица током акције оштећена.

Затим је уследила акција тима за борбено трагање и спасавање, у којој су учествовали транспортни хеликоптер Ми-17, који је лоцирао пилота, док су два хеликоптера „гама“ пружала непосредну ваздухопловну ватрену подршку.

За то време део снага за противтерористичка дејства извео је акцију неутралисања терориста, ослобађа-

Поводом Дана ослобођења Београда у Другом светском рату, 20. октобра, на Аеродрому „Батајница” јавности је демонстрирана здружена акција против терориста, приказани су нови авиони МиГ-29 и савремена опрема јединица по пројекту „1500”, део наоружања и војне опреме наше војске и нови производи одбрамбене индустрије Србије. Летачке вештине презентovali су српски пилоти и руска акро-група „Стрижи”.

7

ња талаца и реализацију мера противдиверзионе заштите. На другу групу терориста, која је заузела део аеродромске инфраструктуре, кренули су, потом, припадници јединица Војне полиције, а ради обезбеђења рејона извођења противтерористичке операције тридесет падобранаца извело је специјални падобрански десант из авиона Ан-26.

Више од 20 хиљада посетилаца окупљених на батајничком аеродрому имали су прилику да виде и примену технике брзог спуштања ужетом „фастроуп“, када су из два транспортна хеликоптера Ми-8 десантирани тимови, уз истовремени прилаз два хеликоптера „газела“, из којих је један припадник противтерористичког тима вршио ватрену подршку из ваздуха.

Током приказа неутралисања терориста рањено је неколико припадника противтерористичких тимова, као и терориста, због чега је демонстрирана и хитна медицинска евакуација ваздушним путем хеликоптером Ми-17, с тимом за трагање и спасавање, уз борбену подршку специјалних тимова.

Небо над „Батајницом“, после демонстрације способности јединаца Војске Србије на „земљи“, запарали су и ваздухоплови из РВ и ПВО – авиони МиГ-29, авиони јуришници „орас“, школско-борбени авиони „супергалеб Г-4“, као и авиони домаће производње „ласта-95“, а пратио их је на-

лет хеликоптери „газела“ и „гама“, као и транспортних хеликоптера Ми-17 и Ми-8.

У завршници летачког дела програма гости из Руске Федерације, припадници акро-групе „Стрижи“, који лете на ловачким авионима МиГ-29, извели су јединствен приказ групних и соло акробатских маневара, међу којима су и прелети у поретку „пирамида“, „чекит“, „стрела“, „крст“ и „крило“.

БОЉЕ ОПРЕМЉЕНА ВОЈСКА

9

Подсећајући на догађаје из Другог светског rata, председnik Републике Србије Александар Вучић истакао је да је реч о значајном датуму за нашу земљу, дану када је Београд ослобођен 1944, три године након што су нацистички окупатори стрељали на хиљаде људи у престоници, Краљеву, широм Шумадије и у Крагујевцу.

– Од те смрти, од тог ужаса, ослободили смо се 20. октобра, ослобађајући српски главни град. И ослободили смо се, надам се заувек, оне врсте лудила која је сматрала да је оправдано убијати и стрељати у име расе, нације и оне идеологије која је неке људе сматрала мање вредним од других, и то толико мање да и не заслужују да живе – рекао је председник Републике.

Према његовим речима, Србији, Београду и сваком другом граду у нашој земљи потребна је стабилност, развој и раст, и ми врло добро знамо да је мир основни услов за све то. Управо зато 20. октобар обележава се у Батајници, „уз војску, оружје и оруђе наше суверености, наше независности и мира, наше европске перспективе и пријатељства с Русима и Кинезима и наше војне неутралности“.

– Нови авиони, нова техника, тенкови, артиљеријска оруђа, нова опрема наших војника није никаква претња било коме, него још један доказ

колико свој живот ценимо и да ћемо и те како умети да га заштитимо – рекао је председник.

Такође је истакао да наша војска сваког дана постаје боље опремљена, снажнија и обученија и да ће бити и боље плаћена, напомињући да смо ми слободна, независна и суверена држава, земља која хоће да се бави собом, да напредује, учи, расте и развија се.

Гледаоци су на Аеродрому „Батајница“ пратили и демонстрациони скок припадника 63. падобранског батаљона Специјалне бригаде, у једном налету, с висине од 2.000 метара, који су небом пронели заставе Републике Србије, Војске Србије, Специјалне бригаде и Града Београда.

У оквиру „Слободе 2017“ наступио је и пешадијски ешелон снага за реаговање Војске Србије опремљен по пројекту „1500“, у чијем су саставу припадници извиђачких чета бригада Копнене војске, 63. падобранског батаљона, батаљона за противтерористичка дејства, део припадника Војне полиције и 72. извиђачко-диверзантског батаљона Специјалне бригаде, коме се на стајанци батајничког аеродрома, у строју, придружио и моторизовани ешелон.

Уз председника Републике Србије Александра Вучића, приказу су присуствовали и председник Републике Српске Милорад Додик, председница Народне скупштине Маја Гојковић, председница српске владе Ана Брнабић, министар одбране Александар Вулин, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, министар одбране Руске Федерације Сергеј Шојгу, министарка одбране Републике Македоније Радмила Шекеринска, председавајући ОДКБ генерал-пуковник Јуриј Григоријевич Хачатуров, пред-

ПРИМОПРЕДАЈА НОВИХ МИГОВА

Председник Вучић и министар Шојугу, после приказа, на стајанци батајничког аеродрома извршили су церемонијалну примопредају нових авиона МиГ-29, донацију Руске Федерације, који су том приликом први пут представљени јавности. Председник Вучић је руском министру одбране симболично предао парадни бодеж са серијским бројевима тих ваздухоплова.

седавајући Војног комитета генерал Михаил Костаракос, министри у Влади, представници законодавне, извршне и судске власти, дипломатског кора, делегације земаља учесница у ослобађању Београда, као и представници верских заједница, ветерани, хероји битака за ослобођење престонице, те многобројни грађани. ■

Биљана МИЉИЋ
Мирјана КРСТОВИЋ

Снимили фото-репортери магазина „Одбрана“

ПУКОВНИК ДР СЦ. МЕД. УГЉЕША ЈОВИЧИЋ

САНИТЕТСКЕ МИСИЈЕ И ВИЗИЈЕ

Не постоји дилема око тога да ли војно здравство треба да опстане, него се чине озбиљни кораци да се оно развије, да пружимо бољу и квалитетнију услугу, да се боље опремимо. То је наша визија.

А да ли је наредна година прекретница? Јесте. Спровешћемо организацијске промене које смо осмислили, видети како оне функционишу и кориговати их ако треба – рекао је пуковник др сц. мед. Угљеша Јовичић, вршилац дужности начелника Управе за војно здравство.

Војно здравство, или санитет како се некад говорило, важна је служба у систему одбране. И за разлику од других које се махом баве опремом, техником, они су једини чији је основни задатак брига о здрављу људима. Њихова мисија је кроз историју увек била светла, а војници у белом били су хваљени и поштовани у народу. О томе какве су данас мисије и визије војног здравства разговарали смо с пуковником др сц. мед. Угљешом Јовичићем, првим човеком истоимене Управе, који је у санитету више од тридесет година.

О Недавно сте били у Централноафричкој Републици, у прашњи начелника Генералштаба, који је обилазио припаднике наше медицинске мисије. Какве утиске носите одашле? Да ли је наш медицински кадар тамо на цени?

– Током те посете обишли смо нашу лаку пољску болницу нивоа 2, која је ангажована у мисији УН, и седмочлани медицински тим општемедицинске помоћи, у саставу мировних снага ЕУ, који

се налазе у Бангију. Оно што смо видели у болници заиста је импозантно. Стицајем околности имао сам част и задовољство да будем и на почетку те мисије, децембра 2014, када смо у главном граду Централноафричке Републике развили војну болницу нивоа 2, односно специјалистичког нивоа. Када дођете тамо након три године обрадује вас чињеница да је свака ротација, а њих је до сада било шест, уградила себе и надоградила саму мисију, односно развила болницу. Слободно могу да кажем да смо ми сада тамо, иако постоје још две болнице нивоа 2, главна војна болница.

У лакој пољској болници имамо специјалистички ниво – пријемно одељење, тим за евакуацију ваздушним путем, развијен хируршки, интернистички и инфективни модул, гинеколога, радиолога, фармацеута, лаборанте, медицинске техничаре, интензивну негу, добру дијагностику, лабораторију и логистику. Имају пуно посла, прегледи су свакодневни, а на сталном болничком лечењу је 8–10 пацијената.

Током ове посете сусрели смо се и са најодговорнијим људима у оквиру те мировне мисије и они су имали само речи хвале за наш рад тамо. После три године рада у прилици смо да можемо да пређемо у тзв. самоодрживост – да нашом опремом, лековима и људством комплетно партиципирамо у тој мировној мисији, што би имало и економску корист.

О Али, што би значило да се тамо повећа и број људи. Има ли војно здравство довољно кадра да испрати учешће у тим мисијама, а да не шире њихови колективи?

– Ако бисмо кренули да развијамо ту мисију у смислу наше комплетне самоосталности, што би за нас био државни задатак, морали бисмо да поред наше опреме и лекова, појачамо и кадар – пре свега ортопедског и хируршког модула. И ми смо се питали да ли са садашњим кадровским стањем можемо да обезбедимо да овде систем несметано функционише и да изнесемо ту и све остале мисије у којима се припадници

војног здравства налазе. То није тако једноставно. Само да подсетим да је прва санитетска мисија била 2004, са медицинским тимом за ваздушну евакуацију у Конгу. Данас смо присутни у Малију, Сомалији и Централноафричкој Републици.

Ми имамо довољно лекара опште медицине, медицинских техничара, болничара, али немамо стручњака неких специјалистичких грана. У систему немамо довољно гинеколога, ортопеда, инфектолога, анестезиолога, а то су све специјалности које су тражене тамо. Ако у Централноафричкој Републици будемо развијали болницу ка самоодрживости, морали бисмо ту да укључимо и Министарство здравља, да се омогући да и цивилни лекари и медицинари иду са нама. О томе сво већ разговарали у два наврата у Министарству здравља и добили смо у начелу потврдан став. Какв ће бити модел њиховог ангажовања, то је техничка ствар. Ако има воље, нађе се и начин.

Шта се може научити у мировним мисијама из лекарске струке,

а не може код куће. Тачније, колико су значајна та искуства које лекари донесу?

– Интернисти, инфектолози, али и други специјалисти тамо су у прилици да се сусретну са тропским болестима, које ми на овом подручју немамо. И то не само лекари, већ и средњемедицински кадар, лаборанти, могу да виде како се дијагностикује рецимо маларија. Честе су и заразне болести као што су тифус, денга и друге. Само тамо могу да стекну искуства у њиховом препознавању и лечењу. За младе хирурге и ортопеде можда нема толико специфичног посла као на ВМА, мање је операција, али се сусрећу са ратним повредама и добро је да на лицу месту виде до ког обима се може збрињавати на том специјалистичком нивоу, а кад се пацијенти шаљу на виши, терцијарни ниво. Ипак, ту важе правила ратне медицине.

За нас у војном здравству јединствено је, а то ће ући и у историју санитета, да смо ми први пут добили такву мисију да развијемо и дограђујемо војну болницу у свету.

Војна медицина у мировним операцијама била је тема округлог стола на 22. конгресу Балканског комитета војне медицине. Ви сте отворили тај скуп. На њему је учествовало 206 делегата из шест земаља чланица, представљено је 289 научних радова. Да ли су нам сличне теме и проблеми? Шта је ново?

– Ми смо били домаћини 17. и 22. конгреса Балканског комитета војне медицине који окупља шест земаља – Србију, Албанију, Бугарску, Грчку, Румунију и Турску. Питате шта је ново? Нови су људи. Теме су нам сличне и на прошлом и на овом конгресу, али су дошли нови, млади људи, који освајају тај простор. Такође, важно је истаћи да су поред лекара, са радовима присутни и медицински техничари и кадети Медицинског факултета ВМА, тако да је то свеобухватна балканска санитетска прича.

На конгресу су одржана и три округла стола – о трансплантацији солидних органа и матичних ћелија, о ратној хирургији и о искуствима у мировним мисијама. Опет се враћамо њима, али ми заиста имамо довољно искуства и компетентни смо да водимо тај округли сто јер, за разлику од осталих учесника, имамо највише лекара ангажованих у мировним мисијама. На конгресу се не приказују само новине и обнављају знања, ми се не окупљамо само да бисмо стручно причали, него да се учесници упознају и да виде где живимо и радимо.

Почетком године говорили сте о предстојећој реформи војног здравства. Докле се стигло у том процесу и има ли новина о којима до сада нисмо говорили?

– Прошле године најавили смо реформу војног здравства, а сада би требало и да је спроведемо. Шта то значи? Направили смо нову организацију војног здравства и нама су, како се каже, књиге формације одобрене и написане. Предстоји нам период од три месеца да по тим формацијама поставимо лица да раде и да почетком година видимо како ће да функционише оно што смо замислили. Нова организација војног здравства неће се битно разликовати у процесу лечења пацијената – остаће постојеће клинике ВМА, одељења Војне болнице у Нишу, Центар војномедицинских установа Београд, а ВМЦ Нови Сад је по

новој формацији постао војна болница. Остаће и људи. Неће бити отпуштања. Промене које ће уследити биће организационе. Неке пратеће службе – персоналне, финансијске, оперативне, али и логистику – желимо да групишемо на једном месту. Тим прекомпоновањем желели смо да нам пратеће службе не одузимају време у процедурама. Ново је што покушамо да убрзамо процес набавке. Ми смо са ВМА тај део набавки пребацили у Управу за војно здравство, с идејом да се лекари баве лечењем, а друге службе својим послом, и да војно-здравствене установе што мање оптерећимо тим процедурама.

У Центру војномедицинских установа Београд извршили смо синтезу радних места – угасили смо нека места која никад неће попунити, јер се нису показала као неопходна за попуњу.

Видећемо какви ће нам бити резултати.

Q Да ли остаје исти однос према цивилном фонду здравственог осигурања?

– Остаје исти. Ми за сада имамо потписане уговоре за лечење цивила у три војноздравствене установе – у ВМА и војним болницама у Нишу и Новом Саду. За нас лечење цивила није значајно само у економском смислу, како се често наглашава, већ и са становишта струке. У војном здравству, војни осигураници су војни пензионери и чланови њихових породица, али и активни састав. С обзиром на то да за време службе имамо добре принципе праћења здравственог стања наших пацијената, мислим да је из угла струке важно да све најтеже пацијенте лечимо на ВМА. Друго, ако би колеге у Нишу и Новом Саду лечиле само војну популацију не би имали могућност да се срећу са разним болестима, које нису заступљене у патологији наших осигураника, тако да им је то својеврстан тренинг. Осим тога, мислим да је јако добра порука да смо отворени према становништву и да војноздравствене установе лече све пацијенте. Додао бих и то да ћемо следити пример цивилних здравствених установа које су увеле отворен дан – бесплатне здравствене прегледе за све пацијенте. То ћемо организовати већ половином новембра у ВМЦ Нови Београд, у Новом Саду и Нишу. Тако да нам је долазак цивила у војноздравствене установе јако важан и мислим да га не треба гледати само кроз новчану димензију.

Q Хоће ли се нешто мењати у здравственој заштити војних службеника и војних намештеника, како је најављивано доношењем новог Закона о здравственој заштити и здравственом осигурању војних осигураника?

– Ми смо ту категорију здравствених осигураника уградили у нацрт нашег новог закона и мислимо да је то добро и исправно. Закон је још у процедури. Направили смо неке измене, око статуса у Фонду за СОВО, око боловања, плаћања боловања, могућности лечења ван система војног здравства. Мислили смо да ће Закон бити донет брже, али нам је речено да је потребно најпре да се усвоје кровни закони у систему одбране, који су у процедури. Наша прошлогодишња идеја била је да цивилни и војни закон о здравственој заштити иду у пакету, али смо ми стали, и најпре ће се усвојити цивилни закон, а онда наш.

Q Проблеми војног здравства су бројни. Већином на њих утичу недовољна финансијска средства која су предвиђена за набавку лекова и санитетског материјала, одржавање објеката. А ту је и проблем недостатака кадра.

– Јесте, наши су проблеми кадровски, финансијски и инфраструктурни, са опремом. Кренуо бих од последњег. Кад обиђете наше војноздравствене установе у Нишу и Новом Саду видите да оне захтевају знатна инфраструктурна улагања. Недавно смо са државним секре-

таром Бојаном Јоцићем били у Нишу и договорили да се направе озбиљнији инфраструктурни помаци. То је била идеја и претходних година, али нас је у томе спречио недостатак новца. И на ВМА, која је почела да ради 1981. године, требало би неке ствари инфраструктурно променити, освежити. За војномедицинске центре у Београду нису нам потребна већа улагања. Осим тога, поменуте установе, осим ВМА, треба опремити савременијом опремом. Ове године су и у том делу одобрена значајнија финансијска средства. Надамо се да ћемо до краја године завршити започету набавку дигиталног рендген апарата за Војну болницу у Нишу и да ћемо болницу у Новом Саду опремити савременијом офталмолошком опремом. И, наравно, за ВМА је купљен нови скенер.

Када помињемо финансије, стара је прича да је здравство генерално скупо и да је мало колико год новца дамо и одвојимо за њега. Ове године не можемо се похвалити високим износом, али можемо захвалити на разумевању што смо ангажовали новац који је био из буџетског дела и што смо добили финансијску помоћ, коју ћемо реализовати ових дана како бисмо попунили наше апотеке и болнице лековима и потрошним материјалом. У тој причи о довољној суми новца, колико год тражили, морамо бити објективнији и рационалнији у трошењу, преписивању – где год можемо да уштедимо, а да не закинемо и да квалитет лечења не падне.

Раније су проблем биле дуге процедуре набавки. На почетку ове године нисмо успели да обезбедимо све лекове за апотеке и имали смо висок проценат овере рецепата. Иако је пацијент добијао лек, то је за нас био губитак, јер је лек после сваке овере рецепата за 12–20 одсто скупљи. Били смо свесни да велики новац дајемо за рефундацију и да то морамо да поправимо. У наредну годину улазимо са једном новином – имамо оквирне споразуме. Захваљујући њима, ми смо као буџетски корисници (а и Фонд за СОВО то ради), који припадају мрежи здравствених установа Србије, могли да уђемо својим буџетским делом и делом из доприноса у заједничке набавке за Републичким фондом за здравствено осигурање цивилних осигураника. Ти споразуми се потписују на две-три године, али се сваке године обнављају. Сада нећемо имати дуге процедуре набавке и моћи ћемо брже да повлачимо лекове. Видећемо како ће то да функционише наредне године.

Q У решавању недостига кадра ни новци не помажу. Школовање војних лекара на Медицинском факултету ВМА један је од начина премошћавања садашњег стања, али је то тек инвестиција за будућност. Шта сада може да помогне?

– Када је реч о младим колегама, значајно је што ми школујемо кадар од ког очекујемо да посао здравствене заштите обавља у амбулантама и санитарским одељењима у јединицама. Ми разговарамо и о променама у санитарским одељењима и размишљамо о модалитетима враћања некадашњих гарнизонских амбуланти. У сваком случају, примарну заштиту морамо ојачати и опремом која је потребна за тај ниво лечења. Али ту су присутни и кадровски проблем. Још није стасало довољно генерација младих лекара да бисмо се и на том нивоу попунили, без обзира на то што сваке године од 20 до 29 лекара оде у труп. То још није довољно. Разговарали смо о томе са државним секретаром Александром Живковићем, који нам је предложио да одржимо састанке са представницима локалне власти како бисмо анимирали лекаре са бироа да заврше ШРО и после могли да их примимо. И то је начин кадрoвске обнове.

Q Велики проблем је кад специјалисти одлазе, али и када лекари раде на иду у пензију?

– Чињеница је да имам одлив кадра. Поред природног, пензионисањем, имате и људе који одлазе мислећи да иду на боља радна места. И то разумемо, али се трудимо да кадар привлачимо, јер и даље мислимо да се нигде не може стећи боља едукација него на ВМА, те да је радити у војном здравству велика привилегија, али и обавеза и одговорност. Ако немамо могућност за усавршавање код нас, наше стручњаке шаљемо у иностранство.

Новим законом предвиђене су измене да лекари, људи од струке, професори на универзитету не одлазе у пензију у најбољим годинама живота, него да могу да раде до 65 година. То је једна прича. Друга је генерацијски одлив и јаз који може да настане. Ту ћемо морати да коригујемо вођење кадра. Зашто то говорим? Зато што уочавамо да имамо клиника где немамо тај проблем. Имамо чак и лекаре које кад заврше специјализацију не можемо да поставимо. Немамо довољно фармацеута, а на празна места се нико не јавља. Нико нам се не јавља ни за место ортопеда у Нишу. Немамо педијатре, гинекологе, данас потребне, јер пре десетак година то није било важно. Немамо довољно ни неурохирурга, кардиохирурга, инфектолога, кардиолога. То можемо да решимо на два начина. Први је школовањем кадар, што и радимо, али је то дуг процес. А други је пријем. Најновији је пример да смо примили гинеколога у Новом Саду, педијатра овде у ВМА. По садашњем кадровском плану имамо и другу могућност – где не можемо дочекати кадар, а систем не сме да стане и неће да стане, примаћемо стручњаке. Припремили смо јавни конкурс за пријем лекара и медицинских техничара на рад на ВМА, тако да је покренута и прича пријема, што је добро.

Q У лечењу пацијената највише се осећа недостига средњемедицинског кадра. Имаће ли за то решење?

– Сада на ВМА имамо велики број места која су непопуњена средњемедицинским кадром, зато што није било пријема. Зато запослени имају доста посла и треба им одати поштовање и признање. Војномедицинска академија примила је велики број људи на привременим и повременим по-

словима. Новим организационим променама један број места медицинских сестара и техничара превели смо у места војника по уговору и планирамо да на тај начин доведемо 130 људи. Сада се група девојака и момака налази у завршном делу служења војног рока, а већ нам је стигло њих двадесетак из наредне генерације. То је прилика да се млади људи запосле, а ми да се попунимо средњемедицинским кадром. На тај начин значајно и подмлађујемо кадар.

Q Помињући све те шешкоће чини се да војно здравство пролази тешке дане. Да ли ће наредна година бити рекреативна његовог оштанка, како се прича, или је то већ итачки намећућа тема?

– Мислим да је прејакно да причамо о прекретници и опстанку, већ о континуитету и развоју. Не постоји дилема око тога да ли војно здравство треба да опстане, него се чине озбиљни кораци да се оно развије, да пружимо бољу и квалитетнију услугу, да се боље опремимо. А да ли је наредна година прекретница? Јесте. Спровешћемо организацијске промене које смо осмислили, видети како оне функционишу и кориговати их ако треба. То је наша визија. Причали смо о мировним мисијама. Зар бисмо развијали војну болницу у ЦАР да не мислимо да развијемо војно здравство. Зашто бисмо причали о инфраструктурним радовима и о Закону о здравственој заштити, да не мислимо да развијамо војно здравство. Наравно да не.

На крају, ако смо на почетку говорили о младим колегама који треба да носе наш посао у будућности, волео бих да разговор завршимо причом о нашим ветеранима – војним пензионерима – и да опет актуелизујемо причу о формирању геронтолошког центра у Београду. Док год будем у прилици понављају да треба да направимо тај центар и мислим да ћемо наћи начина. Имамо простор за то, капацитете и подршку руководећих структура. Само тражимо новчане модусе. То није напуштено као идеја. Не могу да кажем да ћемо то урадити наредне године, можда за 2–3, али је то присутна идеја, на чијој се реализацији размишља и ради. Као што се размишља и ради на реализацији истурене амбуланта ВМЦ Нови Београд на Бежанијској коси. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимила Уна ШКАНДРО

НОВА УЛОГА ЦИВИЛА У СИСТЕМУ БЕЗБЕДНОСТИ ДРЖАВЕ

КОНЦЕПТ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ

Република Србија, као војно неутрална земља, у случају било каквих изазова, претњи и ризика може да се ослони једино на сопствене људске и материјалне капацитете. Управо зато је неопходно да систем безбедности ојача своју цивилну компоненту, најпре едукацијом, а затим и обуком читавог становништва за поступање у ратним и ванредним ситуацијама.

Олуком државног руководства да се од 2011. године укине обавеза служења војног рока и да се уведе принцип добровољности драстично је смањен број грађана који су обучени не само за поступање у ратном, већ и у ванредним ситуацијама изазваним елементарним непогодама, техничко-технолошким удесима или актима тероризма. Поплаве, пожари и снежне мећаве, које су нас последњих година неретко погађале и изазвале огромне материјалне штете и губитке људских живота, показале су да смо као народ ем-

патични и спремни да помогнемо, али да не знамо како. Све то указало је надлежним органима да цивилни сектор, када је реч о одбрани, не преузима обавезе онако како је то предвиђено законском регулативом. Од тада се тражи најбољи модел да се цивилна компонента одбране земље успостави и ојача. Ипак, чим су обелодањене први предлози који воде ка решењима тих проблема, поједини медији оптужили су систем одбране за покушај милитаризације друштва.

Коментаришући одијум дела јавности, начелник Управе за обавезе одбране пуковник Драган Котарлић подсећа да је законом дефинисано да одбрана Републике Србије обухвата војну и цивилну одбрану и да субјекте система одбране чине грађани, државни органи, органи аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе, привредна друштва, друга правна лица, предузетници и Војска Србије.

– Ванредне ситуације изазване елементарним непогодама последњих година алармирале су надлежне органе који већ извесно време раде на дефинисању адекватног модела обуке грађана у домену цивилне одбране. Одржано је више интересорних састанака, округлих столова и панела, на којима смо разменили мишљења са свим релевантним субјектима друштва од којих очекујемо да се, свако у окви-

ру својих знања и могућности, укључи у обуку грађана – каже Котарлић. Министарство одбране, додаје он, закључило је да за цивилну одбрану треба оспособити ученике основних и средњих школа, лица из резервног састава старија од 30 година која нису одслужила војни рок, нераспоређене војне обвезнике са војноевиденционим специјалностима, те обвезнике који су служили „цивилно“ и жене.

Права и обавезе грађана

Ни некадашњи први човек цивилне одбране и цивилне заштите у Републици Србији пуковник у пензији Миодраг Савић нема дилему око поновног успостављања цивилне одбране.

– Није овде питање да ли ћемо, већ како ћемо и када ћемо поново успоставити цивилну одбрану у Министарству одбране. Предстоји нам велики и одговоран задатак и много посла. Пре свега, у образовни систем морамо увести предмет из области одбране, обучити предаваче, инструкторе и менторе који ће бити сертификовани од Министарства одбране, спровести теоријску и практичну обуку и омогућити грађанима да остваре своја права у области одбране – истиче Савић. Од пресудног је значаја, сматра он, да све надлежне структуре раде на подизању свести грађана о важности цивилне одбране и обуке грађана за одбрану, а најбољи начини за то су развијање и неговање родољубља и патриотских вредности.

Он истиче да је оправдана потреба заснована и на законским одредбама да се у Министарству формира орган за цивилну одбрану, у којем би се, између осталих обавеза, планирала, реализовала и пратила обука грађана за одбрану земље, на централизован и јединствен начин на целој територији Републике Србије.

– Обуком би биле обухваћене све планиране категорије грађана, а обучени и оспособљени грађани би се на основу закона и потреба распоређивали у резервни састав јединица Војске Србије и у јединице Цивилне заштите – каже Савић и подвлачи да цивилна одбрана треба да има стратегијски значај у одбрани земље, као што је то случај у многим државама у свету попут САД и Руске Федерације.

Начелник Управе за цивилну заштиту у Сектору за ванредне ситуације МУП-а Србије Братислав Ранчић подсећа да је Закон о ванредним ситуацијама правни основ за обучавање грађана за заштиту и спасавање. Он истиче да

Конференција у Дому Војске Србије – Обучавање грађана за одбрану земље

је до сада у специјализоване јединице цивилне заштите, за заштиту и спасавање и команде распоређено 4.736 лица, од којих је основну обуку завршило 76 јединица са укупно 2.199 припадника.

Да постоји неопходност сарадње свих надлежних органа сагласан је и Ранчић, наводећи проблем просечне старости припадника специјализованих јединица цивилне заштите која, због важећих прописа, мора бити изнад 30 година. Изменом прописа о војној обавези, предлаже он, треба омогућити распоређивање у специјализоване јединице цивилне заштите војних обвезника већ од двадесете године, нарочито ако се баве неким „спасилачким“ спортом, односно поседују знања и вештине од значаја за заштиту и спасавање, што би економски било далеко исплативије.

На интересорним састанцима и округлом столу резервне војне старешине понудиле су своје знање и искуство надлежним органима и исказале спремност да раме уз раме с активним припадницима Министарства одбране и Војске Србије учествују у обуци грађана.

Подсећајући да су резервне старешине стручњаци из области за које су се школовали на факултетима у цивилству, са вредним професионалним, а део њих и ратним искуством, професор др Ристо Прентовић наглашава да су управо они погодни и корисни за укључивање у штабове за ванредне ситуације и командовање и вођење цивилне заштите и одбране.

– Чланице Савеза покривају целу територију Републике Србије, што је нарочито добило на значају након смањивања броја гарнизона и гарнизоних места. Спремни смо да учествујемо у изради предлога решења за измену законских и подзаконских прописа везаних за обучавање грађана за одбрану земље, предлога програма и планова обуке, да радимо на оспособљавању извођача обуке, али и да изводимо обуку – каже Прентовић, некадашњи професор на Факултету за цивилну одбрану и заштиту и аутор бројних књига о методици и обуци у цивилној одбрани и заштити.

Ипак, предуслов за пуно укључивање Савеза у обучавање грађана за одбрану земље јесте, истиче Прентовић, враћање Савезу статуса организације од значаја за одбрану земље.

Некадашњи план одбране

Миодраг Савић подсећа да је до 2006. године у Министарству одбрану веома успешно функционисао систем ци-

вилне одбране и цивилне заштите. Сектор за цивилну одбрану, напомиње он, тада је ефикасно и на основу Закона реализовао одбрамбене припреме државе, предузећа и грађана.

– План одбране Републике предвиђао је одбрамбене припреме за 1.200 органа и организација, 49 државних институција, 17 великих техничких система, 1.400 предузећа са посебним задацима и више од 4.000 фирми и других правних лица за остваривање потреба грађана. Само током 2005. године Управа је склопила 1.120 уговора, од чега 694 за Војску, за материјално и здравствено обезбеђење, док је у области материјалних обавеза евидентирано 81.708 средстава (агрегати, грађевинске машине, чамци, моторна возила...), а реализована је и обука око 5.000 војника на цивилном служењу војног рока у трајању од 14 радних дана – 84 часова (уз помоћ Црвеног крста, добровољних ватрогасних друштава и експерата из Управе, а цена обуке по војнику износила је 4.500 динара и укључивала је трошкове превоза и топли оброк) – рекао је Савић.

Тада је, наглашава он, у Србији било обучено, опремљено и распоређено на целој територији 100.600 припад-

ника цивилне заштите, по јединицама и специјалностима, а сваки град и округ имали су комплетан магацин са опремом за колективну и индивидуалну заштиту, који је подразумевао агрегате, пољске кухиње, шаторе, ћебад, алат, ватрогасну опрему, чамце са моторима, ронилачку и спасилачку опрему, моторне санке, пољске болнице, одећу и опрему, инжењеријски алат, радионице, више од 300 моторних возила...

– Примера ради, 14.500 припадника цивилне заштите било је обучено, опремљено и распоређено у ватрогасним јединицама, више од 14.000 припадника у јединицама прве медицинске помоћи, а више од 30.000 припадника цивилне заштите било је у јединицама за евакуације и спасавање – каже Савић и додаје да је обука јединица цивилне заштите била редовна, посебно на локалу и у радним организацијама,

Тада је, истиче Савић, у надлежности Управе било и свих 1.345 сирена система за узбуњивање и обавештавање грађана на целој територији Србије, које су до маја 2005. године једном месечно провераване и одржаване у исправном стању, а у згради Владе непрекидно је радио Републички центар за осматрање и обавештавање.

У то време, подсећа он, капацитети склоништа износили су 789.230 места за грађане, од чега је само у Београду било 326.301 место. Управа је имала шест центара за одбрану – 29 окружних одељења и 160 одсека за одбрану у свим општинама – укупно 2.061 систематизовано радно место.

„Одбрана и заштита” поново у школи

Пракса је небројано пута показала да уколико желимо дугорочне промене морамо кренути од оних који су наша будућност, од деце. Министарство просвете препознало је значај цивилне одбране и увођење предмета које би деца дале основна знања из те области, док се Министарство одбране обавезало да ће испланирати и доставити предметне садржаје из области одбране и заштите како би се имплементирали, као интегрисани пакет, са садржајима по којима МУП већ реализује наставу у школама.

Када је реч о обуци ученика средњих и основних школа, пуковник Котарлић предлаже да се сви узраста од 10 до 19 година уче основама Међународног хуманитарног права, превентивној заштити и спасавању и пружању прве помоћи.

– Носилац те наставе било би Министарство одбране, у сарадњи с Министарством просвете, науке и технолошког развоја, Црвеним крстом и МУП-ом. Обука би се изводила у основним и средњим школама – истакао је пуковник Котарлић, напомињући да се садржаји војне обуке могу увести у наставне планове и програме образовања само за ученике 4. разреда средње школе, односно пунолетне грађане. Све то, сматра он, има за циљ јачање способности васпитно-образовних установа за смањење ризика од катастрофа.

Иако постоји законска регулатива којом је прописано да се сви грађани обучавају за личну, узајамну и колективну заштиту, напомиње Ранчић, она се не спроводи јер није утврђена надлежност за извођење обуке нити санкција за њено неорганизовање. Он истиче да за то тренутно не постоје услови јер нису израђени и усвојени наставни план и програм на ту тему, за шта је, на првом месту, неопходно обезбедити правни основ, кроз измену и допуну постојећих прописа.

Ранчић подсећа да је пре три године Сектор за ванредне ситуације МУП покренуо иницијативу са представницима Министарства просвете, науке и технолошког развоја којом је потврђена потреба увођења садржаја и тема из области заштите и спасавања, и смањења ризика од катастрофа, у постојеће образовне наставне планове и програме свих установа образовања и васпитања.

Ранчић истиче да је Сектор за ванредне ситуације тренутно надлежан за обуку искључиво оних грађана који су распоређени у специјализоване јединице цивилне заштите и да нема материјалних, финансијских и људских капацитета, као ни законских надлежности за обучавање других грађана. Према његовим речима, неопходна је измена и допуна постојећих прописа како би се обезбедио правни основ за доношење наставног плана и програма за обучавање грађана за личну, узајамну и колективну заштиту, за шта би Сектор за ванредне ситуације могао бити само носилац израде плана и програма по којима би се изводила обука за личну, узајамну и колективну заштиту.

Квалитетних и квалификованих предавача, сматра Савић, има у редовима Министарства одбране и унутрашњих послова, Црвеног крста, Факултету безбедности, здравственим установама, али и у Организацији резервних војних старешина.

Финансијска рачуница

Иако Министарство одбране још нема прецизне бројке, јер је поновно успостављање цивилне одбране тек у повоју, пуковник Котарлић истиче да се приликом планирања будуће обуке већ сада разматрају модели који би новчане трошкове svelи на минимум.

– У реализацији обуке учествовали би професионални припадници центара и Министарства одбране у конкретној локалној самоуправи, резервни официри из општинске односно градске организације, лица из општинског или градског Црвеног крста, из Сектора за ванредне ситуације МУП-а и јединица Војске Србије – каже начелник Управе за обавезе одбране и додаје да би се за обуку користиле већ постојеће просторије локалне самоуправе, Црвеног крста и Центра Министарства одбране.

Он предлаже да се обука грађана изводи кроз курсеве, семинаре, вежбе, тактичко-техничке зборове и друге погодне облике обучавања у учионицама, кабинетима, вежбаљима и полигонима за обуку. Такође, ради што мањих трошкова, обука грађана за одбрану земље организовала би се и спроводила, по правилу, у месту пребивалишта.

– Обучавање би се углавном организовало нерадним данима, највише шест наставних часова. Тиме би се избегли трошкови исхране и смештаја, а грађани позвани ради обучавања за одбрану земље имали би право на накнаду трошкова превоза – напомиње начелник Управе за обавезе одбране и наглашава да би евиденцију о обучавању и оспособљености грађана за одбрану земље водили територијални орган Министарства одбране, такође по месту пребивалишта грађана.

Грађани који савладају планиране садржаје обуке били би, истиче пуковник Котарлић, пре свега, на располагању за распоред у јединице цивилне заштите опште намене, које би формирале јединице локалне самоуправе у сарадњи са територијалним органима Министарства одбране, а на основу Закона о ванредним ситуацијама и Закона о војној, радној и материјалној обавези.

Праксе других земаља

Грађани Републике Бугарске који похађају девети и десети разред имају часове теоретске обраде дефинисаних тема, на којима усвајају знања у вези са њиховим дужностима у одбрани државе, активностима при кризама које

имају војни карактер, као и о мисијама и задацима оружаних снага.

Такође, дефинисано је да се за студенте цивилних факултета, војних академија и Националног колеџа одбране могу организовати курсеви у вези са основном и специјалистичком војном обуком, по одобрењу министра одбране. Практична обука има за циљ да се обезбеди усвајање знања и практичних вештина за конкретну војну специјалност, као и за активности у вези са одбраном државе, заштитом становништва и личном безбедношћу.

Министарство одбране Мађарске до сада је потписао уговор са 54 средње школе у којима ђаци као један од изборних предмета имају могућност да одаберу и предмет „Основе војске“, из ког стичу основна знања из области организације своје армије, војних прописа, наоружања и војне опреме, санитетског збрињавања, АБХО и других релевантних питања. Осим тога, ђаци који изучавају наведени предмет имају могућност да по свом избору током распуста учествују у раду летњих кампова за чије организовање су надлежне јединице мађарске армије.

С циљем популаризације војног позива, представници мађарске војске организују посете свим средњим школама једном или два пута годишње, током којих ученици имају прилику да виде како функционише војска, као и задатке официра, подофицира, војника и јединица.

Управа Републике Словеније за заштиту и спасавање обавља све административне и професионалне послове припреме, организовања и имплементације заштите од природних непогода и других несрећа и представља орган у Министарству одбране.

Законом је прописано да грађани морају бити обучени и опремљени за личну, узајамну и колективну заштиту и спровођење заштитних мера. Основно теоријско и практично знање о природним и другим непогодама и заштита од њих добијају се у процесу образовања. Деца се сусрећу са таквим садржајима већ у основној школи, док се у континуираном стручном и средњем образовању садржаји заштите од природних и других несрећа различити и зависе од врсте образовног програма према профилима свога образовања.

Цивилна одбрана представља стратегијски значај у одбрамбеном систему Русије и у надлежности је Министарства одбране. Одбрана земље у Русији подразумева систем општих мера за ратне припреме, које обухватају припреме војске, привреде и становништва. Школовање и оспособљавање кадрова цивилне одбране реализује се на Академији цивилне заштите, у одговарајућим центрима специјалистичке обуке, наставним предметима у нижим школама, курсевима и такмичењима у понашању у пружању прве помоћи у ванредним ситуацијама.

Швајцарска, земља са дугом традицијом неутралности, своју одбрану заснива на општој, свеобухватној и тоталној одбрани кроз војну и цивилну одбрану. Развојни планови цивилне одбране обухватају доношење прописа, руковођењем обуком кадра, пре свега на нивоу општина, у насељима, а сва су подељена на зоне, секторе, квартове и зграде. Обука грађана је од нивоа основног образовања и непрекидна је током целог живота. ■

Мирјана КРСТОВИЋ

Професионалним приступом и афирмативним промовисањем војног позива, новосадски Регионални центар остварује висок одзив кандидата за добровољно служење војног рока с оружјем и за слушаоце курса за резервне официре. Уз то, одзив резервног састава на вежбе ближи се апсолутној вредности, односно 100 одсто. Ниво ажурности података везаних за увођење у војну евиденцију сваке године такође је изузетно висок, чак и виши од 90 одсто, што представља врх у Управи за обавезе одбране.

У Новом Саду, у Новом Саду, ееејј... Хиљаде и хиљаде младића који су својевремено служили војни рок у војвођанској престоници, баш као и они који су војничке дане проводили у Сомбору, Сремској Митровици, Руми... и данас с радошћу памте време проведено у сивомаслиној или тамноплавој војничкој униформи, ношеној с поносом и задовољством. Било је слично и у осталим српским градовима, али се војнички дани „избројани“ у војвођанским шоровима, ипак, другачије виде. Посебно се памте викенди, суботе и недеље које су, без изузетка, красили војници – на стотине њих би, готово једновремено, испунили градске улице и тргове, чинећи их занимљивијим и другачијим. Богатијим.

Данас је, ипак, нешто другачије. Укидањем обавезног војног рока смањено се број младића који се одлучују да део живота проведу у касарни, у војничкој униформи, с оружјем у руци. Савладавање војничких вештина није лако, али и даље остаје у незаборавној успомени свима који се за то одреде. А њих, како истичу у Регионалном центру за обавезе одбране у Новом Саду, последњих година није мало. Штавише, у војвођанским градовима је, из месеца у месец, све више младића и девојака који се опредељују за добровољно служење војног рока, тако да попуњавање ратних јединица у северној српској покрајини наредних година неће представљати проблем.

– Једна од наших обавеза јесте и пријем захтева и припрема заинтере-

сованих за добровољно служење војног рока с оружјем – каже пуковник Миодраг Надлачки, начелник Регионалног центра за обавезе одбране Нови Сад.

– Управо ових дана, у сарадњи с локалним самоуправама, настављамо активности које се односе на упућивање кандидата за добровољно служење војног рока у децембру. То је обиман посао који почиње увођењем у војну евиденцију, с навршених 18 година живота, наставља се конкурсом за добровољно служење и процедуром пријема, а завршава упућивањем у центре за обуку у Сомбору, Ваљеву, или Лесковцу, већ према потребама Војске Срби-

ЛУТАН ОДЗИВ

РАЗГРАНАТА МРЕЖА

Регионални центар Нови Сад обухвата Управу и 12 центара Министарства одбране за локалну самоуправу. Поред новосадског, који обухвата три општине, ту су још и центри у Темерину, Бачкој Паланци, Врбасу, Сремској Митровици, Старој Пазови, Зрењанину, Панчеву, Вршцу, Суботици, Сомбору и Кикинди. Укупно 46 општина и више од 460 насеља.

21

је. У нашој земљи добровољно служење војног рока уведено је 2011. године и сада траје шест месеци. Преласком на професионални концепт попуње, Војска је отворена и за особе женског пола, тако да сада бележимо раст броја заинтересованих за добровољно служење војног рока међу девојкама. Све то нас, наравно, радује, јер смо сигурни да ћемо, после дугогодишње паузе, поново имати ратне јединице попуњене обученим младим војницима. Свакако и резервним старешинама, чија се обука реализује у Војној академији и јединицама наше војске. С поно-

сом можемо да истакнемо да је Регионални центар Министарства одбране Нови Сад, професионалним приступом и афирмативним промовисањем војног позива, успешно одговорио свим обавезама, тако да имамо висок проценат пријављених кандидата и за добровољно служење војног рока с оружјем и за слушаоце курса за резервне официре. Уз то, одзив резервног састава на вежбе ближи се апсолутној вредности, односно 100 одсто. Ниво ажурности података везаних за увођење у војну евиденцију сваке године је изузетно висок, чак и виши од 90 одсто, што представља врх у Управи за обавезе одбране – наводи пуковник Надлачки.

Задачи исти, ентузијазам специфичан

Задачи Регионалног центра у Новом Саду, као једне од пет територијалних јединица Управе за обавезе одбране, исти су као и у осталим регионалним

центрима Министарства одбране. Међу најважнијим су планирање припрема за одбрану и војна, радна и материјална обавеза. У његовој надлежности је подручје Аутономне Покрајине Војводина, које обухвата седам округа с 46 општина, односно више од 460 насељених места. Поред Управе, новосадски Регионални центар обухвата и 12 центара за локалну самоуправу, у којима заинтересовани грађани могу да нађу одговор на свако питање из области војне, радне и материјалне обавезе, добровољног служења војног рока, могућег запослења у Министарству одбране и Војсци Србије...

– Тежиште нашег рада усмерено је на извршавање послова војне обавезе, који обухватају добровољно служење војног рока с оружјем, попуњу ратних јединица Војске лицима из резервног састава, попуњу субјеката одбране обвезницима радне обавезе, ажурирање стања радне и материјалне обавезе, реализацију послова у области планирања припрема за одбрану и пружање помоћи субјектима одбране на изради сопствених докуме-

Резервни састав Другог понтонског башаљона Речне флотиле на обуци на Дунаву

ната планова одбране. С обзиром на то да по дубини имамо 12 центара, задужених за по неколико општина и на десетине насеља, планирање и организација остварују се у веома сложеним условима. Дневним командовањем и информисањем, али и спровођењем редовних и ванредних контрола, у складу са постојећим правилима и упутствима, органи Управе предузимају мере на унапређењу стања и у Управи и у центрима Министарства одбране за локалну самоуправу – каже пуковник Надлачки.

После усвајања стратегијских и доктринарних докумената, закона, планова и програма развоја, 2010. године створени су услови за преузимање послова у области планирања припрема за одбрану од бивше Управе за ванредне ситуације Министарства одбране. То, наравно, није било нимало једноставно. Регионални центар се тада тежишно ангажовао на обуци субјеката одбране и пружању помоћи на изради сопствених докумената планова одбране, што после вишегодишње паузе и немара није било једноставно обавити. Ангажовање Центра било је условљено, пре свега, потребом да се у што краћем року превазиђу проблеми настали у претходном периоду, као последица неусаглашености постојећих закона са извршеним економско-политичким променама у земљи, као и дуготрајног запостављања послова планирања одбране.

– Поред тежишног ангажовања на помоћи осталим субјектима на изради докумената планова одбране, истовремено смо радили и на изради докумената за спровођење Плана одбране Министарства одбране – појашњава потпуковник Горан Миленковић, начелник Одељења за планирање и припреме за одбрану. – Уз помоћ и подршку

Управе за обавезе одбране организовали смо обуку јединица локалне самоуправе, упознавали челне људе с новим прописима, којима је суштински измењен приступ, начин планирања, организовања и извршавања послова и задатака одбране Републике Србије. У периоду од 2010. до 2013. године сви субјекти одбране из наше надлежности били су упознати с промењеном законском регулативом и започели израду сопствених планова одбране, односно њихово усклађивање с Планом одбране Републике Србије. Данас можемо да кажемо да највећи број субјеката одбране завршава своје предлоге планова одбране, а око 30 одсто њих је већ усаглашено с републичким Планом одбране. Поред тога, били смо ангажовани и на уговарању производа и пружању услуга за потребе ратних јединица Војске Србије у мобилизацији, као и за првих 30 дана ратног и ванредног стања. Све потребе, исказане у захтевима за уговарање, успешно су реализоване у сарадњи с привредним друштвима и осталим правним лицима од значаја за одбрану.

Вежбе све чешће и масовније

У области војне, радне и материјалне обавезе обављају се сложени посло-

ви који подразумевају увођење у војну евиденцију, медицинско психолошку обраду и регрутовање, упут у Војску Србије, мобилизацију, радну и материјалну обавезу, контроле и анализе реализације задатака по војној, радној и материјалној обавези, ратну попуњу и мобилизацију, јединствену информатичку подршку, пружање стручне и непосредне помоћи центрима Министарства одбране за локалну самоуправу, вођење управног поступка у другом степену, учешће у изради подзаконских прописа и других нормативних аката, устројавање и вођење евиденције, припрему извештаја, анализа и информација...

Регионални центар Нови Сад попуњава саставе Копнене војске, РВ и ПВО, Команде за обуку и организацијске јединице Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије. Потпуковник Горан Раичевић, начелник Одељења за војну, радну и материјалну обавезу, посебно наглашава значај попуње две територијалне бригаде из састава Команде за обуку, које чине окосницу резервног састава на подручју Војводине.

– Само у току 2017. године одржано је више десетина једнодневних и вишедневних вежби, упућено је више хиљада позива лицима из резервног састава, који су се у високом проценту одазвали својој законској обавези и допринели реализацији садржаја обучавања резервног састава и подизања оперативне способности јединица. Као посебан квалитет, који свакако представља показатељ наше успешности, треба истаћи да смо имали израито висок ниво попуњености јединица, чак 99,7 одсто, од чега је попуњеност резервним војницима и резервним подофицирима била 100 одсто, а резервним официрима 95,57 одсто. Кад је реч о задацима из области материјалне обавезе, истичемо да су све

Пуковник Миодраг Наглачки са сарадницима

ЈЕДИНСТВЕНА ПРОМОТИВНА СОБА

У Регионалном центру Министарства одбране Нови Сад, у сарадњи с Центром Министарства одбране за локалну самоуправу Нови Сад, осмислили су и посебан приступ представљања Министарства одбране и Војске Србије грађанству, јединствен на територији Србије.

– Сопственим снагама и средствима, у оквиру објекта у којем смо смештени, опремили смо и уредили промо-собу, која својим садржајима промовише све активности, вредности и дух Министарства одбране и Војске Србије. Заинтересованима су на располагању пропагандни материјали, флајери, видео-спотови, издања Медија центра „Одбрана“. Младима су најзанимљивији примерци магазина „Одбрана“, за који међу матурантима влада велико интересовање – каже мајор Дарко Црљеница, начелник Центра Министарства одбране за локалну самоуправу Нови Сад.

Промо-соба, осмишљена као пријатан кутак у коме млади стичу и граде први утисак о Министарству и Војсци, представља и место реализовања бројних активности Центра, од пријема кандидата у војне школе и на добровољно служење војног рока, саопштавања рат-

ног распореда, увођења у војну евиденцију, до медијског представљања резултата рада. Ту се, по речима мајора Црљенице, на многобројна питања добијају непосредни, стручни и прецизни одговори од надлежних.

– До сада смо многе од тих послова обављали у неодговарајућим, готово неприкладним канцеларијским условима, у којима су се и запослени и многобројни млади, заинтересовани за добровољно служење војног рока или за упис у војне школе, осећали нелагодно – истиче мајор Црљеница.

Према стеченим искуствима, промо-соба је увелико оправдала своје постојање, па се, уз помоћ локалних самоуправа, планира њихово формирање и опремање и у центрима локалне самоуправе у Сомбору, Кикинди и Зрењанину.

Б. М. П.

ратне јединице 100 одсто попуњене покретним стварима из пописа. Уговорено је пружање услуга и обезбеђивање производа за време мобилизације. Ратним јединицама су, за извршавање задатака у мобилизацији, на располагању и јединице радне обавезе. Обезбеђен је систем позивања, који је у претходном периоду практично провераван и оцењен као врло успешан. Исто тако, по захтевима субјеката реализовани су планови попуње и распооређени обвезници радне обавезе ради реализације задатака у ванредном и ратном стању. На основу свега тога можемо да констатујемо да се послови из домена војне, радне и материјалне обавезе, и поред присутних проблема, који се пре свега огледају у недовољном броју запослених, неодговарајућој, односно застарелој информатичкој подршци и не баш увек задовољавајућим смештајним условима, ипак веома успешно реализују, првенствено захваљујући високом професионализму, оспособљености и посвећености запослених у Центру – наводи потпуковник Раичевић.

Задатака је много, а људи који их извршавају мало. Истичући да Регионалном центру недостаје чак 25 одсто предвиђеног кадра и да старосном структуром не могу да се похвале, јер

је више од половине запослених старије од 50 година, начелник Центра пуковник Миодраг Надлачки напомиње да због повећаног обима послова и задатака запослени често раде прековремено и додатно се исцрпљују.

– Срећом, сви запослени су изузетни професионалци, и војна лица и војни службеници, којих је више од пола. Може се рећи да цивилна лица носе велики терет успеха и овог и локалних центара. Помоћу информационог система „Војевид“ обједињени су сви послови везани за војну, радну и материјалну обавезу, па је оперативна евиденција максимално ажурна. Захваљујући ранијем информационом систему „Unisys“, који је коришћен у војнотериторијалним органима на територији Војводине до 2009. године, обезбеђен је висок ниво ажурности у садашњем информационом систему. Посебно истичемо да Регионални центар у Новом Саду има највећу ажурност информационог система на нивоу Управе за обавезе одбране, што нам омогућава да у наредном периоду, уз одговарајућу, савременију информатичку подршку, врло брзо пређемо на електронско вођење војне евиденције. То је корак напред, коме се сви у Центру с разлогом радујемо – закључује пуковник Надлачки.

На крају приче о Регионалном центру у Новом Саду треба рећи и то да се с правом поносе специфичним, срданијим приступом грађанима. Без тешкоћа заинтересовани ће од љубазних домаћина добити уверење о регулацији војне обавезе, учешћу у рату, добијеној војноевиденционој специјалности и све остале потврде и уверења. У промо-соби, формираној ради једноставније и присније сарадње са војним обвезницима, заинтересовани могу да поразговарају са старешинама Центра и добију одговоре на баш свако питање везано за Војску и систем одбране. Али тиме се напори Центра за афирмацију војног позива не завршавају. Веома развијени односи с јавношћу, кажу у Управи Регионалног центра, подразумевају учешће у ТВ и радио-емисијама регионалних и локалних медија, присуство на војним свечаностима и обележавању значајних историјских датума, позивање дела јавности приликом обележавања војних празника и значајнијих догађаја из живота и рада Центра, организовање предавања, постављање флајера и оглашавање у медијима, присуство на „отвореним данима“ јединица и слично. ■

Душан ГЛИШИЋ

ОФИЦИРИ
МАРКО И АЛЕКСАНДАР
ИЛИЋМАЈЦИ
У ЧАСТ

После четири године школовања, више од педесет положених испита, много терена и безброј непреспаваних ноћи Александар Илић остварио је свој сан и постао потпоручник Војске Србије. Позлаћену официрску сабљу, коју је као први у рангу добио од председника Републике, посветио је мајци, која нажалост није доживела његову промоцију.

И ове године испред Народне скупштине кадети и старешине стројевим кораком испратили су најмлађе потпоручнике у јединице Војске Србије. Међу 187 кадета и кадеткиња за место најбољег у рангу изборио се потпоручник Александар Илић, коме је током школовања највећи узор, али и подршка, био брат Марко, такође официр. Заједно, како то само браћа знају и могу, налазећи јадан у другоме ослонац, изгурали су све недаће на које су наилазили.

Млађи Илић признаје да му је током школовања најтежи био почетак. Одвајање од породице, одлазак у други град, интернатски начин живота... Ипак, чим се привикао на војничку дисциплину, све је постало много лакше. Последња година школовања Александру је тешко пала, јер му се разболела мајка, која му је поред оца и бра-

та била највећа подршка. Она, нажалост, није доживела да га види у официрској униформи испред Народне скупштине. Пет месеци пре најрадоснијег дана у Александровом животу изгубила је битку с карциномом. Но, овај храбри Врањанац није дозволио да га породична трагедија дотуче. Уз подршку оца и брата успео је у свом науму и остварио мајчин сан – да буде најбољи у својој генерацији.

Братска подршка

Старији Илић био је поносан што се брат одлучио да иде његовим стопама, те је Александру током кадетског живота пружао највећу подршку. Као бивши војни гимназијалац и кадет, данас официр у 63. падобранском батаљону Специјалне бригаде, од првог дана мотрио је на млаћег брата, не дозвољавајући му да направити ни најмању грешку. Заједно су раз-

вијали стратегије о томе који испит прво полагати, који оставити за следећи рок, а све ради тога да што успешније приведе крају школовање.

– Александар је од почетка био жељан успеха, није се задовољавао просеком, увек је хтео више, а ја сам био ту да га посаветујем и охрабрим када треба – прича Марко, који се последњих месеци с оцем старао о мајци, штедећи млаћег брата колико год је могао.

А Александар, скромно, готово нескривено постигнутог успеха, каже да му учење никад није тешко падало, а да је сабља само резултат свакодневног рада. Ти резултати, наравно, не би били могући без подршке колега, командира, а нарочито професора с Катедре за финансије.

– Нисам планирао да будем најбољи. Само сам се у потпуности посветио учењу. На крају прве године, када сам

БАЦИ ЗА ПРИМЕР

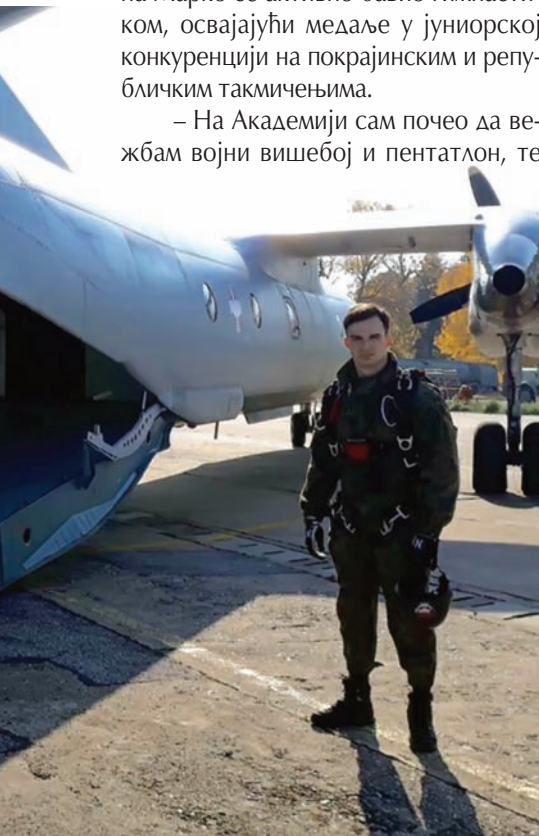
Илићи су завршили основну школу у Врању као вуковци. Марко је са одличним успехом завршио Војну гимназију, док је Александар Гимназију завршио у родном граду и то као један од најбољих у генерацији. Да је реч о врло способном и паметном младићу, Александар је показао још на пријемном испиту за Војну академију, када је својим резултатима заузео треће место међу 1.200 пријављених кандидата.

видео просек својих оцена, схватио сам да сабља није тако недостижна, па сам решио да дам свој максимум. На крају се то исплатило – прича Александар, додајући да је последњих дана ипак владала посебна нервоза, јер се до одбране дипломских радова није знало ко ће бити први у рангу. Одбравивши дипломски рад с оценом 10, потврдио је прво место, а на крају је између њега и другорангираног одлучила је друга децимала – Александар је завршио с просеком 9,73, а потпоручник Иван Димитријевић 9,72.

Поносан је и Александар на свог старијег брата, који му је увек био узор. А како и не би, када је Марко један од ретких који су у Специјалну бригаду примљени без селективне обуке, на основу постигнутих спортских резултата. Још током гимназијалских дана Марко се активно бавио гимнастиком, освајајући медаље у јуниорској конкуренцији на покрајинским и републичким такмичењима.

– На Академији сам почео да вежбавам војни вишебој и пентатлон, те

сам као део екипе Србије отишао на Прве кадетске игре у Анкари – прича Марко и додаје да је тада заузео 21. место у појединачном пласману, што је уједно био и најбољи резултат наше пентатлонске репрезентације.

И у Специјалној бригади наставио је да тренира, посвећујући се првенствено својој највећој љубави, падобранству. Осим тога, Марко се бави и роњењем, које му за сад представља хоби. Недавно је завршио вишу падобранску обуку и жеља му је да постане инструктор падобранства. Он истиче да је право задовољство бити командир падобранског тима у падобранској чети службе трагања и спасавања, а колико је то постао део његовог живота најбоље говори чињеница да се Марко и у слободно време бави спасавањем као дугогодишњи члан Горске службе спасавања.

На првој дужности

Без дана одмора, млади потпоручници, а међу њима и Александар, пуни елана и жеље за доказивањем, јавили су се на своје прве дужности. Заједно с још девет колега, који су распоређени у Управу за телекомуникације и информатику, у касарни на Топчидеру прошао је тронедељну општу војничку, а затим и двонедељну стручну финансијску обуку. Након тога заузео је место начелника Групе за финансије у Центру за примењену математику и електронику Управе за телекомуникације и информатику Генералштаба Војске Србије, преузимајући дужност од потпоручника Бојане Регодић, која је пре две године била најуспешнија студенткиња у својој класи.

– Колеге ме полако уводе у дужност. Свестан сам да ће ми прва година службе бити најтежа и најзахтевнија, јер да бих овладао овим послом, неопходно је да прође цела буџетска година. Много ми је значило што сам у трећој години прошао двонедељну праксу на нивоу батаљона у Сабирно-продајном центру у Кнежевцу, а у четвртој месец дана у 126. бригади ВОЈИН – каже Александар, који је на Војној академији стекао звање дипломираног економисте.

Александрова глад за знањем и усавршавањем не јењава. Ове јесени уписао је мастер на Војној академији, смер Јавне финансије. Сан му је да постане асистент на неком од предмета с Катедре за финансије и да једног дана, након завршених докторских студија, заузме место предавача. ■

Мирјана КРСТОВИЋ
Фото-репортери „Одбране“

Снимко Срђан ХАЈСТЕР

НАСИЉЕ НАД СРБИМА У 20. ВЕКУ – УЗРОЦИ И ПОСЛЕДИЦЕ

ВЕК ГРЕШАКА И СТРАДАЊА

Промоција монографије

проф. др Радослава Гађиновића била је прилика да уволничари говоре о свом виђењу узрока и последица насиља над Србима у 20. веку, али и о феноменима идентитетског и вредносног насиља, уз неизбежно постављање питања – јесмо ли као народ извукли поуке и научили шта да урадимо како нам се велика страдања не би понављала

Историја 20. века подсећа нас да су Срби велики алтруисти. Конфучије је рекао да је племенит човек спреман да помаже, али се не понижава, а Петар Кочић, велики српски писац, написао је: „Наш народ је храбар, зна пролевати крв за другога, само, нажалост, није ништа знао за себе учинити” – рекао је проф. др Радослав Гађиновић 5. октобра, у Дому Војске Србије, отварајући промоцију своје нове двотомне монографије, у издању „Евробука”.

О том капиталном делу, насталом као плод вишегодишњег истраживања, осим аутора, говорили су проф. др Војислав Максимовић, редовни члан Академије науке и умјетности Републике Српске, др Миша Ђурковић, научни саветник и директор Института за европске студије, и др Миле Бјелајац, научни саветник и директор Института за новију историју Србије.

На промоцији, којој су присуствовали Владан Вукосављевић, министар културе у Влади Републике Србије, Млађен Цицковић, директор Представништва Републике Српске у Београду, и Александар Живковић, државни секретар у Министарству одбране, могло се чути да је аутор, примењу-

јући интердисциплинарни приступ, дубински интерпретирао многе догађаје који су током 20. века нанели највише патњи српском народу, као и оне који су, због прећуткивања, „замаглили“ историјске чињенице, те да је препознао и велике грешке српског руководства и дао одговоре на многа, за науку врло значајна питања о теми којом се бавио.

Срби не одговарају осветом

Научни саветник и директор Института за европске студије др Миле Бјелајац, један од рецензена монографије, рекао је да се Гађиновић прихватио захтевног посла да резимира историју политичког насиља над Србима у току 20. века, једног злог усуда који се српском народу припремао и чинио на балканским просторима скоро два претходна века.

– На Балкану се ништа није дешавало мимо европске, а касније и светске политике. На једној страни неумољива геополитика, а на другој сукоб три доминантне религије за душе и утицај. Тако обиман задатак условио је да аутор део свог рада утемељи на постојећој литератури, која је бројна у последњих тридесетак година, и водила га је да на појединим местима понови или прихвати неке стандардне информације које су у међувремену изазивале или изазвале контраверзу.

Бјелајац је скренуо пажњу да Гађиновић у монографији даје и своје виђење српских покушаја да се одбране и промовише идеје слободе у заједници са другима са којима су делили или деле простор на коме живе и за које су Срби држали да имају заједнички идеал и интересе.

– Југославија је два пута била земља помирења. Услов њеног опстанка и трајања било је потискивање негативних сећања за рачун позитивних и дуготрајног заједничког живота сународника на истим просторима. После Првог светског рата није било освете за почињена страдања источне Босне и Херцеговине. Ни непријатељ се није именовао у школским и војним уџбеницима већ тако, само општим именом. Шваба, Бугарин или Немац. Остало је било ствар предања. Дошао је и Други светски рат. На истим просторима

ПАНОРАМА ИСКУШЕЊА

– Опсежна студија др Радослава Гађиновића „Насиље над Србима у 20. веку“ најцеловитији је и најсрпнији преглед свих ратних и мирнодопских страдања српског народа током, по Хобсбауму, „кратког (1914–1991)“, али и несумњиво најкрвавијег века европске историје. Ова широка панорама искушења кроз која је српски народ пролазио током 20. века, и кроз која делимично и даље пролази, својеврсно је огледало епохе у каквом неки њени најутицајнији протагонисти и њихови потомци, а богме и понеки Срби, не воле да се огледају. Баш зато би књигу „Насиље над Србима у 20. веку“ ваљало да читају наши сународници и сви савременици којима истина лежи на срцу. Од скретања погледа на другу страну, или разбијања непоткупљивог огледала, може бити само штете – записао је проф. др Дарко Танасковић, рецензент књиге.

историја се поновила. И опет је Југославија била земља помирења. Пре је био на делу револуционарни терор него национално поравнање. И опет је ознака за непријатеља, који је и те како био познат савременицима, била општа, најчешће – фашиста. После таквог искуства може се закључити да ствари треба забележити, треба их именовати њиховим историјским и научним одређењем. Просветне власти требало би да схвате да прећуткивање деци непријатне историје у властитој држави само може да подстакне нови циклус праксе каква је била у даљој или ближој прошлости – рекао је др Бјелајац.

Научни саветник и директор Института за европске студије рекао је да Гађиновићева књига отвара и једно друго питање: Да ли су Срби били само невине жртве?

– Живимо у времену у коме се све што је у најскоријој прошлости чињено или се још и данас чини Србима заслужено, како се говори у медијима или пише, њиховим злочин-

начким подухватом и некада и сада. Није тако ретко да се Република Српска квалификује као геноцидна творевина или да се наметнутим споразумом владајуће коалиције у Македонији захтева одговорност и Србије и Македоније за „геноцид над Албанцима у 20. веку“. Ово може да има практичне последице у негирању српских и македонских права, те да служи за унифицирање Босне и Херцеговине или, с друге стране, за негирање македонске републике и укидање права Србије на Косово и Метохију. Олако се барата и са симболом Сребреница, мада је превише, па чак и хашких доказа да нешто није чисто у овом случају.

Бјелајац је навео да, кад је реч о теми насиља над Србима, сваког дана искрсавају нови извори и сведочења, који су нам често надокхват руке, и подсетио на заборављену студију Драгише Васића „Карактер и менталитет једног поколења“, насталу још 1919. године, из „невољне полемике с француским професором Гиставом Лебоном“, поводом његове оцене да су сви балкански народи ратовали из мржње и да ратују из мржње. То је жестоко повредило Васића и он је покушао слојевито да одговори на ту претпоставку, која почиња на познавању Бугара, уз неколико примера из старије прошлости Босне.

– Мржња против Турака није била покретач, пише Васић, јер генерације које су кренуле у рат нису имале искуство заједничког живота, већ је пре полет био дух предака и није било личне освете. Турско становништво је то вратило Србима. Када су се повлачили 1915. године, официри су своје породице остављали код турских, на чување. О томе сведоче објављени дневници генерала Драгутина Милутиновића, команданта Тимочке дивизије другог позива, где пише да турско становништво из збогова креће уз српску војску као природна заштита од локалних комита, склоних осветама и пљачки. Генерал шаље своје јединице да разоружавају комите и хришћане који се свете. Странци који су били сведоци пишу да их српске јединице хране, а да од иноверних добијају само понекад дуван. Васић и Милутиновић казују исто, да и у гневу на бугарску издају и злочине, Срби не одговарају равном мером – наводи Бјелајац.

Идентитетско и вредносно насиље

Доктор Миша Ђурковић, научни саветник и директор Института за европске студије, истакао је да Гафиновић у монографији говори о разним врстама насиља, а не само о физичком.

– Указујем на оно што се назива „идентитетско и вредносно насиље“. Латиница је први пут донета на ове просторе 1915. године на аустроугарским бајонетима, дакле пре 100 година, након окупације Србије и Црне Горе, а данас, век касније, у ситуацији смо да се „крваво боримо“ да сачувамо ћирилицу као своје писмо. Само сто метара одавде, у нашој главној улици, Кнез Михаиловој, данас немате ћирилицу. У ситуацији смо да бранимо основе свог идентитета и њен драматичан наставак нас чека. Физичко насиље јесте најоучљивије, али није једино, дугорочно је присутно и друго, и прави велике штете.

Ђурковић је истакао да су Срби европски народ који спада у највеће страдалнике у 21. веку. Упркос томе, додаје, наша култура сећања и обележавања тог страдања је на веома ниском нивоу. Још нисмо пописали своје жртве, а немамо ни никакав озбиљан меморијал у коме би био смештен централни обједињени регистар свих жртава.

– Штавише, намеће нам се стигма некаквих злочинаца и починилаца геноцида, па би требало да усвојимо и пренесемо деци у уџбенике, уместо да смо страдалници, да смо народ који је чинио геноцид над другим народима! Зато је рад колеге Гафиновића веома важан и требало би да буде увод у коначно рађање „српског меморијала страдања“, упоредо са законом о Старом сајмишту, о коме се прича већ неколико година, па да коначно добијемо меморијал који, макар елементарно, лоцира нашу културу сећања на све што нам се дешавало.

Научни саветник и директор Института за европске студије мисли да су сва наша велика страдања повезана с великим померањима на глобалној сцени, у којима су се увек понављали исти сценарији, где је највише насиља било усмерено према нашем народу, те да постоје озбиљне геополитичке спекулације да нас у наредних десетак година врло могуће очекује једно ново „тумбање“ тог типа.

– Стратегија је упорно свођење српства на „србијанство“, гурање Срба од мора и од стратешких праваца, конституисање нових идентитета, као страховито опасан процес на ободима српских етноса који треба да заврши тако што бивши припадници нашег народа треба да постану наши најгори непријатељи. То је општи оквир у коме последња два века, мање или више успешно, делују наше елите. Кад читате Гафиновићеву књигу налазите једну страховиту топографију: Арад, Мачва, Топлица, Јасеновац, Јастребац, Јадовно, Дрина, Житомислић, Херцеговина, Чуруг, Нови Сад, Корански мост, Бљесак, Олуја, Кравица, Варварин, Алексинац..., коначно до Београда, који је, подсећа аутор, највише бомбардован главни град у Европи у 20. веку.

Ђурковић је рекао да је логично питање након читања монографије: Шта смо из свега научили и јесмо ли завршили с нашим страдањима?

– Бојим се да нисмо, нажалост, али битно је знати да је за Србе одбрана државе у сваком погледу увек питање еле-

ментарног опстанка и у том смислу је важно „одбрани“ Републику Српску. Ипак, данас највише страдамо од „вредносног насиља“, које нам се промовише превасходно из страних центара моћи, највише преко „антипородичног“ законодавства, промоције порнографије, абортуса и осталог, што је довело до тога да смо 2016. имали најмањи број рођених беба након 1918. године.

Ако се злочини забораве, поновиће се

Говорећи о значају монографије, проф. др Војислав Максимовић, редовни члан Академије науке и умјетности Републике Српске, рекао је да је аутор тог обимног дела појмовно раздвојио моћ и силу од насиља, а да није случајно што је за свој теоријски приступ нашао подлогу у Андрићевим „Знаковима поред пута“, где је казано да човеку не преостаје ништа него да трпи насиље и да га чини.

– Гађиновић је дао прецизну генезу страдања српског народа, иако је простор раздвојен, па нам се чини да се над Србима од памтивека надвила страшна коб, а народне снаге су слабашне да се том насиљу супротставе.

Члан Академије наука и умјетности Републике Српске истакао је да се након објављивања ове монографије усуђује да каже да се професор Гађиновић уврстио у ред познатих српских историчара који потичу из Херцеговине.

Професор Гађиновић, аутор монографије „Насиље над Србима у 20. веку – узроци и последице“, захвалио је на сарадњи издавачу „Евробуку“ и уредничком тиму, Управи за односе са јавношћу Министарства одбране и Медија центру „Одбрана“, а посебно рецензентима и министру културе у Влади Републике Србије Владану Вукосављевићу, који је са сарадницима „високо оценио дело“ и помогао у његовом објављивању.

– Веома сам срећан због објављивања монографије, чија је припрема трајала више од десет година, са преки-

О АУТОРУ

Проф. др Радослав Гађиновић рођен је у месту Мека Груда 1955. године, општина Билећа, и данас је научни саветник у Институту за политичке студије у Београду. Завршио је Војну академи-

ју. Магистрирао је на Факултету политичких наука у Загребу, а докторску дисертацију одбрао је на Правном факултету Универзитета у Београду.

Аутор је више књига: *Сујројсшављање диверзантским активностима, Тероризам и проаганда, Како пројив тероризма* (два издања), *Савремени тероризам, Насиље у Југославији, Ошимање Косова и Мејохије, Тероризам, Антитероризам* (два издања), *Увод у студије безбедности, Политичко насиље и глобализација, Тероризам у политичкој и правној теорији* (два издања), *Безбедносна функција државе, Угрожавање кацијитета безбедности државе, Млада Босна, Насиље над Србима у 20. веку – узроци и последице* (књига 1 и 2), као и већег броја научних радова објављених у научним часописима у земљи и свету.

дима, и то у оним временима када није било популарно говорити о Србима, чак ни о њиховим страдањима, понекад и у Србији, али сам управо због свог научног поноса и знатижеље, као и побуне против неистине и неправде и против оних који су убијали наше славне претке, осећао потребу да дубински истражим насиље над Србима у 20. веку и да те чињенице понудим јавности – некима на подсећање, а многима на едукацију, како се злочини никада не би заборавили јер ако се забораве, поновиће се.

Гађиновић је рекао да је приликом писања наилазио на многобројне потешкоће. У многим консултованим радовима историјски подаци су се разликовали, а ни данас историчари не могу да се усагласе око броја страдалих Срба 1915. године, нити колико их је страдало у 20. веку, „што је велики грех за државу и њене научне институције, према онима који су дали све што се може дати за отаџбину“.

– Срби су били и остали велики народ, али мислим да скоро читави 20. век нису имали достојно политичко руководство своје величине. Српски владари нису промишљали дубински. Већином су прихватили спољне идеје, а не идеје и жеље свог народа. Век за нама донео је много грешака, које су скупо коштале народ у целини, а регент Александар и тадашња српска влада, након Великог рата, имали су прилику да коначно реше српско национално питање и била је то, можда, јединствена прилика у историји.

Аутор је казао да је монографија намењена првенствено младим генерацијама и да сматра да ће млади људи разумети његово писање, те да ће им користити у будућим временима као поука и наука да у животу постоји нешто што је светиња, без чега се не може. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ

„ОДБРАНА” НА САЈМУ КЊИГА 2017.

Снага сабље и пера

На овогодишњем 62. Међународном сајму књига у Београду Министарство одбране и Медија центар „Одбрана” представили су се с око 500 наслова, од којих је 25 нових. Било је још новина – поводом 70 година „Застава филма”, сваког дана су на војном штанду приказивани филмови и серије које је та војнофилмска установа снимала. Наступ је појачан стручним трибинама о темама које тиште све.

Дефинитивно, књига је и даље у моди, без обзира на киндрове, интернет и све остале медије. Да ли због тога што људима почиње да смета тренд све бржег појављивања и наметања нових медија, који несумњиво утичу на поглед на живот и начине да се „убије” време или задовољи дух, и које савремени појединац све чешће види као неку врсту напасти, или из неког сасвим другачијег разлога, тек, књига онаква какву је знамо већ неколико векова и даље је актуелна.

Тако бар кажу бројке 62. Међународног сајма књига, на коме је издавачке успехе изложило 519 издавача, од чега 116 иностраних. И док се сумирају резултати Сајма, у смислу броја посетилаца, финансијског ефекта на издава-

че и књижаре, шта се одмах може рећи о највећој издавачко-књижарској смотри у региону?

Кључ је у књигама

Књига је увек била одлично средство да човек упозна свет, али и себе, апсурде али и лепоте, који настајују и појединца и друштво. Не мора се чак ни рећи јер је познато – кључ решења многих проблема, како личних тако и општих, јесте у књигама. На сваки могући начин. Стога је јасно зашто се овогодишњи слоган манифестације у част књиге, једноставно, наметнуо – „Кључ је у књигама”.

Почасни гост овог пута није била земља, већ оно што спаја, али и раздваја људе – језик, немачки. Самим тим почасни гости биле су четири земље: Немачка, Аустрија,

Лихтенштајн и Швајцарска. Помало иронична ситуација, ако се узме у обзир чињеница да док ове четири земље неометано користе исти језик и исто га називају, на Балкану се дешава обрнут процес – фрагментација некад заједничког језика у бившој Југославији до потпуно бесмислених ситуација када се вештачки намећу нове речи или граматичка правила. На свечаном отварању Сајма те теме дотакли су се и академик Миро Вуксановић и аустријски писац Карл Маркус Гаус.

„Један језик је постао четири, а у Немачкој, Швајцарској, Аустрији и Лихтенштајну имамо четири земље с једним језиком”, рекао је академик Вуксановић.

Током седам дана Сајам је био арена за око 525 програма, како каже Зоран Аврамовић, први човек манифеста-

ције. Поред представљања књига, обележено је 800 година од крунисања Стефана Првовенчаног, 250 година од рођења Филипа Вишњића и 125 од кад је на свет дошао Иво Андрић, 150 година од смрти Шарла Бодлера, век од како су преминули Владислав Петковић Дис и Милутин Бојић, 170 година од појаве Његошевог „Горског вијенца” и 50 година од Маркесових „Сто година самоће”, те романа „Дервиш и смрт” Меше Селимовића.

Издат је незавршени Андрићев роман „На сунчаној страни”, аутобиографска књига о данима тамновања у Марибору. Оку доброг посматрача није промакло то да се на скоро 99 одсто штандова нашло бар по једно необично и другачије дело. Целокупна понуда, као и све оно што се дешавало, наметнули су и шире теме за размишљање, мо-

његова вредност и што садржи и документе који су после у рату изгубљени, и на нови начин говори о различитим темама и питањима. „Тако сазнајемо да је српска војна индустрија била заправо много већа него што смо до сада имали представу у нашим наративима”, рекао је Животић. Књига Живка Павловића нови је приказ рата 1915. године и великог повлачења преко Албаније.

„Књига мења до сада познате наративе о повлачењу 1915. године јер показује да је Команда и те како радила, да се та војска, иако су велики њени делови гладовали, није повлачила без борбе, напротив, и те како се борила, те да је већина армије веома доследно извршавала наредбе. Живко Павловић је жртва суревњивости, али га је зато Српска академија наука препознала и стала иза њега, а он се одужио стручним радовима”, рекао је рецензент књиге, историчар Миле Бјелајац. Књига показује још нешто – другу страну наших великих војсковођа, и да се нису, можда, увек баш добро разумели.

Следећи одлуку да се бирају другачије теме и приступи старим темама публицистике и историје, „Одбрана” је понудила још доста вредних издања. Рецимо да су мистерије чувене „енигме”, нацистичког изума који је утицао на многе догађаје Другог светског рата, сада углавном развјане захваљујући књизи Светка Ковача „Енигма и рат у Југославији”. Затим, „Стратегија националне безбедности у теорији и пракси” Бранка Крге. Драгана Марковић, уредник издања „Одбране”, подсетила је да је посебан куриозитет то што обе књиге потписују два бивша генерала: „Аутори су више него компетентни за тему којом се баве из различитих угла – безбедност.”

О српским везама с далеком и мистичном Африком говоре два овогодишња издања – „Афричке свеске и друге људске белешке” Миливоја Пајевића, право сведочанство о деловању мировних мисија у екваторијалном појасу тог континента, али и о томе како живе људи у том делу света, и „Српска африкијада”, зборник културних догађаја, који су помогли нашим ратницима пребаченим на северну Африку да преживе и да с потпуне нуле на којој су се нашли крену у нове, блиставе победе.

Међу војним издањима су и фото-монографија „Ратнички дом”, затим тематска библиографија некадашњег часописа „Ратник”, који је кројио и стварао српску војну мисао, ону која ће довести до великих победа. Прошле године сарадник Медија центра „Одбрана” Душан Бабац проговорио је о Србима високим официрима руске царске војске, а ове године, рушећи холивудске стереотипе, написао књигу о земљацима који су постали хероји америчке војске. Коначно се код нас појавила и књига о адмиралу

гло би се рећи чак генерацијске. Показало се да су тинејџери најосетљивија публика у смислу онога што им треба понудити. Такође, као нека врста додира са слоганом сајма, појавило се и питање зашто су одређене југословенске генерације, које су добиле максимално од некадашње земље, заправо биле прве које су је и срушиле. Понеки аутори поставили су питање и због чега писци, кад већ то једном постану, готово да престају да читају (осим властитих дела).

Нове теме и погледи

Живо, тематски и по броју догађаја, било је и на штанду Медија центра „Одбрана”, који се ове године представио с око 500 наслова, од чега 25 нових. Мото под којим је војно издаваштво наступило био је „Снага сабље и пера”.

„Сабља у духовном и етичком погледу има изузетан значај у развоју вредности војне професије, прокламованих документом који има свака савремена војска – Кодекс части”, рекао је о слогану пуковник Стевица Карапанџин, директор Медија центра „Одбрана”, обраћајући се страним војним изасланицима који су посетили војни штанд трећег дана празника књиге. „Но, потребно је да војници промишљају, закључују и пишу, да се духовно и етички уздижу. Наши преци не само да су тај циљ постигли, већ су нам оставили и изузетно вредна сведочанства и трагове свог времена, која су данас уједно и наши путокази за будућност.”

А међу тим делима налазе се и „Дневник из 1914” генерала и министра војног Душана Стефановића, „Рат Србије са Аустроугарском, Немачком и Бугарском 1915. године”, такође генерала и академика Живка Павловића. Александар Животић, историчар и приређивач „Дневника” министра Стефановића, рекао је на промоцији да је, уз чињеницу да је дневник саставио веома добро обавештен човек, те да документ доноси многобројне нове податке,

Ернесту Трубрицу, Британцу који је умео бити жесток критичар српске војске, али и да јој пружи немерљиву помоћ када је била најпотребнија.

Посебну пажњу посетилаца привукле су промоције књига „Рани и одложени здравствени ефекти осиромашеног уранијума“ проф др Мирјане Жунић, и „Пут у Сарајево“ британског историчара Џона Рола. Тема о осиромашеном уранијуму тек добија на замаха код нас, тако да су посетиоци штанда „Одбране“ искористили прилику да о њој више сазнају. Књига Џона Рола била је прилика да се осврнемо и на преовлађујуће стереотипе о нама, као и на покушаје ревизије историје у политичке сврхе.

„Не смемо дозволити да спиновања формирају наш став о преломним догађајима, макар и ако у њима учествују добитници веома важних награда попут Нобелове, а који би због своје породичне прошлости једино требало да ћуте кад дођу овде“, рекао је у вези с историјским ревизионизмом историчар Милош Ковић, говорећи о ономе што Рол нуди у есејима прикупљеним и објављеним у књизи.

Поменуте књиге само су делић укупног издавачког рада Медија центра „Одбрана“. Но, наступ те војне установе имао је и значајне новине – трибине.

Тематске трибине и филмови

„Председник Републике Србије и врховни командант Војске Александар Вучић веома темељно ради да се наша војна неутралност разуме и прихвати на свим тачкама света. И за такву политику ми имамо поштовање, али да би таква политика била могућа, потребно је да имамо снажну војску, потребно је да имамо војску која је снажан одвраћајући фактор и за кога сви разумеју и знају да се не исплати нападати Србију, и да би цена агресије на Србију и на њену војску била једноставно превисока“, рекао је министар одбране Александар Вулин на трибини о војној не-

тралности, која је петог дана Сајма књига била одржана на штанду „Одбране“.

Поменута трибина била је само једна у низу којима је Медија центар обогатио наступ на књижевној манифестацији. Остали сусрети стручњака тог типа бавили су се културом сећања на наше ратнике, мировним мисијама, савременим безбедносним изазовима у литератури и пракси, цивилном одбраном, војном етиком. Гости су били професори универзитета, бивши и садашњи мировњаци, лекари с Војномедицинске академије...

Наступ „Одбране“ био је обогашен још једним додатком – пројекцијама филмова, играних, документарних или наставних, али и ТВ серија које је за својих седам деценија постојања направила наша угледна војнофилмска кућа „Застава филм“. Они који су испратили пројекције могли су се подсетити на то како је некада изгледало служење војног рока у ЈНА, кроз духовите осврте попут телевизијске серије „Кад сам био војник“. Одличан документарцац о југословенској мировној мисији на Синају, са снимцима и сценама које је данас тешко видети, био је прави увод у трибину о тој врсти наступа једне земље.

Потресни и веома награђивани „Воз“, о транспорту војске у ноћи 23/24. марта 1999. на Космет, никог није оставио равнодушним. Исто важи и за филм Николе Лоренцина „Седморица са Дрине“, о неколицини младих италијанских гарибалдинаца који су одмах по аустријској објави рата Србији 1914. године дошли у Србију да би се борили против заједничког непријатеља и ту погинули. Оно што је „Застава филм“ радио прави је показатељ колико је некадашња ЈНА умела да буде савремена армија – многи филмови су снимљени заправо као наставни, да служе старешинама и војницима у обуци, али чак и тада та установа поштовала је високе стандарда заната у њиховој изradi.

У сваком случају, Министарство одбране и Медија центар „Одбрана“ имали су шта да понуде широјој публици. Није онда чудо што се сваког дана на штанду могао видети велики број школараца, који су куповали и стручну литературу, али и различите постере и војне сувенире.

Штанд су и ове године посетиле многобројне угледне личности, попут патријарха Иринеја, Матије Бећковића, Јелене и Иване Жигон, као и поједини врхунски спортисти. Научници, професори универзитета и поштоваоци војне писане речи били су свакодневно стални гости. Остаје само да се пожели да тако буде и наредне године. ■

Милена МИЛЕТИЋ
Фото-репортери
магазина „Одбрана“

Пише проф. др Милан МИЈАЛКОВСКИ

Савремени свет налази се у тзв. неизвесном миру и претећем „врућем рату“. У ствари, у безбедносном смислу, савремени свет карактерише глобално претконфликтно стање испреплетано локалним оружаним конфликтима.

Революција у примени информационих технологија (комуникације путем интернета) на почетку 21. века допринела је, између осталог, да се свет у сазнајном смислу смањιο – проток информација је бржи (скоро тренутни са једног на други крај света), трошкови њиховог преноса су занемарљиви, а знатно је повећан број и профил учесника који користе ове потенцијале. Истовремено, заштита информација постала је много комплекснија и теже остварива, па респектабилној нападачкој моћи суверених субјеката (држава) у тој сфери озбиљно конкурише нападачка моћ несuverених легалних и илегалних субјеката, као и појединаца. С друге стране, треба имати на уму да „логика непријатељства“ у међународној заједници није битније промењена од традиционалне – ривалитет субјеката и избори у политици између компромиса и рата слични су онима у прошлости. Савремени свет је универзум конкуренци-

НЕПРЕКИДНИ СУКОБ

је и лукавог (често аморалног) надметања, првенствено између држава. Заправо, живимо у свету у којем многи субјекти употребљавају и недозвољена средства ради остваривања својих трајних циљева – опстанка и одрживог развоја.

Арсенал употребе свих (и недозвољених) средстава своди се на принуду, укључујући и њен екстремни облик (физичку силу), ради заштите сопственог система вредности од постојећих и могућих изазова и претњи. Реч је заправо о показивању и сучељавању моћи између субјеката – енигматска релација која одражава способност једног субјекта да постави услове и предузме активности под којима други субјект мора да функционише. У том смислу, с једне стране, евидентна је контролисана моћ унутар функционалне државе између власти и грађана, и са друге стране, неконтролисана моћ на међународној сцени, која се првенствено испољава тако што државе хегемони, ради остваривања својих спољнополитичких циљева, употребљавају сопствену моћ противно Повељи ОУН и међународног права. У ствари, предузимају офанзивне тзв. неоружане и/или оружане делатности против других

држава, које се, пак, бране предузимањем сличних одговарајућих мера и делатности. Као важни актери у том динамичном супротстављеном (ратном) процесу легитимишу се и екстремистички, терористички, организовано-криминални и други несuverени колективитети.

У свему томе забрињава недовољан (скоро занемарљив) ауторитет ОУН у решавању појединих међудржавних спорова. Последица је да се савремени свет налази у тзв. неизвесном миру и претећем „врућем рату“. У ствари, у безбедносном смислу, савремени свет карактерише глобално претконфликтно стање испреплетано локалним оружаном конфликтима.

Појам ратовање одражава „скуп свих борбених и неборбених активности које се предузимају да би се потчинио супротстављена воља противника или опонената. Ратовање у овом смислу, није синоним за рат. Ратовање не захтева објаву рата нити постојање услова који се у најширем смислу сматрају као стање рата. Циљ ратовања није увек да се противник уништи, већ да се потчини. Противник је потчињен када се понаша на начин који је коинцидентан начину на који – агресор или нападнута страна –

ДА ЛИ СМО ВЕЋ У РАТУ?

Неколико дана после 11. септембра 2001, док је надлегао рушевине Пентагона, амерички председник Џорџ Буш рекао је својим сарадницима: „Добро погледајте оно што сада гледате, јер то је почетак Првог светског рата 21. века. Свака нација мора да изабере страну у овом рату, јер не постоји неутралан статус“. (Ерик, Л.: „Рат Бушових“, ИК „Драганић“, Београд, 2003, стр. 109).

Директор ЦИА (1993–1995) Џејмс Вулсеј признао је да је 11. септембар 2001. био грешка америчких тајних служби и оценио да је почео Четврти светски рат. Заговарајући хитан напад на Ирак, у изјави за бечки „Курир“ (21. мај 2002), између осталог, рекао је: „Трећи светски рат био је хладни рат и трајао неколико деценија. Надам се да ће овај четврти трајати краће“.

„Трећи светски рат може да почне ако Пентагон ракетира сателит Раша тудеј. Не сумњам да ће у том случају Руси узвратити уништењем Си-Ен-Ена“ (Кустурица, Е.: Како ће почети трећи светски рат!, 13. мај 2015).

„...У Сирији се већ дуже време води мали светски рат. Та земља је претворена у арену у којој се огледају по-

сустајући глобализовани Запад и растућа средишта отпора...“ (Јанковић, С.: Трећи светски рат куца на врата, „Политика“, Београд, 8. октобар 2016, стр. 13).

„Велики сукоб светских размера може да почне ускоро. Створени су услови. На једној страни страшного судара добра и зла наша би се Русија, сви православни и муслимани чији мозгови нису испрани. С друге стране, у првим редовима би такође били муслимани који би ратовали за интересе моћних владара света“, оценио је шеик Имран Хосеин, исламски вероучитељ који тренутно живи у Малеизији, а као високи муслимански верски учитељ службовао је од Индије, преко Америке, до Швајцарске (Вујичић, Д.: На прагу великог сукоба, „Вечерње новости“, Београд, 24. јул 2016, стр. 11).

Писац Клаудио Магрис из Трста (Италија), гостујући у Издавачкој кући „Архипелаг“, а поводом шестог по реду Београдског фестивала европске књижевности (крајем јуна 2017), између осталог, изјавио је: „Живимо у четвртном светском рату. То је рат свих против свакога и не зна се ко су добри момци...“ (Малушев, А.: Запад је неправедно оптужио Србију, „Српски телеграф“, Београд, 29. јун 2017, стр. 20).

жели да се он понаша" (Шафрански, Р.: *Теорија информационог рајдовања – припрема за 2020. године*, „Military Review”, November, 1994, р. 46).

У вези са актуелним ратовањем важно је имати на уму то да независно од друштвеноправног статуса носиоца принуде (суверен/несуверен), њена ефикасност зависи од количине и врсте моћи коју има и посебно од начина на који је употребљава. Предуслов за рационалну и ефективну употребу сопствене моћи јесте познавање носиоца изазова и претњи (ривал, противник, непријатељ, партнер, савезник, пријатељ), што се постиже његовим студиозним изучавањем. Оно претпоставља континуирани истраживачко-аналитички процес, који реализује посебна врста снага субјекта, познатија као обавештајна служба и обавештајни систем.

Моћна снага политике

Моћ подразумева нечију способност да свесном и организовано ангажованошћу производи промене у објективном амбијенту које омогућавају његов опстанак и одрживи развој. Моћ политике сваке функционалне државе (према неким подацима око 40 одсто од 192 државе савременог света нису функционалне, за њих су у оптицају бројни термини, укључујући и термин „пропале државе“) усмерена је на остваривању једностране погодности у односу на субјекте у окружењу. То има за последицу неповерење у међусобним односима и нужност да се сопствене виталне тајне одсудно штите, а туђе агресивно откривају. За такве одговорне задатке задужене су (надлежне) посебне организације – обавештајне службе које констатно ратују, за разлику од других снага система националне безбедности које ратују повремено (на пример, оружаних снага, које се, пре свега, ангажују ради одбране матичне државе од спољне оружане агресије). Обавештајне службе непрекидно воде тајни рат против носилаца спољних и унутрашњих изазова и претњи матичне државе и од њихове успешности у том невидљивом рату у великој мери зависи правовремено и ефикасно одбрамбено-офанзивно ангажовање целокупног система националне безбедности државе. Евидентно је да обавештајне службе представљају прикривену моћну снагу националне политике државе.

Како обавештајне службе остварују овакву своју деликатну улогу? Одговор изискује обухват њихових кључних идентитетских обележја.

Јединствена дефиниција обавештајне службе указивала би на истоветну спољну политику свих држава савременог света – моралну или неморалну, у смислу чувања и оснаживања сопствених виталних вредности и интереса, а чињеница је да се њихова политика разликује. Зато је упутно појам обавештајна служба дефинисати за две глобалне групе држава – једна (бројнија), која своје виталне вредности штити и развија доследним поштовањем Повеље ОУН и међународног права, и друга (малобројнија), која своје виталне вредности, поред осталог, штити и оснажује тако што покушава да омаловажава, урушава, отима и уништава виталне вредности других држава (Мијалковски Милан, *Обавештајне и безбедносне службе*, Универзитет у Београду – Факултет безбедности, 2009, стр. 72).

Општа дефиниција обавештајне службе за прву групу држава гласила би: Обавештајна служба је специјализована организација намењена да матичној држави обезбеди увид у тајне податке и стање у безбедносном окружењу, који јој је неопходан за вођење политике у смислу ефикасне одбране виталних државних вредности и интереса. Такође, обавештајна служба је специјализована организација чији је основни задатак да обезбеди сопствену државу од стратегијског изненађења чији је носилац суверен или несуверен субјект из њеног безбедносном окружења.

Комплекснија или посебна дефиниција појма обавештајне службе за прву групу држава могла би да гласи: Обавештајна служба је елитна организација одређене државе која, у складу са надлежностима и овлашћењима, на релативно самосталан начин, првенствено тајним методама, прикупља поверљиве (тајне) податке, пре свега о државама и недржавним субјектима у безбедносном окружењу који могу да угрозе или угрожавају безбедност матичне државе и прибављене податке, у изворном или у прерађеном облику, чини доступним државном руководству, које их користи за успешније вођење државне политике, а обавештајна служба их користи за унапређење сопствене обавештајно-оперативне делатности.

Општа дефиниција појма обавештајне службе за другу групу држава гласила би: Обавештајна служба је специјализована организација која, укључивши предузимањем обавештајних и необавештајних делатности против субјеката у безбедносном окружењу, наглашено учествује у заштити и оснаживању виталних вредности матичне државе.

Комплексна или посебна дефиниција појма обавештајне службе за другу групу држава гласила би: Обавештајна

служба је врхунска специјализована професионална организација одређене државе надлежна и овлашћена да првенствено применом тајних метода и средстава спроводи шпијунско-субверзивне делатности, акције и операције против субјеката у безбедносном окружењу ради максималног доприноса хегемонистичкој политици матичне државе.

Обавештајна компонента несувверених субјеката

Поједине политичке партије и покрети, екстремистички, терористички, верски, организовано-криминални, паравојни и слични колективитети формирају сопствену обавештајну службу или, пак, део својих чланова, осим њихове основне делатности, задужују и за обавештајни рад. Њихово обавештајно ангажовање, с једне стране, усмерено је ка сазнавању виталних тајни матичне државе и њихово коришћење за успешно противзаконито деловање и, са друге стране, заштити сопствене организације од инфилтрације обавештајних служби других субјеката.

Иако су статус, надлежности и овлашћења обавештајних служби регулисани законом, политика државе одређује обавештајне потребе и правце ангажовања обавештајне службе. Карактер спољнополитичких циљева државе одређује какве ће се невојне или војне делатности (дефанзивне, офанзивне или агресорске) предузимати ради суочавања са конвенционалним и неконвенционалним опасностима (изазови и претње) по националну безбедност. У том смислу државна политика ослања се на информације које добија од својих обавештајних служби и на тај

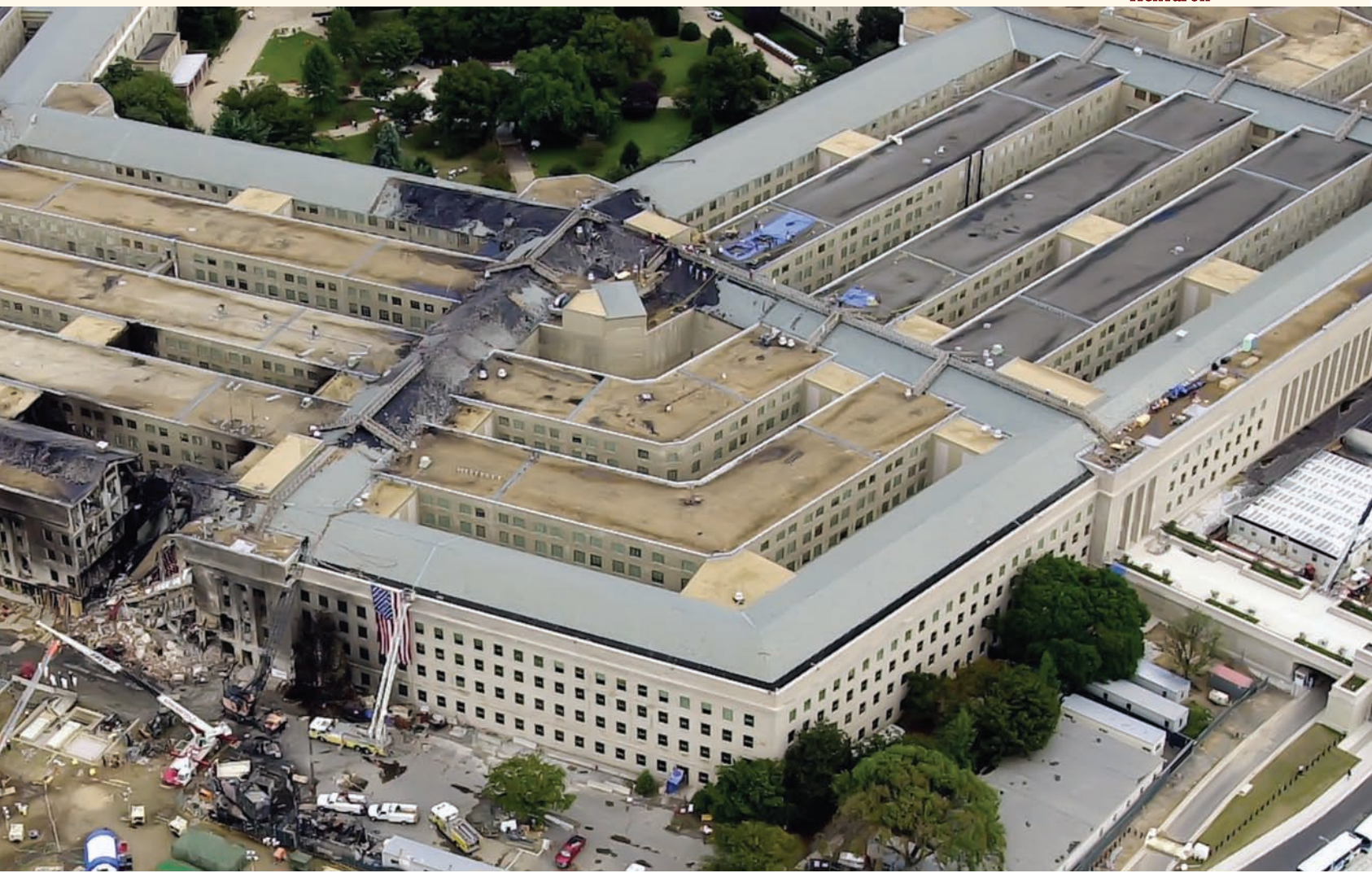
начин оне су посредно укључене у креирању државне политике. Међутим, иако обавештајне службе доприносе квалитетном одлучивању политичке елите матичне државе, оне не доносе политичке одлуке. Заправо, обавештајне службе представљају „први ешелон“ или „истурени одред“ националне политике државе. Истовремено имају наглашену и посредну (изнимно непосредну) улогу у отклањању свих врста опасности по безбедност матичне државе.

Свака држава има најмање две обавештајне службе које се термилошки означавају као обавештајна и контраобавештајна, спољна и унутрашња, централна и ресорна, цивилна и војна, одбрамбена и офанзивна и чине обавештајни систем државе. За њихово разврставање преовладава вишекритеријумски приступ, који их према положају у обавештајном систему разврстава на централну обавештајну службу и ресорске обавештајне службе.

Централна обавештајна служба истражује више области друштвеног живота и извршава више група задатака – обавештајних и контраобавештајних, а уколико је спољна политика државе хегемонистичка, реализује и необавештајне делатности, односно изводи тајне акције и операције против других држава и недржавних субјеката. Ресорска обавештајна служба намењена је, пре свега, истраживању једне области друштвеног живота или једног безбедносног проблема – појаве, изазова или претње, као што су војна, економска, терористичка, научнотехнолошка итд. ■

(Наставак у следећем броју)

Пентагон

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
Генералштаб Војске Србије
Управа за људске ресурсе

О Б А В Е Ш Т Е Њ Е

за пријаву војника у резерви из евиденције регионалних центара Министарства одбране ради попуње радних места професионалних војника на одређено време

1. Подношење пријаве и потребна документација

Образац пријаве за попуњу радних места професионалних војника кандидат може добити, попунити и поднети сваког радног дана у времену од 8.00 до 14.00 часова, на следећим адресама војних пошта:

у месту службовања Бачка Топола:

- за војне поште 1408 Бачка Топола и 1419 Бачка Топола: Касарна „Бачка“, Маршала Тита бб, Бачка Топола;

у месту службовања Београд:

- за војне поште 1013 Београд, 1402 Београд, 2834 Београд и 4557 Београд: Касарна „Топчидер“, Гардијска 5, Београд,
- за Војну пошту 1094 Земун: Главна 1, Земун,
- за војне поште 1205 Београд, 4501 Београд, 4506 Београд, 6870 Београд и 8909 Београд: Касарна „Бањица“, Рашка 2, Београд,
- за војне поште 1431 Батајница, 1437 Батајница, 1439 Батајница, 1440 Батајница, 3395 Батајница и 4502 Београд: Аеродром „Батајница“, Пуковника Миленка Павловића бб, Батајница,
- за Војну пошту 2084 Београд: Касарна „Кнежевац“, Улица ослобођења 30, Кнежевац, Касарна „Мајор Драгутин Гавриловић“, Нова прва бб, Зуце и објекат „Раља“, Душана Пухача бб, Раља,
- за војне поште 2279 Београд, 2281 Београд, 2289 Београд и 5076 Београд: Касарна „Дедиње“, Јована Мариновића бб, Београд,
- за Војну пошту 2342 Београд: Војводе Степе 445, Београд,
- за Војну пошту 4502 Београд: Аеродром „Батајница“, Пуковника Миленка Павловића бб, Батајница – радна места су у насељу Стари Бановци,
- за Војну пошту 4522 Батајница: насеље „13. мај“, Батајница,
- за војне поште 5004 Јаково и 5011 Јаково: Касарна „Мајор Милан Тепић“, Армијска 1, Јаково,
- за Војну пошту 5010 Зуце – Београд: Касарна „Мајор Драгутин Гавриловић“, Нова прва бб, Зуце,
- за Војну пошту 6011 Београд: Сидриште „Ушће“, Ушће бб, Нови Београд,
- за Војну пошту 9808 Београд: Мије Ковачевића 5, Београд;

у месту службовања Бујановац:

- за војне поште 3924 Бујановац, 4986 Бујановац и 5006 Бујановац: База „Југ“, насеље Боровац бб, Бујановац;

у месту службовања Ваљево:

- за војне поште 3709 Ваљево и 9845 Ваљево: Касарна „Војвода Живојин Мишић“, Војводе Мишића бб, Ваљево,
- за Војну пошту 2077 Горњи Милановац: насеље Боговађа, Лајковац;

у месту службовања Врање:

- за војне поште 4984 Врање и 4996 Врање: Касарна „1. пешадијски пук књаза Милоша Великога“, Краљевића Марка 2, Врање,
- за Војну пошту 4993 Врање: Касарна „1.300 каплара“, Пролетерских бригада бб, Врање;

у месту службовања Горњи Милановац:

- за војне поште 1402 Београд и 2143 Горњи Милановац: Касарна „Војвода Радомир Путник“, Кнеза Александра 59, Горњи Милановац,
- за Војну пошту 2077 Горњи Милановац: Николе Луњевице 88, Горњи Милановац;

у месту службовања Зајечар:

- за војне поште 4662 Зајечар и 6002 Зајечар: Касарна „Никола Пашић“, Николе Пашића бб, Зајечар;

у месту службовања Зрењанин:

- за војне поште 1407 Панчево и 3160 Зрењанин: Касарна „Народни херој Светозар Марковић Тоза“, Стевице Јовановића 19, Зрењанин;

у месту службовања Ковин:

- за Војну пошту 1439 Батајница: Аеродром „Батајница“, Пуковника Миленка Павловића бб, Батајница;

у месту службовања Крагујевац:

- за Војну пошту 2078 Крагујевац: Касарна „Војвода Радомир Путник“, Кнеза Милоша 12, Крагујевац,
- за Војну пошту 3262 Крагујевац: Крагујевачког октобра бб, Крагујевац;

у месту службовања Краљево:

- за војне поште 3701 Краљево, 4661 Краљево и 5019 Крушевац: Касарна „Рибница“, Четврта црногорска бб, Краљево,
- за војне поште 3711 Краљево, 4504 Краљево, 4652 Краљево, 4656 Краљево и 4658 Краљево: Касарна „Јован Курсула“, Јована Бојовића 183, Јарчујак – Краљево,
- за војне поште 5015 Лађевци и 5017 Лађевци: Аеродром „Лађевци“, Лађевци бб,
- за Војну пошту 2077 Горњи Милановац: Тодоровић бб, Грдица – Краљево, насеље Богутвачка Бања, Краљево и насеље Мрсаћ, Краљево;

у месту службовања Крушевац:

- за војне поште 5019 Крушевац, 5801 Крушевац и 6910 Крушевац: Касарна „Цар Лазар“, Балканска 57, Крушевац;

у месту службовања Куршумлија:

- за Војну пошту 4989 Куршумлија: Касарна „Топлички устанак“, 4. јули бб, Куршумлија,
- за Војну пошту 2079 Ниш: Касарна „Књаз Михаило“, Чегарска бб, Пантелеј – Ниш;

у месту службовања Лесковац:

- за Војну пошту 4445 Лесковац: Касарна „Војвода Петар Бојовић“, Краља Милутина бб, насеље Доње Синковце – Лесковац;

у месту службовања Младеновац:

- за Војну пошту 2078 Крагујевац: објекат „Ливаде“, Хајдук Вељкова бб, Младеновац;

у месту службовања Неготин:

- за Војну пошту 6002 Зајечар: Касарна „Никола Пашић“, Николе Пашића бб, Зајечар;

у месту службовања Ниш:

- за војне поште 1575 Ниш, 4108 Ниш, 4504 Краљево, 4667 Ниш и 4999 Ниш: Касарна „Мија Станимировић“, Јадранска бб, Ниш,
- за војне поште 2079 Ниш, 4650 Ниш, 4983 Ниш и 5464 Ниш: Касарна „Књаз Михаило“, Чегарска бб, Пантелеј – Ниш,

- за Војну пошту 5019 Крушевац: Касарна „Књаз Михаило”, Чегарска бб, Пантелеј – Ниш и Кеј Коло српских старара бб, Ниш;
- за Војну пошту 6006 Ниш: Касарна „Аеродром”, Сарајевска бб, Ниш;

у месту службовања Нови Пазар:

- за Војну пошту 4659 Нови Пазар: Касарна „Рифат Бурџевић Тршо”, Миодрага Јанковића бб, Нови Пазар;

у месту службовања Нови Сад:

- за војне поште 1405 Нови Сад, 1413 Нови Сад, 3947 Нови Сад: Касарна „Југовићево”, Авијатичарска нова 24, Нови Сад,
- за војне поште 1421 Нови Сад и 4100 Нови Сад: Касарна „Тврђава”, Београдска 21, Петроварадин – Нови Сад,
- за војне поште 1947 Нови Сад, 2827 Нови Сад и 6009 Нови Сад: Касарна „Александар Берих”, 1.300 каплара 11, Нови Сад,
- за Војну пошту 2084 Београд: објекат „Крушедол”, насеље Крушедол бб,
- за Војну пошту 2834 Београд: Касарна „Топчидер”, Гардијска 5, Београд;

у месту службовања Панчево:

- за војне поште 1407 Панчево и 2084 Београд: Касарна „Народни херој Стевица Јовановић”, Баваништански пут бб, Панчево,
- за војне поште 2084 Београд и 4310 Панчево: Касарна „Аеродром”, Јабучки пут 1, Панчево,
- за Војну пошту 5010 Зуце – Београд: Касарна „Мајор Драгутин Гавриловић”, Нова прва бб, Зуце,
- за Војну пошту 4502 Београд: Аеродром „Батајница”, Пуковника Миленка Павловића бб, Батајница – радна места су у насељу Качарево,
- за Војну пошту 6003 Панчево: Касарна „Растко Немањић”, Јабучки пут бб, Панчево;

у месту службовања Параћин:

- за Војну пошту 9932 Ђуприја: Интервидовски полигон „Пасуљанске ливаде”, Булевар војске 2, Ђуприја;

у месту службовања Пожаревац:

- за Војну пошту 5302 Пожаревац: Касарна „Генерал Павле Јуришић Штурм”, б. личке дивизије бб, Пожаревац;

у месту службовања Пожега:

- за Војну пошту 3706 Пожега: Касарна „Петар Лековић”, Немањина бб, Пожега;

у месту службовања Прокупље:

- за војне поште 4665 Прокупље и 4994 Прокупље: Касарна „Ратко Павловић Ћићко”, Вука Караџића бб, Прокупље;

у месту службовања Рашка:

- за Војну пошту 3705 Рашка: Касарна „Стефан Немања”, Супње бб, Рашка;

у месту службовања Смедерево:

- за Војну пошту 2078 Крагујевац: Касарна „Иван Стефановић Срба”, Коларски пут 43, Смедерево;

у месту службовања Смедеревска Паланка:

- за Војну пошту 2078 Крагујевац: Касарна „Генерал Живко Павловић”, Војске Југославије 2, Смедеревска Паланка;

у месту службовања Сомбор:

- за Војну пошту 1423 Сомбор: Касарна „Аеродром”, Централна бб, Сомбор;

у месту службовања Сремска Митровица:

- за војне поште 1411 Сремска Митровица и 1415 Сремска Митровица: Касарна „Бошко Палковљевић Пинки”, Планинска бб, Сремска Митровица;

у месту службовања Ђуприја:

- за Војну пошту 9932 Ђуприја: Интервидовски полигон „Пасуљанске ливаде”, Булевар војске 2, Ђуприја;

у месту службовања Ужице:

- за Војну пошту 2077 Горњи Милановац: насеље Кремна;

у месту службовања Шабац:

- за Војну пошту 4219 Шабац: Касарна „Церски јунаци”, Поцерска 2, Шабац.

Позивају се кандидати да у року од 15 дана од дана пријављивања за попуну радних места професионалних војника приложе:

- 1) извод из матичне књиге рођених (оригинал или фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника – уколико није на новом обрасцу не старији од 6 месеци);
- 2) уверење о држављанству (оригинал или фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника – не старије од 6 месеци);
- 3) потврду државног органа да кандидату није раније престајао радни однос у државном органу, због теже повреде дужности из радног односа (за лица која су раније била у радном односу у државном органу);
- 4) уверење Центра Министарства одбране за локалну самоуправу да је кандидат одслужио војни рок са оружјем (оригинал или фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника);
- 5) копију возачке дозволе (фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника – за лица која се пријаве за пријем у саобраћајну службу);
- 6) копију дипломе о стеченом образовању (фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника).

Одредбом члана 9. и члана 103. Закона о општем управном поступку („Службени гласник РС”, бр. 18/2016) прописано је, између осталог, да орган може да оствари увид, прибавља или обрађује личне податке о чињеницама о којима се води службена евиденција, осим ако странка изричито изјави да ће те податке прибавити сама.

Документа о чињеницама о којима се води службена евиденција су: извод из матичне књиге рођених (документ на редном броју 1), уверење о држављанству (документ на редном броју 2), потврда државног органа да кандидату није раније престајао радни однос, у државном органу, због теже повреде дужности из радног односа (документ на редном броју 3), уверење Центра Министарства одбране за локалну самоуправу да је кандидат одслужио војни рок са оружјем (документ на редном броју 4) и возачка дозвола (документ на редном броју 5).

У складу са наведеним потребно је да кандидат, уз копију дипломе о стеченом образовању (документ на редном броју 6), достави и изјаву којом се опредељује за једну од могућности: да орган прибави податке о којима се води службена евиденција (документа на редним бројевима од 1 до 5) или да ће то кандидат учинити сам у року од 15 дана од дана пријављивања. Изјаве се подносе на дан пријављивања за попуну радних места, а примери изјаву налазе се у прилогу овог обавештења и добијају се, попуњавају и подносе на наведеним адресама војних пошта.

Неблаговремене, неразумљиве, недопуштене или непотпуне пријаве, уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин, неће се узимати у разматрање.

2. Избор кандидата за попуну радних места

Селекција кандидата из грађанства за попуну радних места професионалних војника реализује се у три дела. У првом делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу општем лекарском прегледу и провери физичке способности. Ради провере физичке способности кандидати су у обавези да са собом понесу спортску опрему:

патике, тренерка – шортс, мајица (сопствени избор). У другом делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу психолошкој процени. У трећем делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу медицинско-здравственој процени. У трећем делу, у трајању од једног до два дана (два дана за војну пошту 6006 Ниш), кандидати подлежу медицинско-здравственој процени.

Изборни поступак ће се спровести само међу кандидатима који испуњавају услове за пријем на радно место за које су се пријавили.

Поступак избора кандидата спроводи се по принципу елиминације, тако да неиспуњавање критеријума на претходној провери – процени искључује упућивање на даље провере – процене.

Ради вршења психолошке процене кандидати за попуну радних места професионалних војника биће упућени у надлежну војноздравствену установу (у Београду, Нишу или Новом Саду), према распореду који ће израдити и о којем ће их информисати председници комисија за утврђивање испуњености услова за пријем.

Резултате пријављених кандидата утврдиће комисије за утврђивање испуњености услова за пријем у професионалну војну службу на основу следећих мерила за избор:

- 1) завршени ниво школовања – до 25 бодова (основна школа 5 бодова, средња школа 3. степен 15 бодова, средња школа 4. степен или виши ниво образовања 25 бодова);
- 2) провера физичке способности – до 35 бодова (производ коначне оцене и броја 7);
- 3) психолошка процена кандидата – до 40 бодова (производ коначне оцене психолошке процене и броја 8).

Кандидати који са најбољим резултатом испуне мерила за избор биће упућени на медицинско-здравствену процену у надлежну војноздравствену установу, ради утврђивања здравствене способности за професионалну војну службу.

За кандидате биће извршена безбедносна провера за пријем на рад у Војску Србије.

Позиви и сва писмена документа достављају се кандидату на адресу коју кандидат наведе у пријави за пријем.

Уколико се кандидат не одазове позиву ради обављања општег лекарског прегледа, физичке провере, психолошке процене и упућивања на медицинско-здравствену процену, сматраће се да не жели да ступи у професионалну војну службу.

Приликом доласка на проверу општих способности (општи лекарски преглед и провера физичких способности), поред потребне спортске опреме, кандидати са собом обавезно носе и личну карту.

Све евентуалне трошкове путовања до касарни и војноздравствених установа, ради реализације првог дела селекције, психолошке и медицинско-здравствене процене, као и евентуалне трошкове смештаја и исхране, носе кандидати који су се пријавили за попуну радних места професионалних војника.

3. Услови пријема у својству професионалног војника

У професионалну војну службу у својству професионалног војника, на одређено време, могу бити примљени држављани Републике Србије, који испуњавају следеће опште услове:

- 1) да су пунолетни;
- 2) да су здравствено и психофизички способни за службу у Војсци Србије;
- 3) да имају прописано образовање;
- 4) да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа (за лица која су раније била у радном односу у државном органу);
- 5) да нису осуђивани на казну затвора од најмање шест месеци;

- 6) да нису старији од 30 година;
- 7) да су безбедносно проверени и да немају безбедносних сметњи за пријем у професионалну војну службу, у складу са прописима којима је уређено вршење безбедносне провере у Министарству одбране;
- 8) да су одслужили војни рок са оружјем.

Поред општих, кандидати за попуну радних места професионалних војника у Војсци Србије морају испуњавати и услове за пријем утврђене формацијом команде, јединице и установе Војске Србије.

4. Закључивање уговора о раду на одређено време

Комисије ће утврдити испуњеност услова за пријем у професионалну војну службу и сачинити извештај са предлогом кандидата за пријем.

Одлуке о избору кандидата за пријем у професионалну војну службу донеће надлежне старешине, о чему ће писаним путем бити обавештени сви кандидати који су учествовали у изборном поступку.

Кандидати ће обавештења о резултатима избора добити од председника комисија које утврђују испуњеност услова за пријем у професионалну војну службу.

Са изабраним кандидатима закључује се уговор о раду на одређено време и примају се наредбом надлежног старешине у професионалну војну службу у својству професионалног војника на период од шест месеци, уз могућност продужења уговора о раду на период до 3 године и његовог обнављања до навршених 40 година живота.

Уколико се кандидат не одазове позиву ради закључења уговора о раду сматраће се да не жели да ступи у професионалну војну службу, а уместо њега позваће се други кандидат са коначне листе за избор.

Лица примљена у професионалну војну службу остварују сва права и обавезе у складу са Законом о Војсци Србије („Службени гласник Републике Србије”, број 116/2007, 88/2009, 101/2010 – др. закон, 10/2015 и 88/2015 – одлука УС).

Обавештење за пријаву војника у резерви из евиденције регионалних центара Министарства одбране ради попуне радних места професионалних војника на одређено време је стално отворено, а пријем у професионалну војну службу у својству професионалног војника вршиће се у складу са планом попуне.

Додатне информације о потребама за пријемом, по родовима – службама и местима службовања, могу се добити на следећим бројевима телефона:

- 011/3304-175
- Војна пошта 1013 Београд;
- 011/3074-318
- Војна пошта 1094 Земун;
- 011/3053-603
- Војна пошта 1205 Београд;
- 011/3304-502 или 011/3304-302
- Војна пошта 1402 Београд;
- 021/4835-357
- Војна пошта 1405 Нови Сад;
- 013/326-461 или 013/326-583
- Војна пошта 1407 Панчево;
- 024/715-611 локал 58-582 или 060/3729-260
- Војна пошта 1408 Бачка Топола;
- 022/610-212 локал 50-624 или 060/7279-820
- Војна пошта 1411 Сремска Митровица;
- 021/4835-324
- Војна пошта 1413 Нови Сад;
- 022/610-212 локал 50-560
- Војна пошта 1415 Сремска Митровица;
- 024/715-287 или 024/715-611 локал 58-672
- Војна пошта 1419 Бачка Топола;
- 021/4835-665
- Војна пошта 1421 Нови Сад;

- 025/438-899 локал 58-167 или 58-091
- Војна пошта 1423 Сомбор;
 - 011/3106-698 или 011/3106-061
- Војна пошта 1431 Батајница;
 - 011/3106-698 или 011/3106-061
- Војна пошта 1437 Батајница;
 - 011/3106-698 или 011/3106-061
- Војна пошта 1439 Батајница;
 - 011/3106-698 или 011/3106-061
- Војна пошта 1440 Батајница;
 - 013/326-216
- Војна пошта 1442 Панчево;
 - 018/508-228
- Војна пошта 1575 Ниш;
 - 021/4835-441 или 021/4835-469
- Војна пошта 1947 Нови Сад;
 - 032/713-290 локал 49-606 или 49-702, 036/5826-058, 036/308-109, 036/353-549, 036/356-464, 014/438-314 и 031/3808-206
- Војна пошта 2077 Горњи Милановац;
 - 034/507-177, 011/8232-656, 026/4627-937 и 026/321-775
- Војна пошта 2078 Крагујевац;
 - 018/508-620
- Војна пошта 2079 Ниш;
 - 011/3053-472, 011/3603-870, 013/326-185 и 022/460-079
- Војна пошта 2084 Београд;
 - 032/713-290 локал 49-533
- Војна пошта 2143 Горњи Милановац;
 - 011/2064-374 или 011/2064-339
- Војна пошта 2279 Београд;
 - 011/2064-374 или 011/2064-339
- Војна пошта 2281 Београд;
 - 011/2064-374 или 011/2064-339
- Војна пошта 2289 Београд;
 - 011/3401-007 или 011/3401-069
- Војна пошта 2342 Београд;
 - 021/4835-441 или 021/4835-424
- Војна пошта 2827 Нови Сад;
 - 011/2064-524 и 011/2064-531
- Војна пошта 2834 Београд;
 - 021/4835-723 или 066/8701-041
- Војна пошта 3160 Зрењанин;
 - 034/507-165
- Војна пошта 3262 Крагујевац;
 - 011/3106-583
- Војна пошта 3395 Батајница;
 - 036/308-422 или 036/308-457
- Војна пошта 3701 Краљево;
 - 036/736-131 локал 46-102
- Војна пошта 3705 Рашка;
 - 031/595-553
- Војна пошта 3706 Пожега;
 - 014/296-470
- Војна пошта 3709 Ваљево;
 - 036/308-113
- Војна пошта 3711 Краљево;
 - 069/1209-984
- Војна пошта 3924 Бујановац;
 - 021/4835-315
- Војна пошта 3947 Нови Сад;
 - 021/4835-579
- Војна пошта 4100 Нови Сад;
 - 018/508-004 или 064/8874-024
- Војна пошта 4108 Ниш;
 - 015/3549-900 локал 50-007
- Војна пошта 4219 Шабац;
 - 013/326-526
- Војна пошта 4310 Панчево;
 - 016/249-379, 016/249-309, 066/8711-907 или 066/8711-959
- Војна пошта 4445 Лесковац;
 - 011/3053-265
- Војна пошта 4501 Београд;
 - 011/3106-494
- Војна пошта 4502 Београд;
 - 036/308-221
- Војна пошта 4502 Краљево;
 - 011/3053-684
- Војна пошта 4506 Београд;
 - 011/3074-513 или 011/3074-486
- Војна пошта 4522 Батајница;
 - 011/2064-822 или 011/2064-821
- Војна пошта 4557 Београд;
 - 018/508-830
- Војна пошта 4650 Ниш;
 - 036/308-195
- Војна пошта 4652 Краљево;
 - 036/308-188
- Војна пошта 4656 Краљево;
 - 036/308-406
- Војна пошта 4658 Краљево;
 - 036/736-131 локал 46-566
- Војна пошта 4659 Нови Пазар;
 - 036/308-444
- Војна пошта 4661 Краљево;
 - 019/422-034 локал 121 или 221
- Војна пошта 4662 Зајечар;
 - 027/321-311 локал 41-667
- Војна пошта 4665 Прокупље;
 - 018/508-298
- Војна пошта 4667 Ниш;
 - 018/508-699
- Војна пошта 4983 Ниш;
 - 017/414-102 локал 41-136
- Војна пошта 4984 Бујановац;
 - 017/414-102 локал 42-012 или 42-158
- Војна пошта 4986 Бујановац;
 - 027/381-388 локал 43-567 или 43-566
- Војна пошта 4989 Куршумлија;
 - 017/414-102 локал 41-166
- Војна пошта 4993 Врање;
 - 027/321-311 локал 41-589 или 41-595
- Војна пошта 4994 Прокупље;
 - 017/414-102 или 41-208
- Војна пошта 4996 Врање;
 - 018/508-146
- Војна пошта 4999 Ниш;
 - 011/8416-660 или 011/8416-186 локал 30-767
- Војна пошта 5004 Јаково;
 - 017/414-102 локал 42-210
- Војна пошта 5006 Бујановац;
 - 011/3092-329
- Војна пошта 5010 Зуце;
 - 011/8416-660 или 30-823
- Војна пошта 5011 Јаково;
 - 036/305-031
- Војна пошта 5015 Лађевци;
 - 036/305-031
- Војна пошта 5017 Лађевци;
 - 037/416-048 и 036/308-490
- Војна пошта 5019 Крушевац;
 - 011/2064-374 или 011/2064-339
- Војна пошта 5076 Београд;
 - 066/8713-011 или 060/3799-913
- Војна пошта 5302 Пожаревац;
 - 018/508-814 или 018/508-836
- Војна пошта 5464 Ниш;
 - 037/416-056, 037/416-081 или 066/8707-415
- Војна пошта 5801 Крушевац;
 - 019/426-388

Војна пошта 6002 Зајечар;
 - 013/326-221
 Војна пошта 6003 Панчево;
 - 018/508-392
 Војна пошта 6006 Ниш;
 - 021/4835-441 или 021/4835-424
 Војна пошта 6009 Нови Сад;
 - 011/3201-237
 Војна пошта 6011 Београд;
 - 011/3603-795
 Војна пошта 6870 Београд;
 - 037/416-089

Војна пошта 6910 Крушевац;
 - 011/3053-214
 Војна пошта 8909 Београд;
 - 011/3205-105
 Војна пошта 9808 Београд;
 - 014/296-015 или 014/296-017
 Војна пошта 9845 Ваљево;
 - 035/8627-539
 Војна пошта 9932 Ћуприја.

Информације су доступне на сајту Министарства одбране (www.mod.gov.rs) и Војске Србије (www.vs.rs).

ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ УПРАВА ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ (Ј-1)

р а с п и с у ј е

ИНТЕРНИ КОНКУРС за пријем професионалних војника у својство војних службеника и војних наме- штеника у радни однос на неодређено време

**I Назив организационе јединице Војске Србије у којој се врши
 пуна формацијских места:**

Управа за логистику (Ј-4) Генералштаба Војске Србије

Централна логистичка база

Формацијска места која се попуњавају:

- референт за машинске радове, ВСС, 1 извршилац,
- управник Сервиса термоенергетике, С2С, 1 извршилац,
- механичар за артиљеријско наоружање, ВКВ, 1 извршилац.

Услови:

- **на редном броју 1:**
- завршен Машински факултет;
- **на редном броју 2:**
- завршен Машински факултет – смер термоенергетски;
- **на редном броју 3:**
- 5. степен стручне спреме,
- положен стручни испит за ВКВ и стечено звање механичар за наоружање (по могућности артиљеријско наоружање или ПАА наоружање).

II Заједничко за сва формацијска места:

Изборни поступак: У изборном поступку биће примењени Критеријуми прописани тачком 4. Одлуке о утврђивању мера за спровођење стратегије каријерног вођења и саветовања у Републици Србији у Министарству одбране и Војсци Србије, а који обухватају просек оцена са последњег нивоа школовања (60% од укупног броја бодова) и психолошку процену кандидата (40% од укупног броја бодова).

Кандидати чије су пријаве благовремене, допуштене, разумљиве, потпуне и уз које су приложени сви докази и који испуњавају све услове за запослење на формацијским местима за која конкуришу биће упућени на психолошку процену капацитета у надлежне војноздравствене установе. Наведена процена врши се путем стандардизованих тестова. О датуму, времену и месту обављања процене психолошких капацитета кандидати ће бити обавештени телефонским путем на бројеве телефона које су навели у својим пријавама

или путем мејла на имејл адресе наведене у пријави.

Кандидати који не задовоље на психолошкој процени или који се не одазову позиву да учествују у овој фази изборног поступка губе право на даље учешће у изборном поступку. За кандидате који задовоље процену психолошких капацитета, уз њихову писану сагласност биће извршена безбедносна провера у складу са Правилником о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција.

Кандидати који уђу у најужи избор пре пријема у радни однос доставиће лекарско уверење о општој здравственој способности.

III Место рада: на редном броју 1, 2 (Београд) и на редном броју 3 (Смедеревска Паланка).

IV Рок за подношење пријаве на интерни конкурс је осам дана и почиње да тече наредног дана од дана када је интерни конкурс оглашен у магазину „Одбрана“.

V Лице које је задужено за давање обавештења о интерном конкурсу: Ненад Павловић, телефон: 011/3205-029 и Игор Миладиновић, телефон: 011/3205-105.

VI Адреса на коју се подноси пријава за интерни конкурс:

Поштом на адресу **Централна логистичка база, Мије Ковачевића 5, Београд, са назнаком „за интерни конкурс“**. Лична достава пријава може се извршити на деловодство Централне логистичке базе, Мије Ковачевића 5, Београд.

VII Докази који се прилажу уз пријаву на интерни конкурс:

Уз пријаву у којој се наводе основни лични подаци, адреса становања, контакт телефон, мејл адреса, редни број формацијског места на које се конкурише, кандидати поред кратке биографије, попуњеног и овереног обрасца и сагласности за извршење безбедносне провере (тражити у команди јединице у којој се кандидат налази у служби) и овереног картона основних личних података (КОЛП) прилажу и следеће:

1. за формацијско место од редног броја од 1 до 3 – оригинал или оверена фотокопија дипломе којом се потврђује стручна спрема,
3. за формацијско место на редном броју 3 – доказ о положеном стручном испиту за ВКВ.

VIII Лица која имају право да учествују на интерном конкурсу:

На интерном конкурсу могу да учествују професионални војници из Војске Србије и Министарства одбране Републике Србије.

Напомене:

Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве и пријаве, уз које нису приложени сви потребни докази у оригиналу или фотокопији овереној у општини, суду или код јавног бележника, биће одбачене за кључком.

Сагласно одредби члана 125. Закона о Војсци Србије, између кандидата који испуњавају услове конкурса, првенство под једнаким условима има супружник, односно члан

породице погинулог професионалног припадника Војске Србије, погинулог или умрлог од последица повреда задобијених у вршењу службе у Војсци Србије и супружник професионалног припадника Војске Србије премештеног из једног у друго место службовања.

Интерни конкурс спроводи Конкурсна комисија коју именује министар одбране. Овај оглас објављује се на веб-страници Министарства одбране Републике Србије и у магазину „Одбрана“.

- да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа (односи се на лица која су у ранијем периоду била у радном односу у државном органу).

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:**Управа за инфраструктуру СМР МО:**

- **редни број 1:** завршен Грађевински факултет, смер за конструкције, положен стручни испит, сертификат о познавању рада на рачунару – положени модули 3, 4, 6 и 7, по ECDL стандарду;
- **редни број 2:** завршен Електротехнички факултет са звањем дипломирани инжењер електротехнике, сертификат о познавању рада на рачунару – положени модули 3, 4, 6 и 7, по ECDL стандарду;
- **редни број 3:** завршен Правни факултет са звањем дипломирани правник, сертификат о познавању рада на рачунару – положени модули 3, 4, 6 и 7, по ECDL стандарду;
- **редни број 4:** завршен Грађевински факултет са звањем дипломирани грађевински инжењер – смер хидротехнички; сертификат о познавању рада на рачунару – положени модули 3, 4, 6 и 7, по ECDL стандарду;
- **редни број 5:** завршен Машински факултет са звањем дипломирани инжењер машинства – смер термотехнички или термоенергетски, сертификат о познавању рада на рачунару – положени модули 3, 4, 6 и 7, по ECDL стандарду;
- **редни број 6:** завршена средња школа у трајању од четири године, сертификат о познавању рада на рачунару – положени модули 3, 4, 6 и 7, по ECDL стандарду.

Војнограђевински центар „Београд“ УИс СМР МО:

- **редни број 1:** завршен Грађевински факултет, смер конструктивни; најмање 3 године радног искуства у струци; положен стручни испит; познавање рада на рачунару (ECDL модул 1, 2, 3, 4 и 6);
- **редни број 2:** завршен Електротехнички факултет смер јака струја; најмање 3 године радног искуства у струци; положен стручни испит; познавање рада на рачунару (ECDL модул 1, 2, 3, 4 и 6);
- **редни број 3:** завршен Електротехнички факултет смер слаба струја; најмање 3 године радног искуства у струци; положен стручни испит; познавање рада на рачунару (ECDL модул 1, 2, 3, 4 и 6);
- **редни број 4:** завршен Грађевински факултет, смер хидротехнички; најмање 3 године радног искуства у струци; положен стручни испит; познавање рада на рачунару (ECDL модул 1, 2, 3, 4 и 6);
- **редни број 5:** завршен Машински факултет, смер термотехнички или термоенергетски; најмање 3 године радног искуства у струци; положен стручни испит; познавање рада на рачунару (ECDL модул 1, 2, 3, 4 и 6);
- **редни број 6:** завршен Машински факултет, смер термотехнички или термоенергетски; најмање 3 године рад-

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА МАТЕРИЈАЛНЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА ИНФРАСТРУКТУРУ

р а с п и с у ј е

ЈАВНИ КОНКУРС

за попуну радних места у Управи за инфраструктуру и Војнограђевинском центру „Београд“ Сектора за материјалне ресурсе, пријемом лица из грађанства у својству војних службеника, у радни однос на неодређено време

У Управи за инфраструктуру СМР МО:

1. референт за изградњу непокретности, ВСС – 1 извршилац,
2. референт за капитално и текуће одржавање непокретности, ВСС – 1 извршилац,
3. референт за управљање и располагање непокретностима, ВСС – 1 извршилац,
4. референт за ревизију планске и техничке документације, ВСС – 1 извршилац,
5. референт за специфичну опрему – надзорни орган, ВСС – 1 извршилац,
6. деловођа-оператер-архивар, ССС – 1 извршилац.

У Војнограђевинском центру „Београд“ УИс СМР МО:

1. референт ВСС – 1 извршилац,
2. референт ВСС – 1 извршилац,
3. референт ВСС – 1 извршилац,
4. референт ВСС – 1 извршилац,
5. начелник Групе за термотехничке и хидротехничке инсталације и објекте ВСС – 1 извршилац,
6. референт ВСС – 1 извршилац,
7. референт ВСС – 1 извршилац,
8. начелник Групе за правно заступање ВСС – 1 извршилац;
9. деловођа-архивар ССС – 1 извршилац.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА

- да су кандидати држављани Републике Србије,
- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању од најмање шест месеци,
- да су здравствено способни за рад (у Министарству одбране и Војсци Србије) и

ног искуства у струци; положен стручни испит; сертификат за службенике за јавне набавке са завршеним програмом обуке за службеника за јавне набавке у складу са Законом о јавним набавкама, и роковима који су прописани Законом; познавање рада на рачунару (ECDL модул 1, 2, 3, 4 и 6);

- **редни број 7:** завршен Машински факултет, смер технички или термоенергетски; најмање 3 године радног искуства у струци; положен стручни испит: познавање рада на рачунару (ECDL модул 1, 2, 3, 4 и 6).
- **редни број 8:** завршен Правни факултет; положен правосудни испит; најмање 3 године радног искуства у струци; познавање рада на рачунару (ECDL модул 1, 2, 3, 4 и 6).
- **редни број 9:** завршена средња школа општег смера или биротехничког усмерења; најмање 3 године радног искуства у струци; познавање рада на рачунару (ECDL модул 1, 2, 3, 4 и 6).

Напомена:

За радно место под редним бројем 7 место рада је НИШ.

Пре пријема у радни однос за кандидате који испуњавају услове конкурса и уђу у најужи избор, уз њихову писану сагласност, биће извршена безбедносна провера.

Примљено лице подлеже пробном раду у трајању од 6 (шест) месеци.

Пробни рад примљеног лица прати непосредно претпостављени руководилац, који после окончања истог даје писано мишљење надлежном руководиоцу о томе да ли је примљено лице задовољило на пробном раду.

Уколико примљено лице не задовољи на пробном раду, отказује се радни однос без права на новчану накнаду због отказа.

НАЧИН КОНКУРСИСАЊА

Кандидати који испуњавају опште и посебне услове конкурса подносе молбу и прилажу следећу документацију:

- CV са кратком аутобиографијом,
- уверење о држављанству Републике Србије,
- извод из матичне књиге рођених,
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању са просечном оценом (овера надлежног државног органа),
- фотокопију радне књижице,
- писани доказ о стеченом радном искуству у струци,
- уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван (не старије од 6 месеци),
- уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак (не старије од 6 месеци),
- оверену фотокопију сертификата или другог доказа (потврда од факултета или од лиценцираних установа за издавање одговарајућих уверења) о познавању рада на рачунару који обухвата ниво знања од тражених модула по ECDL стандарду.

Сви докази о испуњености услова за пријем достављају се као оригинали или оверене фотокопије (овера код надлежног државног органа). Уверења која се прилажу уз молбу, ако нису трајног карактера, не могу бити старија од 6 (шест) месеци.

Напомена:

Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве и пријаве, уз које нису приложени сви потребни докази, неће се узимати у разматрање и биће одбачене закључком без права на жалбу.

Одредбом члана 9. и члана 103. Закона о општем управ-

ном поступку („Службени гласник РС”, број 18/2016) прописано је, између осталог, да у поступку који се покреће по захтеву странке орган може да оствари увид, прибавља и обрађује личне податке о чињеницама о којима се води службена евиденција када је то неопходно за одлучивање, осим ако странка изричито изјави да ће податке прибавити сама.

Потребно је да кандидат попуни изјаву којом се опредељује за једну од две могућности: да орган прибави податке о којима се води службена евиденција или да ће кандидат учинити сам. Наведену изјаву могуће је преузети на сајту Министарства одбране. Потписану изјаву неопходно је доставити уз напред наведене доказе како би орган могао даље да поступа.

Документа о чињеницама о којима се води службена евиденција су: уверење о држављанству, извод из матичне књиге рођених, уверење од суда и МУП-а да се против лица не води кривични поступак, односно да лице није осуђивано на казну затвора у трајању од најмање 6 месеци, уверење државног органа у којем је кандидат био на служби да му радни однос није престао због повреде дужности из радног односа.

Сагласно одредбама члана 125. Закона о Војсци Србије, између кандидата који испуњавају опште и посебне услове конкурса, првенство под једнаким условима има супружник, односно члан породице погинулог професионалног припадника Војске Србије, погинулог или умрлог од последица повреда задобијених на вршењу службе у Војсци Србије и супружник професионалног припадника Војске Србије премештеног из једног у друго место службовања.

Изборни поступак: У изборном поступку биће примењени Критеријуми прописани тачком 4. Одлуке о утврђивању мера за спровођење стратегије, каријерног вођења и саветовања у Републици Србији и Министарству одбране и Војсци Србије и Одлуке о изменама и допунама Одлуке о утврђивању мера за спровођење стратегије каријерног вођења и саветовања у Републици Србији и Министарству одбране и Војсци Србије, а који обухватају:

1. просек оцене са последњег нивоа школовања (40% од укупног броја бодова);
2. психолошка процена кандидата (40% од укупног броја бодова);
3. усмени разговор са кандидатима (20% од укупног броја бодова);
4. медицинско-здравствена процена;
5. безбедносна провера.

Место, дан и време када ће се спровести изборни поступак:

Кандидати чије су пријаве благовремене, допуштене, разумљиве, потпуне и уз које су приложени сви докази и који испуњавају све услове за запослење на радним местима за која конкуришу биће упућени на психолошку процену капацитета у надлежне војноздравствене установе. Наведена процена врши се путем стандардизованих тестова.

О датуму, времену и месту обављања процене психолошких капацитета кандидати ће бити благовремено обавештени телефонским путем на бројеве телефона које су навели у својим пријавама или путем mail-а на e-mail адресе наведене у пријави.

Кандидати који не задовоље на психолошкој процени или који се не одазову позиву да учествују у овој фази изборног поступка, губе право на даље учешће у изборном поступку. За кандидате који уђу у ужи избор, а задо-

воље процену психолошких капацитета, уз њихову писану сагласност биће извршена безбедносна провера у складу са Правилником о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција.

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема у радни однос доставиће лекарско уверење о здравственој способности за рад на радним местима на која су конкурисали.

НАЧИН ПОДНОШЕЊА ПРИЈАВЕ НА КОНКУРС

Молбе са наведеном документацијом по конкурс, достављати поштом, препоручено, на адресу:

1. за кандидате који конкуришу за радна места у Управи за инфраструктуру СМР МО:

Управа за инфраструктуру СМР МО, Немањина 15, 11000 Београд, са знаком „за конкурс“;

2. за кандидате који конкуришу за радна места у Војнограђевинском центру „Београд“:

Војнограђевински центар „Београд“, УИс СМР МО, Немањина 15, 11000 Београд, са знаком „за конкурс“.

У пријави на конкурс обавезно се наводи име и презиме кандидата, име једног родитеља, ЈМБГ, адреса пребивалишта, адреса на коју се кандидату достављају обавештења, е-mail адреса, број телефона, досадашње радно и стручно искуство кандидата, подаци о посебним знањима и вештинама и доказ у смислу члана 125. Закона о Војсци Србије.

Крајњи рок за подношење пријава на јавни конкурс је 15 (петнаест) дана и почиње да тече наредног дана од дана када је јавни конкурс оглашен у „Службеном гласнику РС“, на веб-страници Министарства одбране Републике Србије, у магазину „Одбрана“, дневном листу „Политика“ и периодичном издавању огласа Националне службе за запошљавање.

Информације о конкурсима могу се добити позивом на телефон **011/2059-131** за Управу за инфраструктуру и **011/3201-869** за Војнограђевински центар „Београд“. ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Универзитет одбране
Војна академија

О Б А В Е Ш Т А В А

војнике у резерви из евиденције регионалних центара Министарства одбране о попуни радних места професионалних војника на одређено време у Војсци Србије

у месту службовања БЕОГРАД

Војна пошта 2977 Београд (пријава за попуњување се, попуњава и подноси 8. 11. 2017. године у Касарни „Генерал Јован Мишковић“, Павла Јуришића Штурма 33, Београд):

1. техничка служба – 2 радна места – извршилац,
2. саобраћајна служба – 4 радна места – извршилац,
3. пешадија – 1 радно место – извршилац.

1. ПОДНОШЕЊЕ ПРИЈАВЕ И ПОТРЕБНА ДОКУМЕНТАЦИЈА

Образац пријаве за попуњување радних места професионалних војника кандидат добија, попуњава и подноси 8. 11. 2017. године, од 7.30 до 9.30 часова, на наведеној адреси војне поште. Пример пријаве налази се у прилогу овог обавештења.

Позивају се кандидати који су се пријавили за попуњување радних места професионалних војника да у року од 15 дана од дана пријављивања приложе:

- 1) извод из матичне књиге рођених (оригинал или фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника – уколико није на новом обрасцу не старији од 6 месеци);

- 2) уверење о држављанству (оригинал или фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника – не старије од 6 месеци);
- 3) потврду државног органа да кандидату није раније престајао радни однос, у државном органу, због теже повреде дужности из радног односа (за лица која су раније била у радном односу у државном органу);
- 4) уверење Центра Министарства одбране за локалну самоуправу да је кандидат одслужио војни рок са оружјем (оригинал или фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника);
- 5) уверење из МУП-а да лице није осуђивано;
- 6) уверење од надлежног суда да се против лица не води кривични поступак;
- 7) копију возачке дозволе (фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника – за лица која конкуришу за саобраћајну службу) и
- 8) копију дипломе о стеченом образовању (фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника).

Одредбом члана 9. и члана 103. Закона о општем управном поступку („Службени гласник РС“, бр. 18/2016) прописано је, између осталог, да орган може да оствари увид, прибавља или обрађује личне податке о чињеницама о којима се води службена евиденција, осим ако странка изричито изјави да ће те податке прибавити сама.

Документа о чињеницама о којима се води службена евиденција су: извод из матичне књиге рођених (документ на редном броју 1), уверење о држављанству (документ на редном броју 2), потврда државног органа да кандидату није раније престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа (документ на редном броју 3), уверење Центра Министарства одбране за локалну самоуправу да је кандидат одслужио војни рок са оружјем (документ на редном броју 4) и возачка дозвола (документ на редном броју 7).

У складу са наведеним, потребно је да кандидат, уз копију дипломе о стеченом образовању (документ на редном броју 8), достави и изјаву којом се опредељује за једну од могућности: да орган прибави податке о којима се води службена евиденција (документа на редним броје-

вима од 1 до 4 и број 7) или да ће то кандидат учинити сам у року од 15 дана од дана пријављивања. Изјаве се подносе на дан пријављивања за попуњу радних места, а примери изјава налазе се у прилогу овог обавештења и добијају се, попуњавају и подносе 8. 11. 2017. године, на наведеној адреси војне поште.

Неблаговремене, неразумљиве, недопуштене или непотпуне пријаве, уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин, неће се узимати у разматрање.

2. ИЗБОР КАНДИДАТА ЗА ПОПУЊУ РАДНИХ МЕСТА

Селекција кандидата из грађанства за попуњу радних места професионалних војника реализује се у три дела. У првом делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу општем лекарском прегледу и провери физичке способности. Провера физичке способности изводи се на дан подношења пријаве, а кандидати су у обавези да са собом понесу спортску опрему: патике, тренерка – шортс, мајица (сопствени избор). У другом делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу психолошкој процени. У трећем делу, у трајању од једног до два дана, кандидати подлежу медицинско-здравственој процени.

Изборни поступак спровешће се само међу кандидатима који испуњавају услове за пријем на радно место за које су се пријавили.

Поступак избора кандидата спроводи се по принципу елиминације, тако да неиспуњавање критеријума на претходној провери – процени искључује упућивање на даље провере – процене.

Ради вршења психолошке процене, кандидати за попуњу радних места професионалних војника биће упућени у надлежну војноздравствену установу у Београду, према распореду који ће издати и о којима ће их информисати председници комисија за утврђивање испуњености услова за пријем.

Резултате пријављених кандидата утврдиће комисије за утврђивање испуњености услова за пријем у професионалну војну службу на основу следећих мерила за избор:

- 1) завршени ниво школовања – до 25 бодова (основна школа 5 бодова, средња школа 3. степен 15 бодова, средња школа 4. степен или виши ниво образовања 25 бодова);
- 2) провера физичке способности – до 35 бодова (производ коначне оцене и броја 7);
- 3) психолошка процена кандидата – до 40 бодова (производ коначне оцене психолошке процене и броја 8).

Кандидати који са најбољим резултатом испуне мерила за избор биће упућени на медицинско-здравствену процену у надлежну војноздравствену установу, ради утврђивања здравствене способности за професионалну војну службу.

За кандидате биће извршена безбедносна провера за пријем на рад у Војску Србије.

Позиви и сва писмена документа достављају се кандидату на адресу коју кандидат наведе у пријави за пријем.

Уколико се кандидат не одазове позиву ради обављања општег лекарског прегледа, физичке провере, психолошке процене и упућивања на медицинско-здравствену процену, сматраће се да не жели да ступи у професионалну војну службу.

Приликом доласка на проверу општих способности (општи лекарски преглед и провера физичких способности), поред потребне спортске опреме, кандидати са собом обавезно носе и личну карту.

Све евентуалне трошкове путовања до касарни и војноздравствених установа, ради реализације првог де-

ла селекције, психолошке и медицинско-здравствене процене, као и евентуалне трошкове смештаја и исхране, сноси кандидати који су се пријавили за попуњу радних места професионалних војника.

3. УСЛОВИ ПРИЈЕМА У ПРОФЕСИОНАЛНУ ВОЈНУ СЛУЖБУ У СВОЈСТВУ ПРОФЕСИОНАЛНОГ ВОЈНИКА

У професионалну војну службу у својству професионалног војника, на одређено време, могу бити примљени држављани Републике Србије, који испуњавају следеће услове:

Општи услови:

- 1) да су пунолетни;
- 2) да су здравствено и психофизички способни за службу у Војсци Србије;
- 3) да имају прописано образовање;
- 4) да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа (за лица која су раније била у радном односу у државном органу);
- 5) да нису осуђивани на казну затвора од најмање шест месеци;
- 6) да нису старији од 30 година;
- 7) да су безбедносно проверени и да немају безбедносних сметњи за пријем у професионалну војну службу, у складу са прописима којима је уређено вршење безбедносне провере у Министарству одбране и
- 8) да су одслужили војни рок са оружјем.

Поред општих, кандидати за попуњу радних места професионалних војника у Војсци Србије морају испуњавати и следеће услове:

- 1) за возаче, надлежна војнолекарска комисија утврђује здравствену способност за возаче моторних возила у Војсци Србије;
- 2) за радна места на р. бр. 1 и 3: могу конкурисати лица која имају најмање средњу стручну спрему и
- 3) за радно место на р. бр. 2: могу конкурисати лица која имају најмање средњу стручну спрему и возачку дозволу најмање Ц категорије.

4. ЗАКЉУЧИВАЊЕ УГОВОРА О РАДУ НА ОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ

Комисије ће утврдити испуњеност услова за пријем у професионалну војну службу и сачинити извештај са предлогом кандидата за пријем.

Одлуке о избору кандидата за пријем у професионалну војну службу донеће надлежне старешине, о чему ће писаним путем бити обавештени сви кандидати који су учествовали у изборном поступку.

Кандидати ће обавештења о резултатима избора добити од председника комисије која утврђује испуњеност услова за пријем у професионалну војну службу почев од 10. 1. 2018. године.

Са изабраним кандидатима закључује се уговор о раду на одређено време и примају се наредбом надлежног старешине у професионалну војну службу почев од 15. 1. 2018. године у својству професионалног војника на период од шест месеци, уз могућност продужења уговора о

раду на период до 3 године и његовог обнављања до навршених 40 година живота.

Уколико се кандидат не одазове позиву ради закључења уговора о раду сматраће се да не жели да ступи у професионалну војну службу, а уместо њега позваће се други кандидат са коначне листе за избор.

Лица примљена у професионалну војну службу остварују сва права и обавезе у складу са *Законом о Вој-*

сци Србије („Службени гласник Републике Србије”, број 116/2007, 88/2009, 101/2010 – др. закон, 10/2015 и 88/2015 – одлука УС).

Додатне информације, могу се добити на следећим бројевима телефона:

– **011/3603-140** или **011/3603-171** Војна академија

Информације су доступне на сајту Министарства одбране (www.mod.gov.rs). ■

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
Управа за традицију, стандард и ветеране

ОБАВЕШТЕЊЕ

о донетој Одлуци о расподели расположивих станова у закуп на неодређено време

Одлука о расподели расположивих станова у закуп на неодређено време ступила је на снагу даном доношења, 26. 10. 2017. године, а додела станова извршиће се са пресеком стања на дан 15. 9. 2017. године.

Извод из Одлуке о расподели расположивих станова у закуп на неодређено време

РЕДОВНА ДОДЕЛА

РБ	МЕСТО / Гарнизон	КАТЕГОРИЈА ЛИЦА	СТРУКТУРА СТАНА И БРОЈ ОПРЕДЕЉЕНИХ СТАНОВА							ПРАВНИ ОСНОВ	СВЕГА		
			0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5				4
1	БАЧКА ТОПОЛА / Бачка Топола	ПОДОФИЦИРИ					1				члан 14. став 1.	1	1
2	БЕОГРАД / Београд	ГЕНЕРАЛИ								1	члан 14. став 2.	1	52
3		ОФИЦИРИ					1	1	11		члан 14. став 1.	13	
4		ПОДОФИЦИРИ		1	1	1		1	4		члан 14. став 1.	8	
5		ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС	1	1	1	1		1	3		члан 14. став 1.	8	
6		ПЕНЗИОНИСАНИ ОФИЦИРИ	1	1		1	1	1	9		члан 14. став 1.	14	
7		ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ	1	1		1		1	1		члан 14. став 1.	5	
8		ПЕНЗИОНИСАНА ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС	1	1						1	члан 14. став 1.	3	

РБ	МЕСТО / Гарнизон	КАТЕГОРИЈА ЛИЦА	СТРУКТУРА СТАНА И БРОЈ ОПРЕДЕЉЕНИХ СТАНОВА								ПРАВНИ ОСНОВ	СВЕГА	
			0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4			
9	БУЈАНОВАЦ / Врање	ПОДОФИЦИРИ				1					члан 14. став 1.	1	1
10	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ / Ваљево	ПОДОФИЦИРИ				1					члан 14. став 1.	1	1
11	ЗРЕЊАНИН / Зрењанин	ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ				1					члан 14. став 1.	1	1
12	КРУШЕВАЦ / Крушевац	ОФИЦИРИ					1				члан 14. став 1.	2	11
13						1					члан 14. став 2.		
14		ПОДОФИЦИРИ				2					члан 14. став 1.	2	
15		ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС			1	2					члан 14. став 1.	3	
16		ПЕНЗИОНИСАНИ ОФИЦИРИ				1					члан 14. став 1.	2	
17					1					члан 14. став 2.			
18		ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ				1					члан 14. став 1.	2	
19						1				члан 14. став 2.			
20		КУРШУМЛИЈА / Прокупље	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС			1					члан 14. став 1.	1	
21	ЛЕСКОВАЦ / Лесковац	ПОДОФИЦИРИ						1		члан 14. став 1.	1	1	
22	НОВИ ПАЗАР / Рашка	ПОДОФИЦИРИ				1				члан 14. став 1.	1	1	
23	НОВИ САД / Нови Сад	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС		1						члан 14. став 1.	1	1	
24	ПАНЧЕВО / Београд	ПОДОФИЦИРИ				1				члан 14. став 1.	1	1	
25	СУБОТИЦА / Бачка Топола	ПЕНЗИОНИСАНА ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС	1							члан 14. став 1.	1	1	
СВЕГА СТАНОВА ЗА РАСПОДЕЛУ			5	6	4	18	4	6	30			73	

ЗАМЕНА РЕШЕЊА

РБ	МЕСТО/ Гарнизон	КАТЕГОРИЈА ЛИЦА	СТРУКТУРА СТАНА И БРОЈ ОПРЕДЕЉЕНИХ СТАНОВА										ПРАВНИ ОСНОВ	СВЕГА
			0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4				
1	БЕОГРАД/ Београд	ОФИЦИРИ									1		Решење Више стамбене комисије УП-2 бр. 6-2/17 од 22.03.2017. године	1
УКУПНО ПО ГАРНИЗОНИМА										1			1	

РЕКАПИТУЛАЦИЈА

РБ	МЕСТО / Гарнизон	КАТЕГОРИЈА ЛИЦА	СТРУКТУРА СТАНА И БРОЈ ОПРЕДЕЉЕНИХ СТАНОВА										ПРАВНИ ОСНОВ	СВЕГА
			0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4				
1	СВА МЕСТА / СВИ ГАРНИЗОНИ	ГЕНЕРАЛИ									1			1
2		ОФИЦИРИ				1	2	1	12					16
3		ПОДОФИЦИРИ		1	1	7	1	2	4					16
4		ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС	1	2	3	3		1	3					13
5		ПЕНЗИОНИСАНИ ГЕНЕРАЛИ- АДМИРАЛИ												
6		ПЕНЗИОНИСАНИ ОФИЦИРИ	1	1		3	1	1	9					16
7		ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ	1	1		4		1	1					8
8		ПЕНЗИОНИСАНА ЦИВИЛНА У МО И ВС	2	1					1					4
УКУПНО ПО КАТЕГОРИЈАМА ЛИЦА			5	6	4	18	4	6	31				74	

У току је поступак утврђивања права стамбеним интересентима који су закључно даном пресека стања, дали оверене изјаве о месту коначног решавања стамбеног питања и структури жељеног стана, провера валдности документације о утврђеном здравственом стању лица по којој су утврђени бодови, провера података о месту пребивалишта лица и чланова заједничког породичног домаћинства, као и провера стамбеног статуса лица која су имала станове у бившим републикама СФРЈ.

Стамбени орган ће од свих лица која се налазе у ужем кругу стамбених интересента за доделу стана по овој одлуци затражити да ради утврђивања права доставе одговарајуће доказе. Захтеви лица која тражене доказе не доставе у предвиђеном року неће се разматрати.

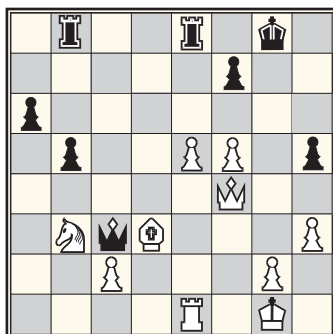
По окончању поступка провере извршиће се подела станова, а информације о извршеним доделама станова у закуп на неодређено време, као и ажуриране ранг-листе биће објављени на интернет страници Министарства одбране. ■

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА ТИТУЛА АДЕЛЕ ВЕЛИКИЋ

Овогодишња првакиња Србије за жене је АДЕЛА ВЕЛИКИЋ, која јетитулу освојила у 19. години на првенству одржаном у Земуну априламесеца. Доносимо партију Аделе Великић са Сандром Ђукић.

Адела ВЕЛИКИЋ – Сандра ЂУКИЋ 1:0
Женско првенство Србије, Земун, април 2017.
Сицилијанска одбрана

Позиција на дијаграму:

Бели: Kg1, Df4, Te1, Ld3, Sb3, пешаци: c2, e5, f5, g2, h3 (10 фигура)

Црни: Kg8, Dc3, Tb8, Te8, пешаци: a6, b5, f7, g7, h5 (9 фигура)

1) e4 c5 (2) Sf3 e6 (3) d4 cxd4
(4) Sxd4 a6 (5) Sc3 Dc7 (6) Ld3 Sf6
(7) 0-0 Sc6 (8) Sxc6 dxc6 (9) Le3 h5
(10) h3 Ld6 (11) f4 e5 (12) f5 De7
(бела избегава измене и иде на предност у развоју фигура)
(13) De1 b5 (14) a4! Lb7 (15) Sb1 Lc5 (16) Sd2 h4 (17) Sb3 Lxe3+
(18) Dxe3 Sh5 (19) Sa5! Sf4
(20) Db6 Dg5! (21) Txf4!! exf4
(22) Sxb7 0-0 (бела је за топа добила две фигуре и ушла у добијену позицију) (23) Df2!
Tab8 (24) Sc5 De7 (25) axb5 cxb5
(26) Sb3 Df6 (27) Dxf4 Tfe8
(28) Te1 Dxb2 (29) e5 Dc3

(види дијаграм)

Коњићеви скокови

Крените од обележених поља, као скакач у шаху, по путањи у облику слова Г, тако да добијете две народне пословице.

К О Њ И Ћ Е В И С К О К О В И	Je-	-ска	реч	
	мо-	-ца.	три	ме-
	зим-	-дна	у-	-пла
		-же	-се-	-је
		-гре-	то-	да

Без	здра-	-ла-	-ло
-ча.	хле-	-ча,	и
-ва	о-	би-	ко-
-ба	не	-ча	-па-
-ра-	ко-	ни	би

Решење судоку – водоравно: 7, 9-5, 4-1, 3-5, 2, 9-8-7, 9-1, 8-7-4, 6-5, 3-4, 1-5, 2-6, 5-9, 7, 3-4, 8-6, 3-4-2, 9, 4-5-3, 7-8, 2-1, 4-9-7, 3-6-5, 6, 5-8-3, 2.

РЕШЕЊЕ ШАХОВСКИХ ПРОБЛЕМА ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА:

Проблем број 1. – 1. Da8! Ta1 (Sb по вољи, Sg по вољи) 2. Dxa1 мат (Sd3 мат, Se2 мат)

Проблем број 2. 1. Da8! Tg2 (Th1, g3, Dh5, Dh6, Dh7, Dxh8) 2. Dxd2 мат (Dg2 мат, Dc8 мат, Txd5 мат, Txd6 мат, Txd7 мат, Dxh8 мат)

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЂУКИЋ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
17								18							19		
20									21							22	
23			24							25							
26					27						28						
29							30						31				
32								33							34		
35		36							37								
38				39						40							
41					42							43					
44							45							46			
47								48									
49			50							51							

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: засирити, мештанка, Буу, а, Абисинка, микробар, т, ВСВ, намирити, Варанаси, окати, Аталанта, егана, доатар, Санкаран, Боби, окаринист, каменито, ИТ, БУ, исто тако, Алитаија, Ивко, Оточанин, матичар, Лионеа, паротина, акати, истинита, агитатор, НИС, ђ, акаатолик, римовати, т, ево, Кисачани, аренанги.

ВОДОРАВНО:

17. Онај који осматра, 18. Девети део целине, 19. Жетелачка алатка, 20. Римски војсковођа, Гнеј Јулије, 21. Изолинија температуре, 23. Крагујевачки панк рок бенд, 24. Издвојен, осамљен, 25. На продоран начин, 26. Француски кошаркашки клуб, 27. Које има лепе ноге, 28. Боја у облику оловке, 29. Путовати бродом, 30. Стилска фигура, асонанција, 31. Састав од три особе, 32. Милијардита део метра, 33. Летовалиште на Крку, 34. Спортско друштво (скр.), 35. Иницијали славне глумице Тејлор, 36. Керамичарски производи, 37. Истицати се, 38. Спортски чамац преклопне грађе, 39. Безгласан (грч.), 40. Насеље у општини Инђија, 41. Натприродно биће из руске митологије, 42. Дворска клика, 43. Бина, позорница, 44. Женка дивојарца, 45. Нагли преокрет реченице (пример: „Ко рано рани (тај) две среће граби“), 46. Славни нобеловац, Томас, 47. Ёротски писац, 48. Авioni за гашење пожара, 49. Национални информациона центар (скр.), 50. Одгајивачи малина, 51. Текст по коме се снима филм.

УСПРАВНО:

1. Део ВС који обележава свој празник 31. октобра, 2. Име мађарског кошаркаша Бадера, 3. Артиљеријска група (скр.), 4. Драма Тене Штивичић, 5. Име глумице Видерспун, 6. Нижи свештенички ред, 7. Мушко име одмила, 8. Домаћин Светског економског форума у Швајцарској, 9. Име глумице Рајдер, 10. Европска заједница (скр.), 11. Назив неког географског места, 12. Град у Француској, 13. Безопасна, 14. Име фудбалера Турана, 15. Славни филозоф, Жан Пол, 16. Италијански фудбалски ас, 18. Агава (покр.), 19. Становник Мостара, 20. Певачи који гласно певају, 21. Неправилан (грч.), 22. Лаж, 24. Оживљавач успомена, 25. Наш фармацеутски гигант, 27. Печена глина, 28. Сниматељ, 30. Фудбалски ас, Данијел, 31. Име глумице Данст, 33. Хрпа, 34. Бразилски фудбалски ас, 36. Место у Словенији, 37. Јапански генерал, Садао, 39. Наш кабловски оператер, 40. Општина у Француској, 42. Бренд руског аутомобила, 43. Хрватски гимнастичар, Филип, 45. Академија наука (скр.), 46. Ауто-ознака Рашке.

**НОВИ
наслови**

СТРАТЕГИЈА НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ – У теорији и пракси

Б. Крга

Броширано, ф. 15×23.5, 276 стр.

шифра: 111370

цена: 660,00 **са попустом: 426,00**

Свака одговорна држава посвећује велику пажњу изградњи националне безбедности, што је један од основних услова опстанка и развоја друштва и државе. Аутор се не бави свим питањима безбедности, већ тежишно једним аспектом, а то је критичка анализа *Стратегије националне безбедности Републике Србије* у теорији и пракси. За побољшање документа и делатности која из њега произилази дате су конкретне сугестије ради доприноса унапређењу стратегијског промишљања и безбедносне културе.

Књиге можете наручити на **тел: 011/3201-810** или на **e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs**

ЕНИГМА И РАТ У ЈУГОСЛАВИЈИ

С. Ковач

Броширано, ф. 15×23, 228 стр.

шифра: 111376, цена: 660,00 **са попустом: 462,00**

Ако се погледа шта је све написано о „енигми”, о њеном начину рада, процедурама шифровања и дешифровања, начину разбијања њених кључева и декриптовања порука и улози у Другом светском рату, поставља се питање да ли је заиста написано све о овом уређају и шта би се још могло додати као допринос још бољем разумевању њеног значаја за припремање и извођење најважнијих војних операција. Без обзира на бројност литературе која се бави том темом „енигме”, чињеница је да нико до сада није разматрао њен утицај на југословенско ратиште у Другом светском рату и колико је допринела да се разреше унутрашњи сукоби, првенствено између четничког и партизанског покрета, нацистичко-ушашке Независне Државе Хрватске (НДХ) и та два покрета, а посебно спољни утицаји на те догађаје.

Књиге можете наручити на **тел: 011/3201-810** или на **e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs**

КАКО У ПРИРОДИ ОБЕЗБЕДИТИ
КРОВ НАД ГЛАВОМ И КОНФОР

МАЛЕ ТАЈНЕ ГЕНЕРАЦИЈА ВЕЛИКИХ ПУСТОЛОВА

ПИШЕ ЗВОНИМИР ПЕШИЋ

Завалећи у удобне фотеље испред рачунара и уљуљкани благодетима бројних техничко-технолошких новитета савремене цивилизације, људи ретко размишљају да стицајем околности могу да се нађу у природи без игде икога и без игде ичега. Елементарне непогоде, а нарочито ратови, често део становништва остављају без крова над главом, алатки за сналажење и бриге других, па је у борби за опстанак потребно савладати немаштину, глад, жеђ, мразеве, падавине, претње животиња и још много тога. Прилог пред вама, на основу искустава оних који су, вољно или невољно, дуго боравили у природи, помоћи ће да пренебрегнете многе опасности и из битке за живот изађете као победници.

Србију су 2014. године захватиле катастрофалне елементарне непогоде. После обилних падавина, са брда и планина сручиле су се бујице које су носиле све пред собом: куће, камење, блато, јад и чемер. Више насељених места просто је затрпано, па је велики број људи остао без крова над главом.

Многа насеља, међу којима и Обреновац, делимично су била поплављена, због чега многи грађани нису могли да се врате у своје домове, па су смештај потражили на другој страни. Куће поред неких потока, речица и река једноставно су поткопане, па су се неке, због недостатка ослонца, срушиле као куле од карата.

Остану тако људи без иметка који су деценијама стицали. Али природна стихија их лишава и заштите, то јест крова над главом. Када је о смештају реч, посебну специфичну тежину имају земљотреси, јер када имају катастрофалне размере, долази до великих разарања стамбених зграда, па до њихове санације или поновне изградње протекне неколико месеци, па и дуже. У међувремену ваља обезбедити смештај онима који су остали без крова над главом. У ситуацијама када велики број људи, због разорног дејства подземних сила, остане без домова, тешко је обезбедити им смештај, па се неретко прибегава „усељењу“ под шаторе или у монтажне објекте. Ништа мање опасни од земљотреса нису ни пожари. Ватрене стихије знају очас да прогутају кућу...

Ратови приређују најдрастичније примере страдања становништва и разарања добара. У неким ситуацијама људи са одређеног простора принуђени су да напусте насељена места и у збеговима се преселе у сурове услове какве нуди дивљина природе. Од сналажљивости, а пре свега од искуства и знања, понајвише ће зависити у каквим ће условима живети, то јест да ли ће сачувати здравље.

Живот у природи је област која се често примењује у војсци. Логоровања јединица у зимским и летњим условима права су ризница знања и корисних вештина. Сналажењу у природи подучавају се извиђачи, планинари, истраживачи, алпинисти...

Кампери, који током годишњих одмора хотелске собе замене за шаторе, сваке године упражњавају све оно што су научили, а често експериментишући долазе до нових наука.

Прилог који следи обухватио је најважнија сазнања о сналажењу у природи. Добро ће доћи свима онима који походе природу или их нека невоља натера да спас потраже изван насељених места.

ЗАШТИТА ОД АТМОСФЕРСКИХ УТИЦАЈА

Основна функција смештаја јесте заштита организма од негативних дејстава атмосферских прилика. Камповање (таборовање, логоровање) није одмор другоразредног значаја како неки мисле. Психолози и лекари чак препоручују летовање под шаторима. Излазак из затворених просторија благотворно делује на човеков организам. Доста је било топлих јоргана, задимљених просторија и велеградских булеvara, пуних аутомобилских издувних гасова и смога. Стога боравак у природи, на чистом ваздуху и те како има удела у добром здрављу људи. Вишедневно окрепљење у шумама, покрај мора, језера или река, а надасве у планинском амбијенту створиће добро расположење, омогућити да се организам на прави начин одмори, после једногодишњег рада и припремити за нова радна прегнућа.

Боравак у природи, то не треба сметнути с ума, није нимало једноставна работа. Поготову ако се зна да често комфор ваља створити у такозваним дивљим условима. Зато се, сасвим разумљиво, намеће потреба познавања извесних природних законитости и технике камповања, без обзира на то где се борави. Природа је, како се то често истиче, пуна благодети, али и опасности и претњи. Све, дакле, зависи од тога у коликој је мери познајемо и умемо да је потчинимо својим жељама и потребама. Драж је већа, а ефекат снажнији ако се борави у „голој“ природи, без „одела“ које нуде кампови. Но, и камповати се не може свуда. За оне који ће се у природи наћи без шатора, кревета и остале опреме (на излету и у другим ситуацијама) даћемо савете

Млади се приликом логоровања најчешће одлучују за шатор

како да импровизују смештај – да направе колибу, кревет, сто, столицу...

Прилика за боравак у природи није само годишњи одмор. И те како је корисно и значајно отиснути се у ближу околину (а моторизовани и мало даље) и у време викенда. Помоћу занимљивих илустрација научићемо вас како да живот у природи учините што комфорнијим. Приказаћемо вам интересантне патенте, који веома лако и брзо могу да се науче, а од велике су користи.

Избор конака

Свуда природа нешто нуди, а да би се у њој могло опстати, треба само умети прилагодити јој се. Неко у природи тражи задовољење основних животних потреба, а други одлазе да би се одморили. Свима је заједничко: заштитити се од ђуди природе, имати кров над главом и одређен комфор, уз коришћење помагала и различитих патената. Могућности су веома разноврсне. Уосталом, човек је по природи својој истраживач и проналазач.

Колиба на Лукавици

Када год могућности дозвољавају треба се склонити од кише и одабрати конак најпре у објектима који већ постоје у природи. Она често нуди раскош, али исто тако и пустош. Борба са природом није лака, али је успешна. Уместо стварања посебних објеката за коначиште, могу се искористити катунци, затим пастирске колибе и виноградарске колибе, стабилне и покретне колибе у пољима, поред путева, на пашњацима, затим запрежна кола с арњевима, аутомобилске каросерије, циганске черге, рибарске колибе, кабине на чамцима и сплавовима, земунице укопане у стрме високе обале и нагибе, па бајте, настрешнице, шупе, адаптирани остаци срушених и изгорелих кућа, различити бунгалови, бункери и слично.

Разне неприлике могу натерати људе да ноћ проведу, како се то обично каже, под ведрим небом. Али најмање се препоручује лежање без икакве заштите од хладноће и атмосферских падавина. За време топлих

летњих ноћи на морској обали није никакав проблем преспавати без заклона. Једноставно се згрне слој борових иглица, простре се ћебе и легне, рецимо у тренерци. Но, континентални крајеви нису баш гостољубиви према робинзонима. Угодније је спавати под заклоном, а ако прети киша, тада се већ мора побринути за кров над главом. Приликом изградње колиба, било о којој врсти да је реч, материјал треба повезати канпом, јер ће тако „кућа“ бити стабилнија.

Нужда често закон мења. И поред пословичне људске солидарности, човек у невољи треба да се, пре свега, узда у се, своје снаге и расположива средства. Зато свако мора да зна и уме да задовољи своје елементарне потребе, када се нађе под ведрим небом, очи у очи с голом природом. Човек је одувек тежио да буде независан у природи, да узме што му она пружа, да се заштити од свега што му прети.

Важно је знати како се импровизује кров над главом. Тамо где, на пример, има гомила сламе, није проблем начинити конак. Једноставно, у тој гомили треба направити отвор у који се може сместити једна или више особа.

Бивак од кукурузовине

Четворица извиђача (скаута), стицајем околности, једном су се, у касним вечерњим часовима, нашао на огромном пољу, на којем је тек пожњевена пшеница. Пошто нису могли да пронађу пут којим би ишли даље, одлучише да заноће у природи, и поред тога што нису понели шаторе и осталу опрему за конак. Скупили су на једно место бале и поређали их на површину приближно четири пута четири метра. У следећим слојевима (спратовима) остављали су шупљине. Бале су ставили на висини од око метар и по, обликујући тако степенасту четворострану пирамиду са четвртастим отвором на једној страни. На врх пирамиде стављена је једна бала и још неколико бусена. Дакле, направљен је веома једноставан конак. Треба, међутим, знати принцип зидања, односно везивања бала доњег слоја са балама горњег слоја. Степен сужавања пирамиде зависи од димензија бала. Уколико је тај степен мањи, утолико ће

Мало сламе, мало кукурузовине и дрвене грађе довољно је да се начини поуздан конак

објекат бити стабилнији и сигурнији од обрушавања у току изградње. А када се стране у врху саставе, отвор се може поклопити или оставити ради вентилације.

Бивак се може изградити и од непосечене кукурузовине. Како? Треба узети две супротне стабљике и повезати их међусобним уплитањем, три пута. Једну дугачку стабљику једним крајем завући у уплетене врхове двеју претходних. Крећући се уназад ваља наставити с повезивањем наспрамних стабљика, али тако да се у њихове врхове увек уплете и хоризонтална стабљика, све док се не добије скелет бивака, који има облик тунела, дужине око два метра, висине око један, а ширине колики је размах између реда кукуруза. Затим се при земљи секу нове стабљике, које се наслањају на скелет подједнако с обе стране, тако да при врху подупиру једни друге, а истовремено се наслањају и на хоризонталну „греду“ бивака. Кад је све готово, кукурузовина се простре и на месту лежаја.

Најмањи слој мора бити 20 см. И на врата треба навући слој кукурузовине. И то је све. Разуме се, добро дође ћебе, шаторско крило, ветровка, врећа за спавање. Готово исти такав бивак може се начинити од стабљика сунцокрета. То што су искоришћене непосечене стабљике кукурузовине, значи да ће бивак бити чвршћи. За израду те врсте колибе довољан је ножић.

УРЕЂЕЊЕ МЕСТА ЗА БОРАВАК

Правилно и неправилно подигнут шатор

Ветар често може да науди шатору

Вишедневни, а посебно вишеседмични боравак под шатором захтева од учесника таборовања различита практична знања, а то значи и одговарајуће припреме за логоровање. У свим пословима подизања логорског круга, свих потребних објеката за живот у логору, за појединачно и колективно коришћење, неопходни су марљивост, озбиљност и дисциплина.

Не једном, догодило се да су олујни ветрови (невере, како их називају приморци) рушили неправилно подигнуте и слабо учвршћене шаторе и ковитлали их као да су од папира. Изненађени кампери би, по правилу, зачас покисли и јурили главом без обзира, тражећи уточиште. Али, људима од искуства се то не догађа.

Шатор – наш дом, одмах на почетку, треба подићи квалитетно, а његова унутрашњост и околина уређиваће се наредних дана. Истовремено ће се градити други објекти за заједничке потребе.

Облици таборишта (логоришта)

Пошто се унапред одреди где ће се логоровати и осигура сва потребна документација, дошло је и време одласка на логоровање. План табора (распоред објеката) израђен је раније. Под обликом логоришта подразумева се изглед гледан одозго (из птичје перспективе). Распоред објеката и облик логора зависе од конфигурације терена на којем се логорује и много других чинилаца. Шаторе и објекте треба постављати тако да логор представља складну целину. При томе првенствено треба водити рачуна да се не разбију основне радне (организационе) целине (групе), јер је то важно за успех логоровања.

Искуства многих генерација официра, војника, извиђача, планинара и других формалних и неформалних групација које походе природу указују на то да су добра места за подизање табора (логора):

- ивице шума и благи пропланци – логор се подиже на оној страни која је заштићена од јаких ветрова;
- у великим шумама траже се ливаде и чистине, које су заштићене грмљем и мањим дрвећем, да нема промаје, те да је у односу на висину дрвећа заштићено од удара грома;
- песковита земљишта с ниским растињем веома су повољна за логоровање због добре пропусности воде и задржавања дневне тоpline;
- земљишта и ливаде с ниским и проређеним растињем и благим нагибима, ако већ нису равна, најпогоднији су терени; евентуална вода брзо отиче, а ако се установи да је у невеликој дубини песак или шљунак, па је пропусна моћ још већа, онда је пронађен идеалан терен;
- терени уз које је вода текућица (поток или речица) и извор питке воде имају велику предност над другима; могућност коришћења воде један је од најважнијих елемената приликом одлуке где ће се подићи логор;
- близина шуме омогућава лакшу набавку грађевинског и огревног дрвета, па и о томе треба водити рачуна;
- избегавати корита пресахлих потока и река, јер изненадне кише могу их претворити у огромне бујице које носе све пред собом;
- положај шатора на терену прилагођава се конфигурацији терена, а у току логоровања водити бригу о одржавању и чувању шатора.

ИЗБОР МЕСТА ЗА „ГРАДЉУ” КОЛИБЕ

Место на коме ће се подизати колиба мора бити чисто, суво, оцедито, благо нагнуто, са ниским нивоом подземне воде, да има дрвеће или да је поред шуме, да је удаљено два до три километра од бара, односно мочвара и заклоњено од јаких ветрова. Треба избегавати места са густом вегетацијом као што су висока трава, жбуње, шибље и слично, као и места где има доста пољских мишева и других глодара, јер она могу бити „природна жаришта” заразних болести. У близини станишта пожељан је извор воде за пиће. У планинским пределима такво место мора бити заштићено од одроњавања стена, снежних лавина и вејавица. Колиба се може подићи и поред језера, потока или река, али у том случају мора бити узводно од оближњег насеља и места изливања канализације, сметлишта и слично. Терен за биваковање треба да буде барем сто метара удаљен од прашњавог пута.

Бивак у облику калоте (капице) сврстава се у најједноставније. Израђује се тако што се у шуми одсеку гране и очисте од лишћа, па се побадају у земљу, а други крај веже са другим полуобручима. Тако начињен скелет оплеће се шибљем. Преко тога се стављају нарамци траве, вреса, бујади, лиснатих гранчица. Тако начињен бивак има облик већег навилка сена с пречником основице од око два метра. То ће бити довољно да заштити од јутарње росе, па и од кише. У њему неће бити ни хладно, иако су у планинским пределима ноћи доста свеже.

Тунел је друга врста бивака. Да би се начинио скелет тунела потребно је на подлози нацртати правоугаоник дужине 2 m и ширине 1,2 m. Најпре се у земљу побадају две рашље, које се спајају стожерном мотком. Потом се савијају гране и побадају у ободу правоугаоника. Покрива се на исти начин као бивак у облику калоте.

У шумском густишу могу да се искористе младике дрвећа и да се повежу, тако што се одаберу стабљике које приближно образују круг. Потом се стабла савијају два по два, једна наспрам других и везују канапом, жицом или исуканим пружењем на висини од око 1,5 m. Око њих, са спољне стране круга, прави се насип од камења и земље, налик на грудобран. Скелет се оплеће хоризонтално лесковим пружењем и то на размацама од око 20 cm. После тога се бивак покрива крупнијом бујади, одоздо нагоре и травом на слемену (на врху крова). На крају се уноси простирка.

Тамо где има оборених борова, стабло те врсте дрвета може да се искористи за слеме будућег бивака. Исечене мотке са оближњег дрвећа постављају се као кровна конструкција. После се ређају борове гране и на крају се набаци папрат.

Пресечена смрека такође може да послужи као основа за колибу. Око чврстог стабла (где је пресечена) и косе гране треба само поређати дрвену грађу

и опасати је гранчицама зимзеленог и листопадног дрвећа, потом и стабљикама папрати.

За бивак у облику купе може послужити усправна смрека. Најпре се поткрешу доње гране смреке и поређају се тако да им се врхови ослањају на стабло. Смрека може доста дуго да штити од кише, јер општене гране и иглице на њима одводе кишницу од стабла у страну. Тај бивак је по конструкцији веома једноставан, а стабло га чини стабилним од рушења. Захваљујући гранама ни кров не треба да буде много дебео, али под мора да буде заштићен од влаге и подливања.

Импровизовани кревети од дрвене грађе не приличе само колибама већ и шаторима. Већина типова шумских постеља израђује се тако што се четири рашље пободу у земљу и онда споје дрвеном грађом. Приликом израде таквог кревета треба водити рачуна о томе да постеља буде уздигнута од тла најмање 30 см. На тако израђен кревет може се поставити импровизирана сламарица од сувог лишћа, гумени душек или ћебе.

Један од најугоднијих и најмекших лежаја израђује се од гранчица јеле или смреке. Треба најпре наћи довољно грања дужине метар до метар и по. На месту лежаја гране се пободају дебљим крајем у земљу, тако да вршци долазе у средину. Гране ваља побости по целој површини лежаја. Потом се на ивице положи четири тање равне гране, а на угловима се причврсте кочићима. Предност тог лежаја, осим што је мекан и еластичан, јесте што је топао, јер ваздух који се задржава из-

међу иглица чува топлоту. Јелове и смрекове гране могу се постављати на месту лежаја и без пободања у земљу. Једноставно их треба положити у слоју дебљине до 25 см. При том треба пазити да се крајеви грана поставе према ивици лежаја, а да се врхови преплићу у средини.

У природи, када се борави у колибама или шаторима, може се, уз мало маште и практичних решења, направити читав „арсенал шумског намештаја“ – од столице до полице!

На пању се може направити сунчани сат, а свећа углављена у грлић разбијене флаше може послужити као добра светиљка.

Конак од грања и шаторских крила

Уз помоћ секирице или ножа од грања за један сат може се начинити сасвим удобна колиба. Ваља нагласити да је пожељно спојеве грања везати канапом. На тај начин колиба ће бити сигурнија. Биће отпорна на олује. Склониште у комбинацији шатора (шаторских крила) и колибе пружа добру заштиту и од високих (дању) и од ниских температура (ноћу). Саветујемо да улаз у колибу ноћу затворите гранама.

ШАТОРИМА ВРЕМЕ НЕ ПРОЛАЗИ

Многе рукотворине прегази време. Наука, техника и технологија неслућеном брзином доносе промене у свему што се зове свакодневни живот. Иако су се различите форме шатора примењивале пре више десетина, па и стотина година, то остварење човековог ума и руку још није превазиђено. Изузетно је много ситуација у којима је шатор спас, односно замена за дом. Разуме се, облик и величина платненог крова су се мењали, тако да су данас у оптицају разноврсни шатори, који понекад чак делују чудно.

И још нешто. Некада се за шатор употребљавало дебело импрегнирано платно, које није лако носити на плећима. Али, технологија је пронашла решење. Нови, пластични материјали заменили су тешка платна и још тежи гвоздени или алуминијумски скелет.

Избор места за платнени дом

Приликом избора места за шаторе мора се пазити да земљиште и после кише остане суво и оцедито, односно да се брзо суши. Квалитет терена за логоровање може се установити по неким природним обележјима.

Добро је шатор подићи у близини шуме или шумарка, али не у самој шуми. Не треба га поставити ни испод дрвећа, јер ће после кише и након сат-два и да-

Чак и кревет у природи може да се направи

ље падати капљице. Ако је платнени дом испод бора, по њему ће капати смола. Сем тога под дрвећем има и више инсеката. Најбоље је шатор поставити на месту које је цело пре подне обасјано сунцем, како би се брже осушио од јутарње влаге. Улаз треба окренути сунцу.

Никада шатор не треба подићи испод високог дрвета (опасност од грома), у густој трави (тло је влажно), поред мравињака, у кориту пресушеног потока, на иловачи, у јаругама и вртачама. Изабрано место треба очистити од корова, грања и друге нечистоће.

Шатор мора бити заштићен од ветра (шумом или падином), а у близини мора бити пијаће воде и довољно сувака за ложење.

Неповољни терени за подизање шатора

- *Ливаде* са густом травом – углавном су увек влажне и споро се суше, те нису најпогодније за логоровање.
- *Земљишта од иловаче* – слабо пропуштају воду и у случају дужег кишног раздобља увек ћемо бити блата у логору.
- *Земљишта покривена маховином* – влажна су и нису препоручљива за дуже логоровање.

- У густој шуми не подиже се табор, јер се због дебелих и великих крошњи сунчеви зраци слабо пробијају до шатора, а има и других опасности. Земља је увек влажна од росе или кише, а ваздух хладан и оштар. Зато се траже ивице шуме и пропланици;
- непосредно уз грмље, бару или под дрветом, у осушеном кориту потока или реке, јер у случају јаче кише, бујица ће однети логор;
- на местима незаштићеним од ветрова; пре подизања логора треба установити с које стране најчешће дувају ветрови и одакле наилазе пљускови и олује.

Када се креће на вишедневни боравак у природи ослонцем на шаторе, потребно је да у колективну опрему буде дрвени маљ за забадање кочића, те нешто резервних кочића и жабица с канапима.

Важна правила за подизање платненог боравишта

Око шатора треба ископати канале за кишницу. Одводне канале треба усмерити низ нагнуту страну терена, а ако је терен раван, на крају канала (ископаных

под извесним падом) треба ископати рупу у коју ће се сакупљати вишак воде.

Не треба дирати шатор за време кише. Свако тање или дуже употребљавано шаторско платно на месту додира пропушта воду.

Пред кишу и навече, пре падања росе, треба олабавити шаторске канапе (помоћу „жабица“), а ујутру, након устајања, треба их поново затегнути. Ако је шатор остао чврсто напет, може се догодити да се ишчупају кочићи или распарају спојеви шатора.

Издјутра се прво провери како шатор стоји. Отворе се врата и подигну странице. Тако се проветри, односно осуши. У шатор треба, у току дана, да уђе што више сунца и ваздуха.

Никад се не пакује влажан шатор. Упаковано влажно платно труне. Ако мора да се склопи мокар шатор, односно влажан, одмах по доласку у место боравка мора се хитно осушити.

Пре свијања шатора добро се очисти платно од нечистоће, а нарочито од различитих инсеката.

Кочићи се не пакују у смотани шатор. Прво их треба добро очистити од земље, осушити на сунцу, а онда их умотати у суву крпу или ставити у платнену врећицу.

Делови платнених кућица

Шаторске централе – скелет (мошкe). Има различитих величина и облика зависно од облика шатора. Најчешће се израђују од алуминијумских цеви или од дрвета. Централe су обично израђене од склопивих делова дужине од 75 см до 1 м. Носе се у посебној врећици израђеној од шаторског платна.

Подлоге за скелет – вертикалне мошкe. Кад се шатор поставља на подлогу, сав притисак подноси метална или дрвена конструкција. Ако је земља мекша, добро је да постоје припремљене омање дрвене, камене или сличне подлоге које се постављају испод мотки да не упадају у земљу и да би шатор био стабилнији.

Врећа за шатор. Израђена је од шаторског платна у величини прикладној за смештај свих делова шатора (платно, скелет и кочићи). На средини вреће обично је нашивена ручка за ношење вреће, а може се нашити и ремење, па се носи као руксак.

У врећи за спавање

Жабице. Служе за затезање и регулисање дужине конопца. Израђују се од дрвета, метала или пластике у различитим величинама, зависно од величине шатора и дебљине канапа за његово причвршћивање за тло. Сваки канап на шатору обавезно треба да има своју жабицу.

Подизање шатора

Пре подизања шатора треба проверити да ли је при руци сав алат и прибор, канапи и жабице, да ли су централе и кочићи на броју.

Шатор типа „кућица“ подиже се тако што се размотано платно пребаци преко хоризонталне мотке (ако је шатор има) постављене на вертикалне мотке – стожере. Након тога се забадају кочићи за предњи и задњи коноп и затезу канапи. Даље учвршћивање шатора одвија се поступно, прво се затегну канапи (конопци код већих шатора) на угловима, а на крају се затегну и учврсте бочни канапи. Добро натегнут и постављен шатор на својим зидовима нема наборе.

Уколико је реч о шатору истог типа, али са дном, најпре се за тло, уз помоћ кочића (забадањем у подлогу), причвршћује дно, а потом се у платно увлачи скелет. Потом су радње истоветне као и код шатора без дна.

Забијање кочића. Кочићи се забијају косо у земљу тако да са шаторским ужетом чине угао од 90 степени, тј. да имају вертикални положај у односу на правац повлачења канапа. У различитим приликама кочићи морају често да издрже јако „вучење“ канапа (за време олује и кише). У том случају треба их пре наиласка невремена ојачати и учврстити (додатним кочићима, на пример). Тако се појачавају кочићи и у случају кад је земљиште мекано или песковито.

Затезање шатора. Шатор се затезе помоћу канапа (конопаца) и жабица. Шатор мора бити затегнут тако да су му странице без набора, како би се вода за време кише лакше сливала и да ветар глатко струји преко шатора.

Набори заустављају воду на шатору, лако ће се промочити, а и ветар би га могао лако срушити.

За време врућине и мирног времена шатор се пропусти и ужад олабаве. Предвече се шатор прегледа,

Подизање шатора

конопчићи (конопци) затегну, а ако је неки кочић олабавио, учврсти се. Чим почне да пада киша, конопчиће треба мало попустити, јер се од кише они затежу, па могу и ишчупати кочиће (или ће се канап прекинути). У случају кише дању, конопчиће попуштамо сами, а ако киша почне да пада ноћу – то је једна од основних дужности дежурних, односно пожарних.

Одводни канали. Ако се логорује на терену који слабо пропушта воду свакако треба око шатора треба ископати одводне канале. Канал је обично ширине лопатице, а дубок колико је дугачка лопатица. Ако је земљиште нагнуто, тада се према нагнутој страни ископа одводни јарак. Ако је земљиште равно тада се подаље од шатора ископа јама и према њој одводни канал.

Преноћиште под платненим кровом

У свету данас постоји неколико стотина типова шатора. Стога је веома тешко дати општи рецепт за њихово развијање, односно постављање. Већина шатора продаје се са упутством и скицом потребном за правилно постављање. Они без дна подижу се тако што се склопи конструкција (метална или дрвена) и на њу се навуче шаторско платно. Потом се затежу дијагонални канапи и забијају кочићи. Следи затезање канапа и забијање кочића истим редоследом као код шатора без дна.

Код неких типова шатора има и одступања од таквог начина подизања. Треба запамтити још један детаљ: на вертикалним носачима шатора налазе се шиљци које обавезно ваља провући кроз мале отворе на шатору.

Луфтирање шатора

Типови шатора

Шатори (платнене кућице) користе се за конак и дужи боравак изван насељених места. Досад је произведено неколико стотина облика и величина. И поред тога што се на први поглед веома разликују, конструисани су на истом принципу, уз одређене модификације. Има их од циновских, какви се користе за циркусе и на вашарима, до минијатурних, у којима се може сме-

стити само једна особа. На цртежима су представљени шатори који се најчешће сусрећу на извиђачким таборима, те у планинарским и туристичким камповима.

Сврешни шатор је једна од најједноставнијих платнених кућица. Веома је погодан за ноћење на путовању, јер се лако подиже и склапа. Пакује се у специјалну футролу и не заузима много простора. Намењен је за две особе.

Кућица (за шест особа) један је од најраспрострањенијих типова шатора. Довољно је пространа и погодана за дужи боравак у природи. Пружа потпун комфор када у њој бораве три до четири особе. Кућица се производи у још једној верзији – за четири особе. Када се користи за дужи боравак у природи пружа прави комфор за две особе. У њу се могу поставити два кревета, има простора за смештај опреме и за кретање. Тешка је од четири до шест килограма.

Модел типа кућица производе се са дном и без њега. На изузетан пријем међу корисницима наишла је кућица са дном, којој је додата апсида (у пренесеном смислу полукупола, продужен задњи део) и има облик половине шестоугаоника.

Пирамида се све ређе сусреће на таборима и у камповима. Својевремено је тај шатор употребљаван у војсци. Основа му је квадратна са страницом од 200 см.

Планинарски шатор је препознатљив по томе што је с предње стране нижи и ужи. Лаган је, вода

Развијање шатора – већина шатора продаје се са упутством и скицом потребном за правилно постављање

низ његове странице лако отиче. У њему има места за два до три лежаја.

Комбиновани шатор намењен је туристичким (првенствено морским) камповима и фабрика га израђује у различитим комбинацијама. Уз класични шатор типа кућица, та врста шатора обично има настрешницу (тенду) и мало спремиште за пртљаг.

Мали шатор за команде М-70 састоји се од скелета, спољног прекривача, прозора, прибора за подизање и амбалаже за паковање. Иза ових речи крије се 41 део. Када се сви ставе на вагу, то је 50 килограма. Четири човека могу га подићи за само 10 минута. Та платнена кућица све више се користи у специјализованим друштвеним организацијама попут извиђачких, планинарских и Црвеног крста.

На изабраном месту за подизање платненог дома најпре треба распаковати футроле и разврстати делове. Склапање скелета почиње подизањем коленастог носача, коме се развлаче попречни носачи супротно један од другог, док их гранични у теменом зглобу не зауставе. Подигнути коленасти носач је у облику троугла. Бочни носачи остају да леже на земљи испод попречних носача. По истом поступку подиже се и други и коленасти носач и поставља наспрам подигнутог, и то у правцу протезања шатора. Подигнути коленасти носачи повезују се у теменом зглобу помоћу подужног

носача, тако што се његови чепови увлаче у хоризонталне отворе темељних зглобова. На исти начин постављају се и остали подужни носачи.

На припремљени скелет намешта се спољни прекривач, с тим што се мора поклопити дужина омотача са дужином скелета, а испусти на зглобовима провлаче се кроз отворе на прекидачу. Затим се откопчава разрез на предњој чеоној страни и бочне странице се набацују на кровну површину приземљеног полуподигнутог шатора.

Следи једновремено подизање бочних носача или подизање једне, па друге бочне стране шатора, што зависи од броја људи који га подижу. Бочне носаче треба вући у страну све док их не зауставе граничници у бочним зглобовима. Након тога угаони носачи се утврђују уз помоћ чивија које висе на ланчићу. Следећи потез је спуштање бочних и чеоних страница.

Разуме се, шатор се за земљу учвршћује кочићима.

Предворје (преклоп) закопчава се с једне стране по вертикали, а друга страна остаје откопчана и служи за улаз у шатор. Предворје може бити увијено изнад отвора за врата. Прозорско окно намешта се убацивањем у платнени оквир који се налази са унутрашње стране шатора.

Шатор се користи и за смештај људи у зимским условима. Унутра ваља само убацити погодну пећ (може и бубњара) и температура ће бити знатно виша од спољне.

Велики шатор за команде М-70 универзалан је платнени дом који се користи у нашој војсци. Између осталог, употребљава се за пољске амбуланте, болнице, апотеке, затим за радионице, меснице, пекаре, трпезарије...

Велики шатор шииа М-70 намењен је превасходно за рад војних команди и штабова на терену, односно за смештај и одмор људи. У њему се може сместити 12 кревета на расклапање или 12 столова и 24 столице. Уколико се овај шатор користи комбиновано, за рад и за одмор, онда у њему има места за шест столова, 12 столица и шест кревета. Из мноштва различитих комбинација издвајамо једну. Наиме, ако људи уместо кревета користе простирке, онда у овом шатору може коначити чак 16 људи.

Најраспрострањенији шатор овог типа је онај од два чланка. Но, зависно од намене, велики шатор може бити састављен од три, четири, пет, па чак и више чланака. Једноставним спајањем чланака, може се подићи платнена „ламела“ дуга више стотина метара.

Овај шатор састоји се од скелета, спољнег прекривача, прозора, прибора и алата за подизање, прибора за одржавање, резервних делова и амбалаже за паковање.

При спајању више делова кровно-бочних прекривача (дакле више шатора у један) треба водити рачуна о лицу и наличју. Наличје је страна на којој се налазе оја-

Велики шатор за команде, модел М-70

чања (траке), односно лице је страна на којој се налази поклопац – завеса прозора. За спајање прекривача користе се петље у облику омче (с једне стране) и ваљкаста дугмад за учвршћивање петљи преклопа и алкице за провлачење петљи (с друге стране).

За подизање шатора (од два чланка) ваља уредити земљиште површине 7×7 метара. Три до четири особе овај шатор могу подићи за 15 до 20 минута.

Скелет се подиже слично као код мањег штабног шатора, с тим што се једновремено састављају и међусобно спајају сви коленасти носачи или се они постепено састављају и полагају на земљу, а затим се (постепено) повезују у целину, кровну конструкцију.

Шатор на надувавање

Битан део војничке опреме је шатор. Он се подиже индивидуално, колективно (сваки војник са собом носи шаторско крило, које се после спаја са другим и тако образују шатор) и централизовано (одређена јединица подиже један или више великих шатора).

У савременим условима развијена је употреба материјала који нису на бази импрегнираног платна већ синтетички или гортетекс. Такође, ти облици су веома разноврсни, али се као најотпорнији на ветар и падавине показују они куполасте или иглу форме, која је повољна јер има најмању површину испуштања топлоте. Шаторска конструкција је најчешће без металних делова, а састоји се од мањих фибер цеви које се увлаче једна у другу.

Посебно су занимљиви шатори последње генерације и по многима шатори

блиске будућности. Они немају никакву скелетну конструкцију, а време потребно за њихово индивидуално постављање је око пола минута. Сачињени су од потпуно непромочивог материјала, а постављају се надувавањем. Постоји и верзија таквог шатора који се сам надувава.

Предности су вишеструке: лако постављање, велика стабилност, дупли зидови са слојем ваздуха као изолатором. Посебно су погодни за зимске услове бивака. Тада се преко надуваног шатора који има чврсту конструкцију може набацивати слој снега, чиме се врло брзо и лако добија квалитетнији игло. Ти шатори су лагани – ако су за једну особу теже око 400 грама и компактно су спаковани у футролу 20×15×10 центиметара.

Спољашњи зид шатора армиран је ситним влакнима отпорним на хабање и бушење, тако да је шатор у реалним условима поуздан, ништа мање од класичног.

У савременим армијама света шатори на надувавање користе се за колективни смештај, али и за магацински простор током ратних операција, односно расељавање ратних материјалних резерви.

Свемогуће шаторско крило

Шаторско крило је, како се војничким жаргоном каже, намењено за заштиту појединаца од временских непогода (као огртач), за подизање шатора и полуша-

И за воду постоји шатор

Ивица шуме веома је погодна за подизање шаторског насеља

тора, за покривање различитих предмета, за покривање људи при одмарању... Поред тога, у рату, крило се може употребити за маскирање, за извлачење и преношење повређених и оболелих, приликом израде приручних средстава за савлађивање водених и жичаних препрека...

Крила се могу користити за подизање полушатора и шатора. За полушатор употребљава се једно или три, а за подизање шатора четири, шест или 12 шаторских крила. Мотка и кочићи потребни за подизање полушатора и шатора израђују се од приручног материјала (даске, гране, металне шипке).

Од шаторских крила може се направити неколико врста шатора, тј. о величини шатора одлучиваће број крила која се употребљавају. Најједноставнији и најбржи за израду је *сирешни шатор*. За његову израду је потребно шест шаторских крила с конопчићима за везивање и три мотке које служе као носиве централе. Од четири шаторска крила направи се квадрат. Код тога је битно да ојачани део и прорез за руке (на крилима) буду окренути према доле. Остала два крила пресавијају се по дијагонали и постављају тако да врхови до-

бијених троуглова буду постављени на споју шаторских крила. Преко шаторских крила поставе се четири конопчића, тако да се преко средине квадрата формира крст. Крила почињу да се спајају од средине, тако да се конопчић провлачи кроз рупе оба шаторска крила, и то одозго надолу, док се не дође до ивице крила. Затим се подижу крила на мотке (централе дужине и висине 150x140 cm), те затежу помоћу конопчића и приручних кочића. Такав шатор служи за смештај шест особа.

Спајање шаторских крила конопчићима почиње од углова у средини, тако да се поруби двају суседних крила ставе један на други. На овај начин добија се у средини отвор од четири алке, кроз који се провлаче конопчићи, а затим се крила спајају помоћу конопчића, провлачењем кроз алкице у виду прошивања, у сва четири правца. Крајеви пресавијених шаторских крила према вратима и задњем делу спајају се од средине истим редом и на исти начин као и кров шатора, тако да поруби пресавијених крила буду испод крила које чини кров. Конопчићи се провлаче кроз алкице сва три поруба. При спајању треба исправљати и затезати по-

рубце шаторских крила и конопчиће. Да би се начинио улаз у шатор, поруб пресавијеног шаторског крила треба потпуно спојити само на једној бочној страни, а на другој се конопчић провлачи кроз једну или две алкице при врху шатора. За шатор од шест крила, од приручног материјала, треба припремити три мотке и осам конопчића.

Мотке потом узимају три особе и на њих навлаче по четири алке од спојених шаторских крила у пределу слемена. После тога се подижу шаторска крила у висини мотки, а две особе на преостала два конопчића везују омче које навлаче на врхове крајњих мотки. Крајеве конопчића треба затегнути и везати за кочиће који се побијају на одстојању од 1,5 до 2 m од шатора у правцу слемена. Затим се побија шест кочића на бочним странама шатора. Кочиће треба побити чврсто у земљу, по углом од 60 степени, на 5–10 cm од места где шаторска крила додирују земљу. Шатор се учвршћује за кочиће помоћу петљи које се израђују од конопчића провучених кроз алке и алкице.

Преноћиште од 12 шаторских крила

Од дванаест шаторских крила може се подићи савим удобан и за око леп шатор. Али, добро треба упамтити како се шнирају шаторска платна и како изгледа скелет за ту врсту шатора.

Не би требало буквално схватити да се шаторска крила шнирају само ако се претходно распостру по земљи. Да би се по киши или блатњавом терену избегло прљање крила, њихови углови навлаче се на врхове мотки и тако спајају, у високом положају.

Свити шатор од дванаест крила није лако, а ни много компликовано. За почетника је то као кад се дете лати слагалица. Зато је пожељно за почетак служити се шемом.

За скелет тог шатора ваља обезбедити тринаест мотки различитих димензија. За угаоне носаче потребне су четири мотке дужине два метра. Исто толико мотки (дужине два метра) ваља обезбедити за бочне носаче. У читавом скелету подиже се само један стожерни носач, а неопходна је мотка дужине 2,5 метара.

Подужни носачи су дужине 3,6 m и потребно их је четири комада (или осам комада дужине 1,8 m). Томе ваља придружити дванаест кочића, те осам ексера дужине 4–6 cm и канап (или жицу) дужине око 15 метара.

Подужни носачи (хоризонталне мотке) на врхове побијених носача закивају се ексерима на најпогоднији начин, чекићем или секирицом. Истовремено се побаци и стожерни носач у средини формираног скелета. Средина се најлакше одређује ако се од угаоних носача два конопчића поставе дијагонално по земљи и на место њиховог пресека обележи тачка за побијање стожерног носача, који након побијања мора имати стабилан вертикални положај, јер носи већи део терета шаторског носача.

Кровни скелет може се формирати помоћу канапа или жице. На врх стожерног носача пре побијања укуцава се ексер тако да вири најмање трећином своје дужине. Око ексера се онда обмота или завеже канап (или жица) и то тако да крајеви досегну до глава скелета, за који се везују или закивају. Закивање је боље јер се на део ексера који штрчи набацује крај конопчића којим ће се затезати шаторско платно. У међувремену, са стране скелета шнира се кровни плашт од четири шаторска крила, на исти начин као и други шатори.

За навлачење крова на конструкцију треба спремити две мотке.

Странице намештају два кампера и почињу од било ког угла. Најпре шнирају шаторска крила једно по једно. Ивица им се подвлачи под кровну ивицу, а конопчић по принципу шивења продева кроз алке оба крила. На угловима шаторских крила конопчићи се везују у чвор да се не би извлачили, јер их крила вуку својом тежином.

Свака страна заклапа се са по два крила која се шнирају по вертикали. Крила се шнирају крајем конопчића којим је кровни део зашниран. Он се одвезује са подужног носача и усмерава према земљи, тако да служи за затезање шатора. Горњи и кровни део шатора затезу се посебним конопчићем из комплекта, и то тако што се конопчић везује за углове шатора и побија кочић на одговарајућем растојању. Истовремено се почиње и са затезањем шатора где је шнирање по вертикали готово, на исти начин као и код осталих шатора, то јест закивањем шаторског платна за земљу помоћу крајева конопчића који су преостали после шнирања.

Све је, наизглед, једноставно. Шаторска крила треба ушнирати, затим их пребацити на припремљене мотке и затегнути коноп. Но, да ли је увек баш тако?

Не једном догодило се да млади војници погрешно зашнирају шаторска крила. И да у близини нису искусне старешине, за грешку би сазнали већ у току прве кише. Ако се погрешно, вода се слива кроз прорезе и онда – чему платнени кров.

Заклони за дуже време

Кад год има довољно времена и када се процени да ће се у природи принудно остати дужи период треба правити трајнија склоништа, која су сложенија, захтевају више рада, али зато пружају бољу заштиту.

Изрезајући бусење траве димензија, на пример, 45×15 cm, могуће је, уколико је бусен чврст, компактан, изградити кућу. Углови се спајају наизменично, а улаз и евентуално прозори (нису потребни) прави се од дрвета.

У народу је позната кућа брвнара. Заправо, некада су дебла дрвећа била једини (касније омиљени) грађевински материјал.

За израду брвнаре дебла се слажу уз повезивање на месту додира усецањем, чиме се омогућава боље налагење.

У народу је позната кућа брвнара

Дебла се наизменично окрећу при слањању, пошто су при дну већег пречника, а ближе врху мањег. Улаз се повезује са два вертикална дрвета.

Покривке

На покривке плетене од штапова (на пример врба, леска) могу се стављати слојеви лишћа, земље, опет лишћа и на крају бусен.

Комбинација са маховином има мања изолациона својства од претходне варијанте. Обе комбинације су камуфлажне.

Покривка се плете од дуге траве и сем за покривање крова, користи се и за облагање зидова или подова.

Засечена кора брезе на дужини од 50 cm се љушти и њоме покрива кров.

Пећине

Да би се спречили удари ветра у пећине, који ће поред хлађења ковитлати дим, праве се ветробрани на улазу. Они се праве тако да се по потреби могу лако померати и ослобађати улаз и излаз, не праве се до врха, да би омогућили излаз дима.

Приликом формирања ветробрана ватра се ложи у унутрашњости пећине, тако да се дим издиже ка врху и излази напоље, а доња страна пећине се проветрава свежим ваздухом.

У пећинама постоји стална опасност од одрона камена са спољне или унутрашње стране зидова, а тиме и могућност наношења повреда.

Ноћ под шатором зими

Ко год има навику да походи природу, неће је заобићи ни када падне снег. Природа у зимском руху пружа многа задовољства, од којих ваља споменути клизање, санкање, скијање, трагање, разне игре на снегу, посматрање биљног и животињског света.

Ако се подигну два шатора (један у други) слој ваздуха између два шаторска платна помоћи ће да у унутрашњости платненог дома буде топлије него напољу. Уз то топлије је ако је унутрашњи шатор са дном.

Сем иглоа и других скровишта од снега, за конак се може искористити и шатор. Место за подизање шатора треба одабрати много пре сумрака. Шатор ваља подићи на месту заштићеном од ветра и снежних наноса, али не под дрветом. Снег се добро утаба. С обзиром на то да је у снегу тешко побости кочиће, извиђачи нуде свој патент. Ако се у снег укопају укрштени штапови, за њих је лако привезати коноп за учвршћивање шатора. Шатор се још може учврстити системом дебљих дрвених мотки. Не заборавите да шатор опашете високим снежним зидом.

Без вреће за спавање готово је незамисливо ноћ провести под шатором. Највећи проблем је хладноћа која се преноси од тла. Људи од искуства тим случајевима на дно шатора постављају неколико слојева за изолацију – новински папир, сено, сламу, гумени душек и слично. За спавање је препоручљиво обући дебље рубље. Одличан је једноделни скијашки комбинезон (може и тренерка). У шатору треба да гори плинско или бензинско кувало, карбитна светиљка или свећа, који ће температуру повисити за неколико степени Целзијусових. При томе треба водити рачуна да пламен не захвати запаљиве материје.

Пред улазом у шатор (између шатора и снежног зида) наложи се ватра. Ако је на ватришту и лонац с водом (снегом), ето још једног посредног извора топлоте. Залиха дрвета за огрев треба да буде толика да може да потраје двоструко дуже од планираног времена.

За подизање конака од снега најважније је одабрати место на коме има доста снега и приручног материјала за унутрашње уређење бивака. Не треба заборавити ни на потребу да се обезбеди огревно дрво. Изабрано место не сме бити изложено јаким ветровима нити опасностима од снежних лавина. У пролеће, нарочито у високопланинским пределима, снежни биваци

Без много труда може се обезбедити смештај у пећини

не смеју бити изложени јаким сунчевим зрацима јер се снег топи.

Кућица од снега и леда

Снежне колибе се не разликују од оних направљених за време других годишњих доба. Скелет је готово истоветан. Другачија је само покривка. Уместо грања са лишћем „цреп“ се прави од снега. У пракси су се добро показале такозване округле колибе од грања (или облица), у којима војници израђују и посебан простор за оружје.

Тунел направљен у снегу сврстава се у ред једноставнијих „зимских кућица“. Он се израђује у дебљим слојевима снега или у снежним наносима. Могу се правити у виду поткопа (код слојева снега већих од 2 м) или као ровови покривени сводом од снежних коцки. Тај сводасти кров није једноставно начинити уколико се не изради нарочити калуп.

Дочекати ноћ у планини без склоништа крајње је ризично, неретко и погубно. Ако у близини нема чврстих, ваља израдити импровизоване објекте. Ни снег ни лед нису проводници топлоте, па се зато импровизовани биваци израђују управо од те две „сировине“.

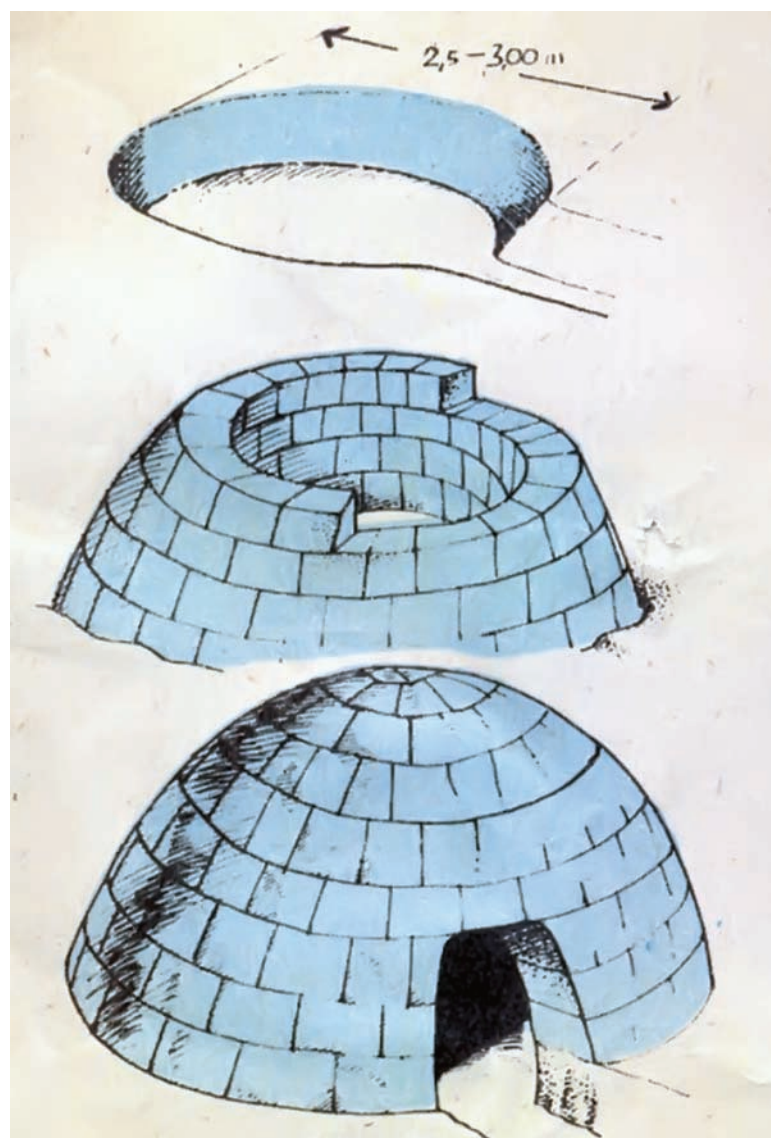
Када се поход у планине зими добро испланира, тада се предвиђају и објекти за коначење. То су обично планинарским домови, одмаралишта или мања насеља. Међутим, због ћуди планине (вејавица, магла, сметови) путник може и да залута. У таквој ситуацији треба бити хладнокрван, оријентисати се, пронаћи прави пут и одредити правац даљег кретања. Уколико та настојања не уроде плодом, пре првог мрака треба пронаћи одговарајуће склониште или израдити један од импровизованих објеката.

Добро познати игло

Уместо шатора могу користити и различита импровизована склоништа у снегу. Најбоље такво склониште је класични ескимски игло који се израђује без већих потешкоћа.

Неопходан алат за то су широка лопата за снег (ради лакшег ношења треба да је на склапање), тестера за лед и евентуално једна кутија од тврдог материјала и без дна, која служи за набијање снега и прављење блокова. Уколико их правите сами, лопату и тестеру треба да начините од дуралуминијумског лима или какве друге лаке, али не сувише крте легуре. На лопати треба направити жлеб за дршку и завртњима га причврстити за лопату. Користи се лим дебљине 1,25–2 mm, а за тестеру – лим дебљине 3 mm.

Пошто одредите место где ћете правити игло (треба да је у довољно дубоком и чврстом снегу, како би га било могуће одмах и лако сећи на блокове), уз помоћ скијашких штапова нацртајте на снегу круг пречника око три метра. Добро се набије снег унутар

Најбоље склониште је класични ескимски игло који се израђује без већих потешкоћа

круга, посебно дуж ивице, тако да се добије солидна, чврста кружна, мало укопана платформа. Потом се испита квалитет снега, па ако је чврст или овлажен топљењем под сунцем, одмах се настави са градњом иглоа, односно прављењем блокова, који се лако секу тестером. Треба да буду четвртастог облика и тако уклопљени да игло буде у облику куполе. Ако је, пак, снег сув, треба користити кутију као калуп за израду блокова (снег се набија у њу). Димензије блокова треба да се крећу око 0,50×0,25 метара.

Најпре, дуж ивица круга треба наслагати блокове тако да се добије кружна основа. Затим се тестером обраде блокови како би се добио почетак спирале. Потом се настави са слагањем блокова по све ужој линији спирале тако да све више буду нагнути према средишту круга (према изгледу куполе). За овај посао неопходне су три особе: две припремају блокове, а трећа, најспособнија, руководи целим послом, слаже блокове, изводи завршне радове и дотерује куполу. Таквим тим-

ским радом, за израду једног иглоа, уз мало више труда, довољна су три сата.

Најделикатнији део посла је завршавање куполе, то јест постављање последњих кругова при врху куполе, јер блокови, уколико нису добро сечени и између себе везани, теже да падну унутар куполе. Последњи блок треба да је конусног облика и окренут надолу, тако да као чеп затвара куполу. По завршетку израде куполе „главни мајстор“ остаће заробљен у њој. Да би се ослободио потребно је да се с једне стране, која је заклоњена од ветра, тестером исече отвор са најнижим могућим луком, довољним да се у куполу уђе четворношке. Отвор треба заштити од ветра доградњом зида и горњег лука од блокова снега. Такође, отвор треба опремити и платненим вратима. Снегом се попуне сви отвори и пукотине између блокова. Први снег и унутрашња температура ће их одлично затворити, стварајући на тај начин монолитну куполу, отпорну на било какво невреме, која ће остати недирнута до првих топлијих пролећних дана. И унутрашње зидове треба фино обрадити како из испупчења, због температуре унутар иглоа, не би капала вода. Игло обезбеђује угодну температуру без обзира на спољашњу хладноћу. Уколико је унутра сувише топло, треба извести чунак високо, како би се обезбедила боља вентилација.

У случају да нема времена за градњу иглоа или уколико то временски услови не дозвољавају, довољно је у снегу ископати што дубљу рупу или какву врсту јаме. Она треба да је дубока бар 80–90 центиметара, а широка толико да се у њу могу збити сви чланови екипе. Ископани снег треба користити за подизање једног ветробрана изнад горњег руба јаме (она увек треба да буде на веома стрмом терену), а помоћу скија, штапова, пластичне фолије и осталог приручног материјала, преко којег се стави танак слој снега, начини се кров. Уколико се и улаз затвори шаторским крилом, добија се сасвим удобно природно склониште.

Ескимски игло је објекат израђен од снежних и ледених коцки у облику полулопте. Најчешће се гради на терену где нема дрвене грађе или када треба припре-

У случају да нема времена за градњу иглоа или уколико то временски услови не дозвољавају, довољно је у снегу ископати што дубљу рупу или какву врсту јаме.

мити конак за само неколико дана. Као „грађевински“ материјал користе се снежне или ледене коцке приближних димензија 30×30×50 центиметара. Те „цигле“ могу бити и веће, што зависи од постојаности снега у комадима. Од алата су неопходни војнички ашовчић и нож. Уколико има погодног леда, требало би направити и тестеру. Они који имају дугогодишње искуство у прављењу иглоа препоручују и ношење кутије од чврстог материјала, али без дна, која служи за набијање снега и прављење блокова.

Место предвиђено за игло претходно се очисти од снега (када је снежни покривач дебљине до 50 cm) или се утаба (када је слој снега дебљи од 50 cm) и то у кругу пречника од 2 до 2,5 m.

Снежне коцке изрезују се ножем или ашовчићем, и то у непосредној околини места предвиђеног за игло. Уколико је снег сув добро ће послужити кутија без дна. Као везивни материјал може да послужи вода, ако је у близини какав поток. Тек онда треба резати коцке.

Висина полулопте мерене изнутра треба да буде око 1,5 m. Најделикатнији део посла је затварање куполе. Ако блокови нису зналачки повезани, може се догодити да се купола заруши. Посебно је значајно правилно поставити последњи блок. Он треба да буде конусног облика и да као чеп затвори куполу.

Отвор, који служи за улазак и излазак из иглоа, пробија се на страни заклоњеној од ветра. Искуство је показало да отвор приближно треба да буде димензија 50×60 cm и затворен пластичном фолијом или шаторским крилом.

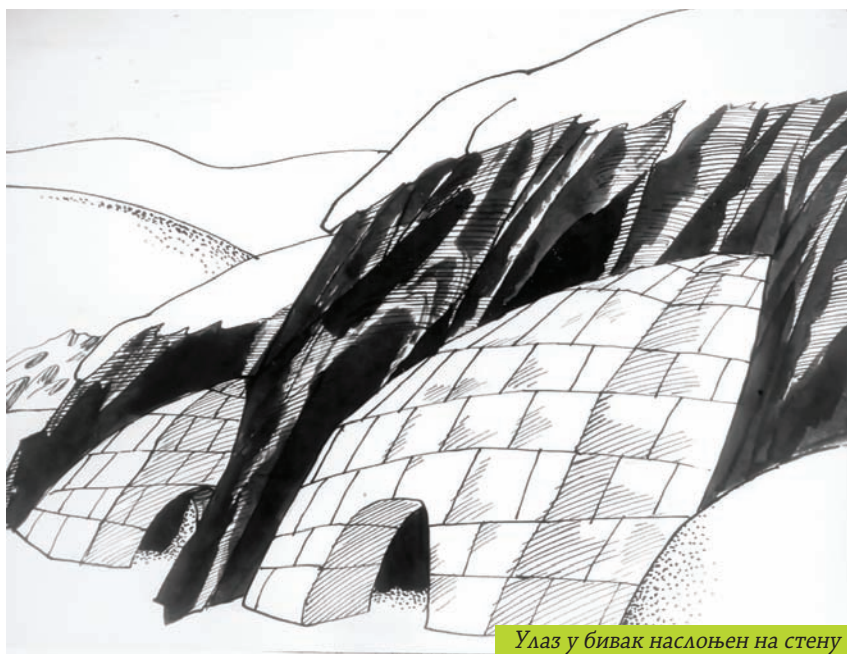
Под се облаже „топлим“ материјалом, попут маховине, сена, сламе, сувог лишћа, а могу да послуже и гранчице зимзеленог дрвећа. Изнутра се најбоље види где блокови нису добро спојени, па снегом треба запушити све отворе. Ашовчићем се игло изнутра поравна и углача како не би штрчали комади снега који су послужили као блокови за зидање.

При изради иглоа посао ваља поделити по групама. Једни табају снег, други изрезују коцке, а трећи зидају. За израду једног иглоа тројици људи потребна су око три часа. Унутрашња температура, уз коришћење једне свеће, може да буде и за десетак степени Целзијусових виша од спољашње.

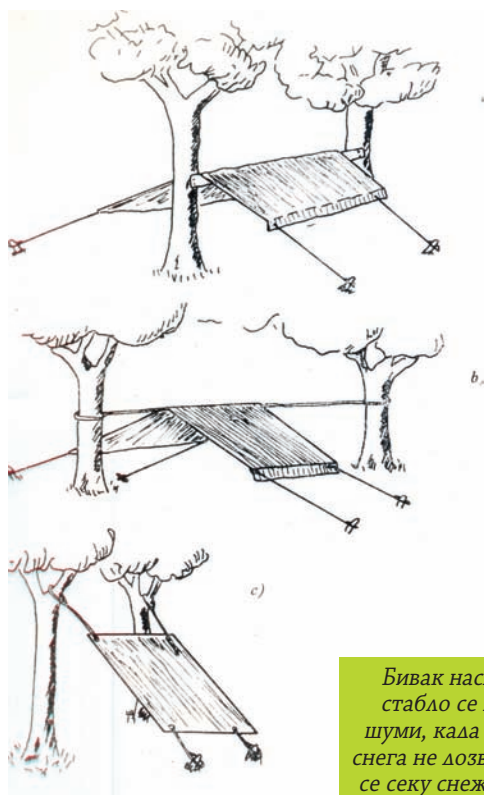
Такозвани обични игло сличан је ескимском. Има облик куполе. Снежне коцке су величине 60×50×40 cm. Висина тако саграђеног иглоа је око два метра.

Пламен једне свеће подигне температуру за 10 степени Целзијусових у односу на спољњу.

Улаз у бивак наслоњен на сџену израђује се за погнути став и то уз саму стену, а затвара се припремљеним коцкама или пресавијеним шаторским крилом. Унутрашњост се може уредити за седење и лежање. На сличан начин могу се преуредити поједине пећине, шкрапе и пукотине. У пећини се може склонити већи број људи. Погодна је и због тога што се у њој без огра-

Улаз у бивак наслоњен на стену

Бивак наслоњен на стабло се подиже у шуми, када квалитет снега не дозвољава да се секу снежне коцке

ничења може ложити ватра и кувати. Удобнија је од било ког снежног објекта. Сигурнија је у смислу заштите од ветра, кише, лавина. За конак у планини могу се употребити сеници, који ловци припремају ради прехранивања високе дивљачи.

Ако се неко одвоји од групе и залута у планинском беспућу, поуздан конак може потражити испод слапа или под стрехом с које цури вода. При томе је корисно ноге увући у ранац, а руке у џепове од панталона, како би се избегле промрзлине.

Израдити партизански бивак је веома једноставно, много лакше од иглоа. Ваља само пронаћи стабло четинара чије гране досежу до земље и већ је пола посла завршено. Доње гране треба међусобно испреплести и на њих набацити слој снега од 30 до 35 см. Уколико у близини нема стабла с грањем, погодним за преплитање, гране треба донети с другог места. У случају да се снег брзо топи или да је сувише сув, око грања треба разапети шаторско крило. Ту врсту снежне кућице, без много журбе, шест људи може да изради за један час.

Ни снег ни лед нису проводници топлоте, па се зато импровизовани биваци у природи израђују управо од ове две „сировине“.

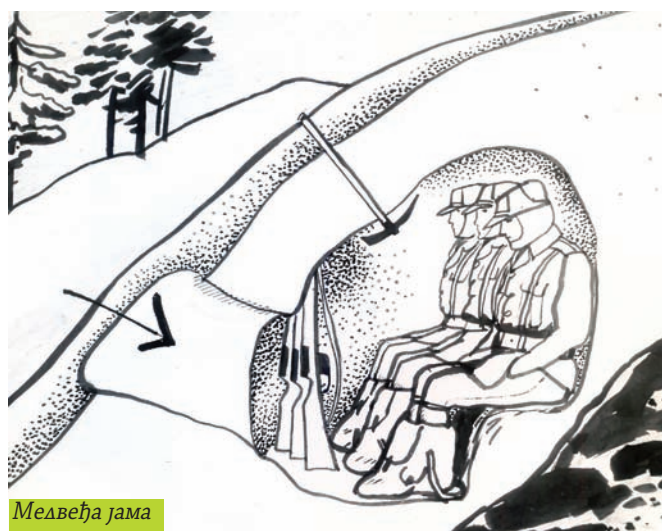
Сличан партизанском је и бивак наслоњен на стабло. Он се подиже у шуми, када квалитет снега не дозвољава да се секу снежне коцке. На стаблу одабраном за стожер ове врсте бивака ваља поломити грање до три метра изнад тла, а око стабла у снегу треба описати круг пречника од око три метра изнад тла и очистити снег до земље. У обод описаног круга потом се, на одстојању од око 25 см, наместе мотке дуге три до пет метара, чији се врхови наслоне на стабло. Мотке се при врху везују ужетом или неком траком. Добијени скелет се испреплиће грањем, а онда набаца снег дебљине 25 см и више. Остаје још да се уреди унутрашњост скровишта.

Они који нису вични прављењу иглоа могу комбиновати различите елементе за израду бивака. Снежне коцке се, на пример, сложе као четири зида, вертикално увис. За кров се може искористити шаторско крило (са попречном дрвеном конструкцијом) или грање четинара. На такву подлогу требало би набацити снег, како би се створио још један изолатор. Уколико је кров направљен од шаторских крила, за његово разапињање могу послужити скијашки штапови који се постављају са спољне стране зидова од снежних коцки. Разуме се, у том случају и величину снежне кућице ваља прилагодити димензијама шаторског крила. Пошто се преко шаторског крила набацује снег, неопходно је с унутрашње стране снежне колибе поставити две-три вертикалне дрвене мотке да би као стожери омогућили да се на платно набаца снег.

С обзиром на то да се намерници зими у планину најчешће запућују са скијашком опремом, поред штапова, за израду бивака могу се веома успешно искористити и скије. За бивак наслоњен на стабло уместо грања за скелет могу се употребити скије. Такође, за јаме у снегу или покривено склониште, као покривка (кров) користе се скије. Оне су веома еластичне и могу поднети приличну тежину снежног покривача.

Пред улазом у бивак може се наложити ватра. Залиха дрвета за огрев треба да буде толика да може издржати двоструко више од планираног времена.

Мегвећом јамом назива се склониште, које се израђује у тврдом снегу (нанос) или се у ту сврху користи остатак лавине.

Медвеђа јама

Бивак ове врсте најчешће се израђује за 2–4 особе. Од алата ваља имати ашовчић, а могу да послуже и скије. Димензије тог склоништа зависе од тога коме је се намењено. Улаз у медвеђу јаму треба да је што мањи, отприлике 50–70 см. Искуство оних који су израђивали медвеђу јаму учи нас да је за конак за две особе потребно време од 20 до 30 минута, рачунајући и унутрашње уређење.

Температура у медвеђој јами виша је за 15 до 18 степени од спољне. Слична медвеђој је *вучја јама*, која се израђује за једну особу на стрмој падини.

Пре доношења одлуке о типу склоништа које се гради у дивљини треба имати на уму, пре свега, материјале које природа нуди. С друге стране, није без значаја ни економисање временом, поготову када се приближава ноћ. Уколико се у непосредној близини налази каква окомита стена, ето прилике за уштеду материјала и времена. Стена се користи као једна страна снежне колибе, док се остале граде снежним коцкама приближних димензија 60×50×30 см. Приликом зидања треба настојати да на врху остане што мањи отвор, ради лакше израде снежног крова.

За конак се може искористити и шатор. Место за подизање шатора треба одабрати много пре сумрака. Шатор ваља подићи на месту заштићеном од ветра и снежних наноса, али не под дрветом. Платнени дом се још може учврстити системом дебљих дрвених мотки. На крају, шатор се опаше високим снежним зидом који служи као својеврсни ветробран.

Искусни планинари између зида и шатора обично ложе ватру. Изнад ватре често се окачи котао или овећа конзерва с водом (снегом)

Могућности за израду снежних кућица су практично неограничене. Све зависи од тога којим се природним средствима располаже. На цртежима су, осим партизанског бивака и бивака наслоненог на стабло, приказана снежна скровишта за чију израду се користе шаторска крила и смучарска опрема.

Платнени дом на снегу

Нема ни говора о зимском камповању са великим шаторима, какви се лети користе, који су осетљиви на ветар, а не би могли да издрже наслаге снега. Најпознатији су изотермички шатори које користе алпинистичке експедиције и које се састоје од два, један у други смештена шатора. Унутрашњи је обичан канадски шатор, а спољашни има две заштићене и од ветра обезбеђене апсиде. Скромних су димензија и у њих се може увући искључиво четвороношке. Апсиде, односно прочеља, веома су практичне јер служе за смештај ранаца, опреме и материјала. Може, такође, послужити обичан канадски шатор, али само ако је опремљен много дужином и већим двоструким кровом.

Улаз можете заштитити додатним крилом разаптим по предњем ужету и учврстити сигурносним иглама. Од ветра се можете заштитити и укопавањем шатора или подизањем зидања од снега висине барем 50 см.

Двоструки зидови штите од хладноће и обезбеђују температуру у шатору око нула степени Целзијуса чак и када је спољашња много испод нуле. Било какав извор топлоте, примус или гасна лампа, довољан је да у тако малом простору створи пријатну температуру и осећај удобности. Што је шатор боље укопан и заштићен од ветра, то ће у њему бити угодније и топлије. Уколико је снег јако дубок, а нема много времена да се рашчисти и потом забоду кочићи, уместо стандардних могу се користити специјални кочићи – лопатице какве се користе за песковиту подлогу или вреће пуњене снегом, закопан на дужину од око 10 см. Сув и хладан снег високих планина ношен slabим ветром бива нанесен на крила шатора, те га стога ашовчићем, с времена на време, треба скинути како не би сувише оптерећивао шатор (ашовчић је неопходан део опреме за свако камповање). Добро набијен снег испод пода шатора врло лако и брзо се топи и претвара у чврсту ледену плочу. Треба сваки час улазити и излазити јер снег који се том приликом на ципелама уноси кваси под шатора. Препоручујемо да, када се пође на спавање, ципеле што боље осуше и добро увијене у новине ставе макар и испод јастука, како се током ноћи не би смрзле па ујутро биле тврде као бакалар.

Најбољи лежај је гумени душек на дување прострт директно на под, преко којег су раширене новине или вунена простирка. На крају долази добро постављена врећа за спавање. Није лоше имати и резервну одећу, јер она која се користи дању у снегу може да се накваси. Ноћу се лепо спава у хладном, под условом да сте добро покривени. Ако је баш неопходно, накратко упаљен примус или плинска лампа брзо загреју ваздух у шатору. Ведро небо обично наговештава јутарњи мраз, а облачно указује на једнаке температуре и падавине, што често обавезује на чишћење снега нагомиланог на крову шатора. Најљући непријатељ је ветар који наноси снег. Отуда и потреба да се зидовима од снега и укопавањем шатор заштити од снежних наноса.

У врећи за спавање каква се употребљава у нашој војсци може се у зимској униформи под ведрим небом коначити на нула степени, без осећаја хладноће

ПРОСТИРАЧ ВАЖНИЈИ ОД ПОКРИВАЧА

Када се подигне шатор, то није довољно за угодан сан. Бољи комфор подразумева пољски кревет, простирач и врећу за спавање.

Велик је број модела пољских кревета, врећа за спавање, столова, столица, простирача и другог шаторског „намештаја“ који кампери користе у току боравка у природи. Цртежима је представљена логорска опрема која се употребљава у нашој војсци. Реч је о веома практичној, поузданој и квалитетној опреми. Уз то она се лако чува, одржава, пакује, транспортује, расклапа и склапа.

Кревет у шатору

За дужи боравак у природи обавезно треба имати кревет од било каквог материјала. Кревет у шуми може се направити на неколико начина. Важно је да буде 20–30 см изнад земље и да је на израђеном костуру сламарица испуњена сламом или сеном или да је постављен ваздушни душек. Осим кревета израђеног од дрвене грађе све чешће се употребљавају монтажни, склопиви кревети, а уместо сламарице користе се ваздушни душек или душек начињен од сунђера.

За израду дрвеног кревета потребни су тестера, секирица, неколико ексера за спајање конструкције и канап за израду мреже, а може и гуртна (јака трака, врпца).

Најмасовнију примену за коначење у војскама света, међу скаутима и планинарима, доживели су подметачи за спавање у комбинацији са врећама за спавање.

Врећа за спавање

Без вреће за спавање готово је незамисливо удобно провести ноћ под шатором. Највећи проблем је хладноћа која се преноси са тла. У тим случајевима људи од искуства на дно шатора постављају слојеве за

изолацију – новински папир, сено, сламу, гумени душек и сл. За спавање је препоручљиво обући дебље рубље. У шатору се може упалити светиљка или свећа, које ће температуру повисити за неколико степени.

У врећи за спавање каква се употребљава у нашој војсци може се у зимској униформи под ведрим небом коначити на нула степени, без осећаја хладноће. Наравно, када се томе још дода шатор, услови су повољнији. Многи греше када мисле да хладноћу (када спавају у природи) осећају зато што им је танак прекривач. Далеко је значајније обезбедити ваљану простирку. Дакле, лежај који ће бити добар изолатор и који ће при том моћи да се загреје телом. Познат је случај једног дечака извиђача који се ноћу покривао са десет ћебади, а опет му је било хладно. Једном приликом је од куће донео и јорган. И опет је било исто. Тек када се поверио друговима решио је проблем. Једноставно, пољски кревет је прекрио са два ћебета, покрио се једним и било му је угодно.

Вода у ципелама

Многи су се преварили ако око шатора нису ископали канал за одвод воде. Немали број пута десило се да камперима вода уђе у шатор и куља као поток. Дешавало се да вода излетницима накваси храну, да им однесе неке ствари и томе слично. Било је случајева када су кампери уместо кревета имали простирке, па када су се у току ноћи пробудили, безмало су плутали у води. Зато је добро учити се на туђим искуствима и грешкама, а не стицати их на сопственој кожи. Не треба бити лењ. Кад се подигне шатор узима се ашовчић у руке и ископа канал.

Запамтити!

- Не подиже се табор и таборски објекти у непосредној близини корита потока и река. Постоји могућност наиласка ненаданих бујица и поплава.
- Не подиже се логориште и логорски објекти у близини или испод електричних водова. Постоји мо-

Настрешнице

гућност случајног додира с електричним водом, природног пражњења магнетског поља, те опасност привлачења грома.

- Не подиже се логориште и логорски објекти у близини плинотова, нафтовода, железничке пруге, прометног пута или било којег другог места које је потенцијални извор опасности за учеснике логоровања.
- Не подижу се велики логорски објекти ако су мале физичке могућности учесника логоровања.
- Треба пазити да се не изазове пожар у кругу или околини логоришта.
- Не треба бити брзоплет и површан, треба радити константно, полако и пажљиво.
- Не треба се стидети да се пита искуснији, ако се нешто не зна.

Негативне стране импровизованог смештаја

У ванредним ситуацијама (рат, елементарне несреће) људи су најчешће принуђени да користе импровизовани смештај, а он крије различите опасности:

- слабија заштита од метеоролошких и климатских услова;
- цревне заразне болести (дизентерија, цревни тифус, паратифус, заразна жутица), када није обезбеђена хигијенски исправна вода, тј. није правилно решено уклањање људских излучевина и других отпадних материја;
- неке заразне болести животиња могу се пренети на човека, преко паразита – крпељ, зараженог терена и воде, те приликом хватања, припремања и конзумирања оболеле дивљачи.

Постоје начини да се избегну и такве опасности.

За спречавање цревних заразних болести и кожних обољења обавезно је прање руку пре јела и после тоалета, затим умивање, купање и пресвлачење, односно прање одеће. У недостатку других хигијенских средстава, треба користити „народни детерџент“ – цеђ и домаћи сапун.

Израда и типови заклона

Привремени заклон послужиће за један до два дана и ноћи, али за дужи боравак треба изградити трајнија склоништа.

Потребно је насећи додатне гране и везати их густо на оборено стабло, како би се добио гушћи склоп, који ће боље штитити од атмосферских утицаја.

Заклон се на крају може прекрити бусеном, тако да истовремено обезбеди и камуфлажу.

Колико су практичне колибе и настрешнице

Ако се за време таборовања организује бивак неколико километара од табора, практичније ће бити да се за ноћење подигне колиба или настрешница него да се носи шатор који бисмо претходно морали да сруши-

Патенти које извиђачи израђују на сваком таборовању

мо и да ствари распремимо, па да га на новој локацији поново подигнемо. Уз то, градња колибе доноси корисно искуство, а и доживљај је спавати у таквој колиби. За изградњу колибе у шуми, осим секирице и нешто канапа, не треба ништа више. Ако се прави колиба за дужи боравак, биће потребно и шаторско крило и нешто ситног алата.

„НАМЕШТАЈ” У ПРИРОДИ

При одласку у природу често је непрактично носити сто, столице и друге излетничке реквизите. Но, сналажљиви кампер ће све то начинити од приручног материјала.

Ако се у природу крене без аутомобила, дакле с ранцем на плећима, сваки сувишни предмет, поготово гломазан и тежак, задаваће многе невоље. Најпре, руке неће бити слободне, што је и те како важно за нормално корачање. Уколико, пак, све успе да натовари на плећа, ходаће погнуто, а брзо ће се заморити.

Много је лакше и практичније направити „намештај“ од материјала који природа нуди. За све те рукотворине потребно је само мало труда и маште. Разуме се, без алата нема заната. Али, није реч о специјалном комплекту. Довољно је понети само секирицу, нож, мало канапа и ексера. Све остало је ствар сналажљивости.

Стара, добра петролејка

За безбрижан сан у природи није довољно само подићи шатор. Треба још спровести мере одводњавања, маскирања, унутрашњег уређења платненог дома и друго.

Најважније је знати да од шаторског платна, ма ког облика, уз мало маште и довитљивости, може да се начини поуздан платнени кров.

Понекад и у шатору ваља ископати један или више канала (подводно и мокро, блатно земљиште, смрзнуто које се услед виших температура раскваси, продор неке површинске воде). Ископани канали у шатору засипају се шљунком (затрпавају водопропусним материјалом) или се покривају решеткама од левстице, облица, полуоблица, дасака и слично. При том ваља обезбедити нормално кретање по шатору и спречити одроњавање. Вода из ових канала одводи се падином. Уколико не по-

стоји таква могућност, вода се одводи у ископане јаме. Оне се израђују на најнижем земљишту, димензија 40×40, дубине 60–80 см и затим се облажу грађом и покривају поклопцем. Да би се спречило обрушавање у водопропустљивом земљишту, јаме се испуњавају шљунком, каменом или крупнозрнестим песком и не облажу се. Да би се спречило улажење воде у шатор,

За дужи боравак треба изградити трајнија склоништа

испред улаза се израђује се заштитни праг од дасака, гредица, земље, бусена и сличног материјала, висине 15–20 см, или јама за сакупљање воде, која се покрива решетком.

Уз природно осветљење, као извор светлости могу се употребити електрично осветљење из сталне мреже, агрегати, акумулатори, батерије, затим све врсте лампи (петролејске, карабитне), свеће и друго. Због противпожарне заштите средства за осветљење не смеју се постављати у близини запаљивих материја, нарочито не близу шаторског платна. Када је реч о маскирању (у рату), ваља навући завесе на прозоре, заширити улаз, а могуће је и извор светлости обојити у плаво.

Корисне рукотворине

Ако кампује већа група људи, осим шатора, треба подићи још неколико објеката. Пре свега кухињу. Чак и када нема потребе за казаном или кухињом ауто-приколицом, на месту где се справљају оброци није згорег подићи настрешницу. Јер, и слаба киша може да угасити ватру. А кад већ настрешница штити „ватриште“ од падавина, испод тог „штита“ добро дође пољски креденац за суђе. За његову израду, као и за многе друге „патенте“, довољно је имати пруже и мало канапа.

Пољски фрижидер

Ако покушате изнад жара да испечете кобасицу, користећи се виљушком, тешко ће те успети без заштитника. Као штит од јаре служи картон облика квадрата који пре тога треба погасити.

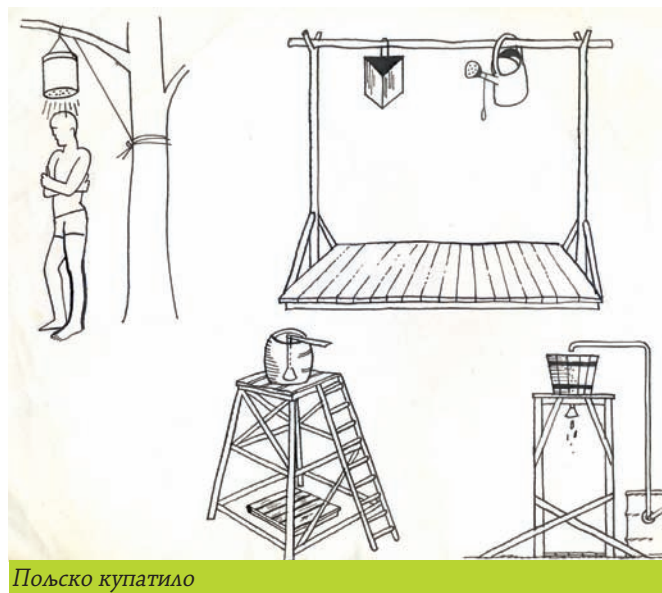
И сланик се без много труда може направити од две дашчице и нешто гранчица. Грана, чији се дебљи крај пободу у земљу, може се употребити за одлагање шоља.

У недостатку фрижидера, лако кварљива храна може се чувати у платненој врећици окаченој о треножац изнад површине воде. При том је значајно да треножац буде испод крошње дрвета. Тако намирнице неће бити изложене директном утицају сунчевих зрака. У неким селима и данас се за чување меса и сухомеснатих производа користе дубоки бунари. Сељани, такође, употребљавају врећицу за храну која се завезана за канап спусти непосредно изнад површине воде.

Купатило у дивљини природе

Будући да је хигијена пола здравља, ни у природи се не треба одрећи корисних навика. Умиваоник и туш може заменити импровизовано купатило.

Када искуство није савезник оних који се одлуче да извесно време бораве у природи, може се догодити да погреше у неким сасвим једноставним стварима. Приликом подизања шатора са свим пратећим објектима ваља се, између осталог, распитати о правцу дувања ветра. Кампер мора, на пример, да спречи

Пољско купатило

да ветар под шаторе донесе неугодан мирис из јаме за отпатке. Опасно је да се на бистром планинском потоку вода за пиће захвата низводно од места где се она користи за прање рубља и судова.

Пољско купатило може се, уз мало маште и труда, начинити на више начина. Све зависи од броја људи и од тога колико ће дана боравити у природи. За краће камповање треба се одредити за једноставне рукотворине. Не смеју се, при том, заборавити обавезни реквизити, попут баштенске кофе, дрвеног или лименог бурета, неколико метара гуменог (пластичног) црева, понекад три до четири метра цеви (од пола цола), мало дасака, решетка за туш, зовино грање (за стварање импровизованих славина) и дрвена грађа. Понешто од овога може се набавити у природи. Ако је проблем превести бурад, она се могу закупити и у оближњем насељу.

Шумска постеља

Импровизовани кревети од дрвене грађе не приличе само колибама већ и шаторима. И то онима без дна. Наиме, већина типова шумских постеља израђује се тако што се четири рашље пободу у земљу и онда

споје дрвеном грађом. Не може се тврдити да је немогуће изградити кревет у шатору са дном (поставом). У том случају ваља имати више канапа. Ексери такође добро дођу.

Приликом израде кревета од дрвене грађе треба водити рачуна (може се рећи да је то и правило) да постеља буде подигнута од тла најмање 30 см. На тако израђен кревет може се поставити импровизована сламарица од сувог лишћа, гумени душек или ћебе.

Један од најугоднијих и најмекших лежајева може се израдити од грања јела или смреке. Треба најпренаћи довољно грања, дужине метар до метар и по. На месту лежаја гране се убадају дебелим крајем у земљу, тако да вршци долазе у средину. Гране ваља побости по целој површини лежаја. На ивице се потом положи четири тање равне гране, а на углове се причврсте кочићи. Предност овог лежаја, осим што је мекан и еластичан, јесте што је топао јер ваздух који се задржава између иглица чува топлоту.

Јелове и смрекове гране могу се поставити на место лежаја и без забијања у земљу. Једноставно се полагају у слоју дебелом до 25 центиметара. При том треба пазити да се крајеви грана постављају према ивици лежаја, а да се врхови испреплићу у средини.

На четири рашље забодене у земљу положи се две мотке по дужини лежаја и споје ужетом. Дугачко тање шибље врбе (или нечег сличног) уметне се у слоју од 10 см између ужета и лежаја је готов.

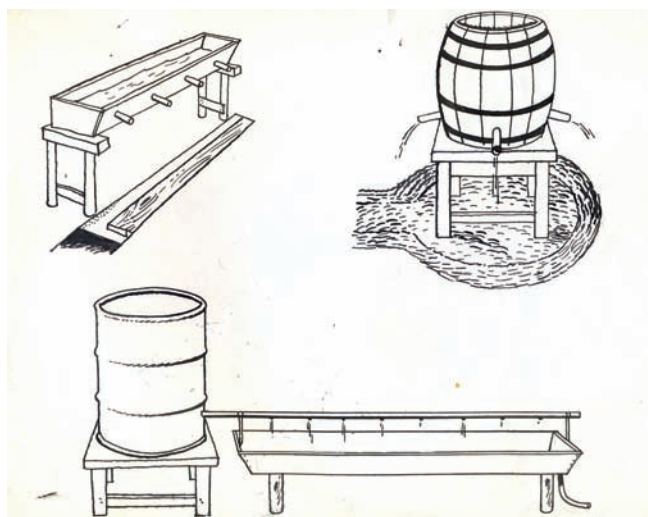
Пољски бојлер и пећ

Лимена бурад и веће конзерве, уз други приручни материјал, могу послужити за израду пољског бојлера, односно пећи за печење хлеба

Кад у близини нема ни реке ни потока, приликом вишедневног боравка у природи, треба обезбедити и пољско купатило, што је нарочито значајно за јесење и пролећне дане. При томе је најтеже направити бојлер. Али, машта и могу труд много тога. За пољски бојлер треба обезбедити лимено буре. Уз постојећи отвор, на њему треба пробушити још један и то на конусном делу. На постоље направљено од дрвених облица треба учврстити буре и премазати га слојем блата (служи као изолација да се загрејана вода брзо не охлади). У постољу обавезно треба обезбедити простор за ложиште.

Слично бојлеру може се израдити и пећница за хлеб и припрему јела. При том се ваља послужити лименом бачвом или сећи данце лименог бурета.

Пећ за печење хлеба (за више десетина килограма на дан) може се направити од дрвених облица и блата. Најважнији детаљ приликом израде пећи је под. На трасирано земљиште прво се стави слој пепела или ситног песка, дебљине 8–10 см и поравнати тако да се задржи пад 10–12 см према такозваној челној линији пећи. Преко слоја пепела пљоштимице се поређају цигле једна до друге, паралелно са осом пећи или лепеза-

Уз машту и труд много тога се може направити, на пример бојлер, умиваоник...

сто у виду листа папрати. Цигле се потом благо побиију и учврсте у песок, тако да се тешко помичу и да површина пећног пода буде равна плоча нагнута према чеonoј линији. Простор између цигли, по могућности, треба попунити малтером од шамотног праха или малтером од иловаче, помешане са 10 до 15 одсто ситног песка. Ти простори могу се до половине попунити пепелом, а онда малтером. Ако нема пепела и ситног песка, испод цигли се може ставити обична земља помешана са плевом, или шљунак помешан са земљом, затим ковачка шљака, пепео помешан са песком, истуцана цигла, цреп и слично.

Под пећи може се начинити и од пластичног камења. Не долази у обзир камен кречњачког порекла зато што није постојан на високој температури.

КАКО ДО ВАТРЕ

После точка, једно од највећих човекових открића је ватра. Свет без ватре, и уопште без различитих видова сагоревања материје, био би много сиромашнији.

Научници претпостављају да је човек ватру открио посве случајно. Највероватније након што је нека муња запалила дрво или шикару. Испрва се плашио те „ђавоље магије“, а касније је упознао све њене благодети и припитомио је. У пећини је прачовек данима одржавао ватру, јер се плашио да се не угаси, а није знао како да је властитом руком поново потпали. Она га је грејала, а на пламену је пекао месо и справљао другу храну.

Изрека „Ватра је добар слуга, али и зао господар“ позната је свима. У једној реченици много тога је речено. Зато с ватром ваља опрезно баратати. У многим крајевима, нарочито у густим шумама, ложење ватре је строго забрањено. На то упозоравају и посебни знаци. Тамо где је дозвољено ложити ватру треба водити

рачуна о основним правилима, тим пре што и најмања искра која остане када се ватра угаси може постати узрок пожара.

У шуми се ложи мала ватра

Ватру је најбоље заложити у близини воде, како би у случају потребе могла брзо да се угаси. Уколико се ложи у шуми, требало би добро припремити терен: круг за ватру пажљиво очистити од сувог лишћа, граничица, шишарки и слично. Саветује се да се ложи мала ватра, јер је велика веома опасна у шуми и „гута“ много дрва. Важно је не напуштати простор где гори ватра, чак ни на неколико минута. Пре одласка на спавање или пре напуштања терена ватру треба пажљиво гасити водом. Не сме остати ни комад жара.

Није исплативо правити компликованије типове огњишта када се у природи борави један или два дана.

Кресиво и труд

Ватра се може заложити ако се таре дрво о дрво. То је спор али ефикасан начин. Може и кресивом (нарочитим каменом) који запали труд (врста гљиве која живи као паразит на стаблу дрвећа, а просушена употребљава се за паљење ватре кресивом, огњилом). Ватра се може изазвати и пропуштањем сунчевих зрака кроз сочиво двогледа, батеријске лампе и других оптичких помагала. При том сочиво треба поставити тако да се запаливи материјал нађе у „жижи“ сунчевих зрака. Други је начин употреба кресива. Реч је о мањем комадићу челика и камена. Ударањем једног о друго производе се искре, односно варнице, које треба управити на запаливи материјал. Најбоље средство за паљење је труд. Он се добија од гљива које расту на стаблима букве, храста, дуда или шљиве. Најбољи труд добија се кувањем зреле гљиве у води, у коју треба ставити пепео. После дужег искувавања, гљива се осуши и добро истуче. Тако добијен труд је мек као памук и веома лако се пали. Ако нема могућности да се гљива кува, онда је треба што боље осушити и истући. Уместо труда може да послужи и добро осушена маховина. Чим се примети дим значи да је дошло до паљења, па одмах помоћу сувог иверја, сламе, сена, шушња и другог лакозапаливог материјала ватру треба постепено појачавати.

Најбоље средство за паљење је труд

Ако се припреми луч од боровог дрвета, а то су танке цепке (добијају се када се ножем или оштром секиром издеље облица или цепаница од боровине) богате смолом, неће бити великих потешкоћа при припремању ватре.

Да би се могла наложити добра ватра, мора се знати какав ће се материјал употребити. Потребне су три врсте материјала да би се упалила ватра: за потпалу, за разгоревање (разбуктавање) и горивно дрво.

Материјал за *пошћивање*, мора бити такав да се лако упали једном шибицом. Ако су то гранчице, морају бити потпуно суве и не смеју бити дебље од шибице. Међутим, ако су гране дебље, морају се састругати или исецкати ножем. Ако у ту сврху послужи црногорично дрво, добија се одличан материјал за потпљивање ватре.

За *разгоревање ватре* добро ће послужити суве

Искре из камена

гране, које не смеју бити предебеле, највише дебљине прста на руци и дужине 10–20 центиметара. Веће гране треба расцепити.

Горивно дрво је онај материјал који даје ватру и којим се ватра може одржавати. У ту сврху потребно је наћи дебље комаде дрва или гране, од чијих величина и дебљина зависи врста ватре. Најбољу ватру даје храстово, буково или грабово дрво.

Важна правила за ложење ватре ватру треба ложити ситним гранчицама. Ако се на ватру натрпа густо грање, угасиће се. Приликом ложења не треба употребљавати рачвасте гране, јер их због превеликог размака пламен не достиже. Препоручује се пажљиво слагање дрва за ватру, затим дрво које може да се цепа. Корење даје јаку топлоту. Гране које се налазе испод сувог лишћа не треба употребљавати, јер су углавном труле, а такво дрво слабо гори

Тајна је у ситној грађи

Боравак у природи, на излету, биваку, а посебно на логоровању у шуми готово је незамислив без коришћења ватре, било да она служи за кување, грејање, осветљење, сигнале или у друге сврхе. Зато је добро

упознати бар неколико типова практичних огњишта и ватришта.

Опште је правило да ватру треба почети слагати – подлагати сасвим ситним гранчицама. Следећа два правила односе се на ваздух:

- густо наслагана дрва гуше ватру јер нема ваздуха (дрва не смеју бити прилегнута једно уз друго);
- ложење грањем или гранама, које се рашљају на све стране, такође није успешно, јер има превише ваздуха, односно превелик је размак између грана, па их пламен не досеже и ватра се не разгара.

Опрез због пожара

И најмања заостала искра може проузроковати пожар. Зато ватру треба ложити у близини воде. Ако се ватра ложи у шуми, терен предвиђен за то треба пажљиво очистити од сувог лишћа, грања, шишарки и слично. Веома је битно да се ватра ложи на чистој и тврдој земљи. Препоручује се мала ватра, јер су велике ватре и ломаче опасне за шуму и „гутају“ много дрва. Ватру никада не треба напуштати да би се у међувремену обавио неки други посао. Пре одласка на спавање и при напуштању терена, ватру треба угасити водом.

Сочиво уместо шибице

Данас је лако запалити ватру. Шибице, упаљачи и друге направе уштедели су много времена и труда. Ако се крене у природу и не понесе се ни једно ни друго од тих једноставних помагала, не треба очајавати. Ватра може да се запали пропуштањем сунчевих зрака кроз сочиво двогледа, батеријске лампе и др. При том се сочиво поставља тако да се запаљиви материјал нађе у жижи сунчевих зрака.

Уместо труда, може да послужи и добро осушена маховина. Чим се примети дим, значи да је дошло до паљења, па одмах помоћу сувог иверја, сламе, сена, шушња и другог лакозапаљивог материјала ватру треба постепено појачавати. Ако се може набавити луч од боровог дрвета (танке цепке богате смолом), неће бити великих потешкоћа за паљење ватре.

За ватру је боље дрво које цепамо него облице с кором. Корење даје јаку топлоту. Не употребљавајте гране које се налазе испод сувог лишћа, јер су редовно у стању труљења, а такво дрво слабо гори.

Ноћна ватра

Када се ватра ложи ноћу, да се не би често стављало грање и да пламен не би био велик, најбоље је ложити ватру дебелим балванима или ископаним пањевима.

Уместо ситних гранчица, за подлагање ватре одлично служи тзв. ватрин цвет. За израду ватриног цвета веома је важно имати суво дрво и оштар нож. Кад је цвет готов, убоде се с обрнуте стране у земљу и почне

Ватра се може запалити приручним средствима – на пример трењем узице о дрво

са слагањем грађе (ситних цепаница, гранчица и облица) за ватру.

Важна правила

- Не ложите ватру где је забрањено и поштујте истакнута упозорења.
- Ако морате ложити ватру у шуми, добро припремите терен. Пажљиво га очистите од сувог лишћа и гранчица, шишара како би земља била чиста и тврда.
- Ложите малу ватру. Велике ватре и ломаче веома су опасне за шуму и троше много дрва, а и мале ватре могу дати велику топлоту ако се правилно наложи.
- Не напуштајте ватру! Не остављајте је да гори сама ни неколико минута. Нека је неко увек крај ње.
- По могућности ложите ватру у близини воде. Ако ложите ватру подаље од извора или потока (односно корита реке или језера), припремите канту с водом или песком, како би у случају потребе могли брзо да је угасе.
- Пре одласка на спавање обавезно угасите ватру (ако неко није задужен да пази на њу), поливањем водом или посипањем песком. И када ватриште изгледа посве угашено, могуће је да се негде на дну крије искра која ношена ветром може изазвати пожар.

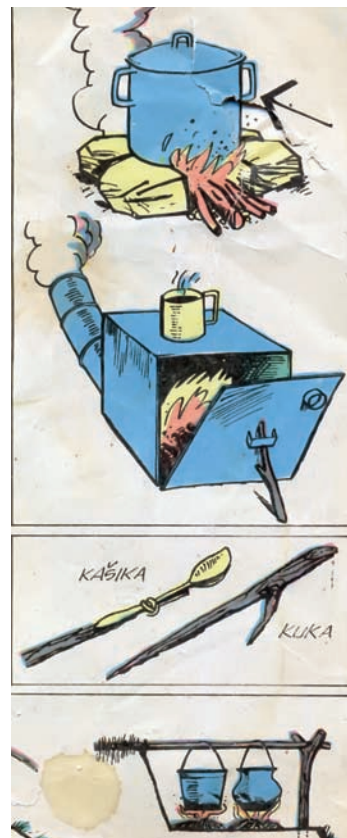
ОГЊИШТА

Обично ловачко огњиште састоји се од две сирове класе, а може се направити и од камена. Размак између класе и висине рашљи прилагођава се величини посуде за кување.

Рефлексионо огњиште гради се тако што се укосо и паралелно забоду две мотке (високе 60–70 cm), међусобно удаљене око 30 центиметара. Изрежу се класе од сировог дрвета дужине око 50 центиметара. Те класе се наслажу једна на другу на косо забијене мотке и тако се добије коси зид. Зид може да се поплоча тањим каменим плочицама или да се премаже слојем

иловаче или блата. Ветар треба да удара о зид, а не да дува постранце и односи топлину. За рефлексионо огњиште потребна је јака ватра, а најчешће нам служи за печење меса на ражњу или за грејање.

Подигнуто огњиште веома је практично за дужи боравак на логоровању мање групе, између осталог и зато што се не мора сагињати приликом кувања. Од тежих и сировијих облица сложи се пагода, која се ради сигурности може причврстити ексерима или жицом. Отвор на врху пагоде затвори се тањим пружем, на које се стави дебели слој иловаче (може и азбестна или лимена плоча) и на њој се ложи ватра. Са стране се укопају две рашласте мотке, које ће служити као носачи за котлиће.

Импровизовано огњиште

Руковање плинским кувалом

Приликом руковања плинским пламеником вреди посебно упозорење. Прво треба проверити да ли боца пушта плин. Разводни вентил или регулатор притиска морају бити атестирани, а разводно црево на већим боцама исправно. Пре него што се приступи припаљивању плинског кувала треба проверити да ли је вентил био затворен, како не би дошло до експлозије услед велике концентрације плина у простору где се кувало налази.

Спајање две обале

Када, на пример, војска одлази са места таборовања, треба уклонити све трагове боравка, осим мостова који ће служити становништву и онима што ће тек походити природу.

Стара народна мудрост учи да никада иза себе не треба рушити мостове, ако за то нема преке потребе. Јер да би створили мост, ма и од обичног дебла, треба уложити велики труд. Вишљасте грађевине које спајају обале великих река граде се и по неколико година и веома су скупе. А, опет, колико год да је мостова, никад довољно. Јер људи би да пређу на другу обалу готово у сваком делу речног тока.

Колико год су потребни велики мостови, још више значе они с малим распонем, који спајају обале речица

Колико год су потребни велики мостови, још више значе они с малим распоним, који спајају обале речица и потока

и потока. Зато приликом дужег боравка у природи ваља учинити и корисно дело. Сваки нови мост добро ће доћи околном живљу и свима који одлазе у природу.

Да би се обезбедила потребна грађа од алата је неопходна тестера, секира, крамп или ашов и чекић. За спајање дрвене грађе користе се ексери. Ако нема ексера може се употребити конопац или канап.

Пре него што се почне с резањем грађе, ваља се одлучити за врсту моста, измерити корито реке и на основу тих величина обезбедити потребан материјал. Приликом спајања конструкције треба водити рачуна о потребним ослонцима стубова и других делова моста.

Употреба падобрана

У условима опстанка падобран представља право богатство (одећа, заклон, санитарски материјал и шта све не!). Зато (имајте на уму) поступајте рационално са том скупоценом опремом. Падобрану се намена може променити само у условима крајње оскудице, када не постоји друго решење.

Падобран се може наместити на штапове (Индијанци користе кожу) или се веже за грану и причврсти за земљу.

Материјали за израду патената (разне направе од приручног материјала – облица и канапа – којима се ствара комфор у природи) у шатору су тање или дебље

пруће различитих облика, шибље, облице, даске и сл. За израду патената на логоровању уз море употребљавају се трстика, камење, чешери црногорице (шишарке) и слично.

Патенти су разне полице за личну и колективну опрему, клупице за седење, столице, вешалице за одећу, сталци за обућу, полице за књиге, полица за ранац, свећњаци...

Данас су у употреби веома модерна тела и уређаји, међу којима су бензински и нафтни агрегати за производњу електричне енергије, плинске светиљке различитих модела (с прикључком на боцу или улошком за замену), акумулаторска расветна мрежа и батеријска расветна мрежа. Мање савремене светиљке, али доступније, јефтиније и често практичније су фењер, петролејка и бензинска светиљка. Батеријска светиљка и обична парафинска свећа ипак се најчешће користе на логоровању за расвету у шатору, а свећа, фењер и плинска светиљка користе се и као извори грејања у шатору.

На шумским логоровањима углавном се граде кухиње од приручног материјала (облица, мотки и сл.), а на таборовањима уз море кухиња треба да буде у чврсто изграђеном објекту, с плинским кувалом.

Хигијена судова

Посебна брига мора се посветити посућу за припрему јела. Судове обавезно треба прати у топлој води с употребом детерџента. Након тога, посуђе се испере у текућој хладној води, макар се импровизовала вода текућица употребом канте и пипе или канистра и славине.

Кад нисмо сигурни да имамо проверено здраву воду за испирање, у њу додајемо и дезинфекцијско средство (нпр. асепсол). Након прања судови се ређају да би се исцедило и осушило на полице које смо направили. Ако се посуђе брише, крпа треба да буде потпуно чиста.

Магацин за храну

Магацин (економат) за храну је објекат у који се смештају намирнице донете на логоровање или набављене у околини логора за дневну употребу. Најпогоднији за економат је шатор с двоструким кровним платном, затим шатор у шатору или обичан шатор наткривен шаторским крилом или церадом. Намирнице се смештају на полице, заштићене од инсеката и штеточина. Лако покварљиве намирнице чувају се у правом или импровизованом хладњаку. Пожељно је и потребно да магацин буде смештен у близини кухиње, у хладовини. О намирницама, као и о реду у економату, бригу води економ, који у посебној књизи води евиденцију о набављеним и издатим намирницама за припремање obroка.

Прање судова

Трпезарија и хладњаk у природи

Трпезарија се гради да би се културно и хигијенско јело. У току дана може да послужи и као учионица, а за време кишних дана и као место окупљања. Основни елемент трпезарије је дрвена конструкција од грађе из шуме, а може бити и конструкција од неког другог материјала. Кров трпезарије је од кераде или најлона, а унутрашњост се састоји од клупа за седење и столова, који су ради лакшег чишћења покривени пластичним фолијама.

И без електричне енергије, односно плина може се имати хладњаk за чување лако кварљиве робе и намирница.

Хладњаk укопан у земљу израђује се тако што се у хладовини ископа одговарајућа јама. Величина јаме прилагођава се количинама намирница које ће се чувати. Ископана земља користи се за израду заштитног насипа око хладњака. Изнад хладњака направи се поклопац од даске или прућа са заштитним најлоном. Ако нема дебеле хладовине, хладњаk се наткрије керадом

Мања трпезарија

или шаторским крилом. У хладњаку се могу уградити и полице. Најпогодније је да се такав хладњаk смести у економат за намирнице.

Хладњаk у води и изнад воде

Хладњаk у води је најједноставнији за израду. Зависно од дубине воде и места где се остављају намирнице, потребна нам је посуда с херметичким затварачем и неколико метара канапа. Намирнице се ставе у посуду и херметички се затворе, завежу канапом и спусте на дно воде у којој се хладе. Понекад је потребно посуду отежати тегом. Други крај канапа, наравно, веже се за дрво, камен или стену, како хладњаk не би „побегао“.

Хладњаk изнад водене површине веома је практичан, но за његово постављање потребно је више труда. У дно реке или потока, уз обалу на хладовитом месту, угради се дрвено, метално или камено постоље. На постоље изнад површине воде постави се одговарајући носач равне површине од даске или прућа. На носач може да се монтира полица за стављање намирница, којима је потребна нижа температура. Изнад таквог хладњака може се поставити и кров од шаторског крила или прућа, како би се намирнице заштитили од труња и прашине.

На сличан начин и од истог материјала могуће је направити и хладњаk у облику сплава.

ХИГИЈЕНСКО-САНИТАРНИ ОБЈЕКТИ И ПОТРЕПШТИНЕ

О хигијени и здрављу на логоровању одлучује се већ приликом избора терена за логор. Први услов је довољно здраве питке воде.

Места за снабдевање питком и водом за прање морају бити у непосредној близини логорског круга и свакодневно непрекорно чисти.

Личној и колективној хигијени треба посветити нарочиту пажњу, од редовног јутарњег умивања, прања руку, ногу, зуба, мењања рубља, до коришћења латрине – клозета (а не заклона иза грмља).

Саставни део хигијене на логоровању је и уредност шатора и личних ствари у њему. У току дана улазне странице шатора држе се отворене због луфтирања.

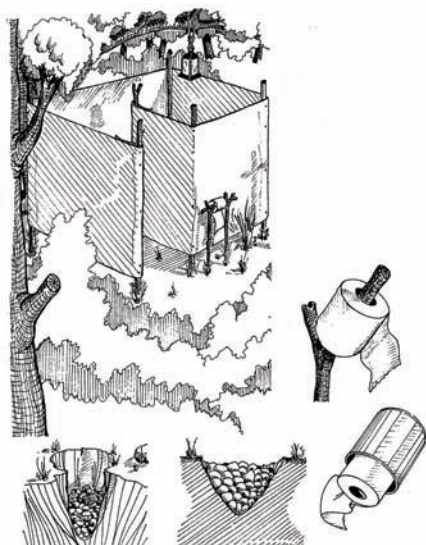
Латрина (пољски нужник)

На логоровању уз језеро или море латрина (клозет) свакако би требало да буде чврст санитарни чвор са одводном канализацијом или цистерном за одлагање, која се може машински празнити. На терену уз море који нема чврст објекат, а добијено је санитарно одобрење, гради се латрина као и на шумском логоровању.

Латрина се гради на више начина. Најједноставнији, а уједно и најлакши је градња чувавца. У односу на седеће пољске тоалете, латрине чувавци имају предност јер су стабилнији и лакше се чисте.

Број латрина одређује се према броју учесника логоровања. У односу на прописане хигијенско-заштитне мере, једна латрина одговарала би за највише 20–30 учесника логоровања. О величини клозетске јаме (дубини) одлучиће конфигурација тла на којем се логорује. Њена минимална дубина не би смела да буде испод једног метра. Латрина се свакодневно чисти и дезинфикује одговарајућим средствима (раствор халамида, хлор, живи креч и сл.). Кад се јама напуни до највише три четвртине, мора се затрпати земљом и градити нова.

У логору мешовитог састава потребно је градити засебне латрине за особе женског и мушког пола.

Латрина

Непријатни мириси из клозетске јаме најбоље се неутралишу повременим посипањем пепела, који се црпи са ватришта, односно са места где се на горућим дрвеним облицама припрема храна.

Латрина се прави на месту удаљенијем од логора, мало увученом у шуму, по правилу низводно од воденог тока крај којег се логорује. Прво се ископа одговарајућа јама, на њу се стави изграђени оквир од даске или раскаланих (фигуративно учвршћених) облица од тањег дрвећа или дебљих мотки. У средини се остави одговарајући отвор за вршење нужде. Око јаме се направи заклон од јуте или кровне лепенке (терпапира), или густо сложених гранчица црногорике, а ваљало би сматрати обавезним и наткривање.

Користећи грађу из шуме, шаторско крило, кровну лепенку и пластичну даску за седење, може се саградити квалитетна седећа латрина.

Јама и корпа за отпатке

Јама за отпатке копа се на удаљености 20–30 m од кухиње, а о њеној величини одлучиће терен и његова погодност за копање, број учесника логоровања и колико дуго се остаје на том месту. Ако за време логоровања није довољна једна, копа се и друга.

У току дана отпаци хране држе се у затвореној металној или пластичној посуди, а остали отпаци у корпи

за смеће. Обавезно једном дневно празне се посуде и корпе и засипа јама дезинфекционим средствима и лажним слојем земље. Пожељно је да се за јаму за отпатке направи и поклопац и тако спречи евентуални приступ дивљих или домаћих животиња (свињама, псима).

Ако се таборује на уређеним теренима, попут кампова, треба користити контејнере и вреће за смеће.

Корпе за отпатке израђују се од шибља, посебно од врбових грана, плетене траве, а најпогоднији материјал је лесково пруће за израду конструкције и плетер од врбовог шибља. Може послужити и кора од употребљеног дрвета. За одлагање отпадака може послужити, наравно, и најлон врећица или картонска кутија.

Хигијена на логоровању

На сваком логоровању које у близини нема чисту текућу воду (реку или поток) мора се импровизовати уређај с текућом водом за умивање, а импровизовани туш употребљаваће се за купање.

Да би се предупредиле нежељене последице обавезно је прање руку пре и после јела и после обављања физиолошких потреба.

Од неколико мотки, нешто шаторског платна (или гушће јуте), те туш-канте, канапа и, евентуално, неколико дасака за под (добро ће послужити и крупни шљунак за уређење одвода воде), израђује се логорско купатило. Ако нема туш-канте, с мало труда може и обична канта, помоћу танког лима (евентуално картона и платна), да се оспособи за то.

За време логоровања учесници сами перу рубље и остале делове упрљане опреме. За сушење одеће, рубља и опреме потребна нам је сушионица, а то је један од најједноставнијих објеката на логоровању. Може се израдити на различите начине.

ОСТАЛИ ЗАЈЕДНИЧКИ ЛОГОРСКИ ОБЈЕКТИ

Шта рећи о заједничким логорским објектима, када већ и сам наслов говори да су то објекти од интереса за заједнички живот на логоровању. За подизање неких треба више физичког рада.

Заједнички логорски објекти су јарбол и јарболиште, улаз – капија, осматрачница – сигнална станица, мостови, ватриште, ограда, путокази, огласна табла и степенице.

Јарбол и јарболиште

Јарбол који служи за подизање заставе не мора увек бити од витке и високе јеле. Може се начинити од било ког тањег и вишег дрвета које се нађе на терену

Јарбол

на коме се логорује. Да се не би секло дрво ради јарбола, застава се може подизати и спуштати и уз помоћ два ужета – једног које је везано између два дебла и служи као носеће уже и другог којим се подиже привезана застава.

Приликом подизања јарбола, посебна пажња обраћа се на сигурност учесника при рушењу дебла, а затим и приликом његовог подизања и укопавања у земљу. Опасност да се на неком сруши – стално вреба!

Док је јарбол полегнут на земљи, уре-

де се алке за провлачење ужета и начин везивања заставе. Постави се вучно уже за заставу и почиње с подизањем јарбола. Уз довољно ископану дубоку рупу привуче се јарбол, ако је већи и тежи прислоне се дебеле облице или класе. Затим се спреме сигурносна ужад за придржавање и помоћне рашље за подизање. Поступно се подиже јарбол, а кад се усправи, учврсти се набијањем земље и камења и осигура помоћним гредицама, које су такође делом укопане у земљу.

Јарболиште је терен непосредно око јарбола и, будући да је то место за свечаности, треба га уредити што пригодније. Шири простор око јарболишта је збориште. Ту се учесници логоровања постројавају приликом подизања и спуштања заставе, читања дневне заповести и у неке другим свечаним приликама.

Улаз у логориште – капија

Капија је улазни објекат у логориште и може се градити на више различитих начина и у различитим комбинацијама. Основне комбинације су: самостална улазна капија или комбинација капија и мост, затим комбинација капија – осматрачница.

Материјал за израду капије је дрво које се нађе на терену на коме се логорује, а може бити и донети материјал, тј. прерађено индустријско дрво, метална или пластичина конструкција. На логоровању уз море, где нема великог избора грађе, с мало маште, нешто ужади и заставица (сигналних, морнаричких или сл.), може се, такође, направити леп и функционалан улаз у логорски круг.

Добро је пре одласка на логоровање припремити скицу или цртеж жељене капије, а затим се на терену прилагодити расположивом материјалу. На земљи

се споје основни делови и ископају положајне јаме за укопавање носача капије, довољне ширине и дубине. Након тога, уз снагу руку учесника логора, или ако се ради о већем објекту уз помоћ ужади и дрвених маказа, приступа се подизању капије. Ако је капија једноделна, посао је брзо готов, а ако је вишеделна, онда се подиже део по део капије и спаја их у ваздуху.

Осматрачница – сигнална станица и путокази

Осматрачница се употребљава за осматрање околне где се логорује и за увежбавање сигнализације на даљину помоћу сигналних заставица дању и батерија ноћу. Може се градити самостално и у комбинацији с неким другим објектом. Материјал за градњу је дрво које се пронађе на терену где се логорује, а изузетно се гради металним грађевинским цевима.

Осматрачница

Будући да су осматрачнице углавном већи и тежи објекти, посебна пажња мора се обратити на сигурност учесника логоровања који подижу осматрачницу. Елементи осматрачнице, као и код других већих објеката, сложе се и споје на земљи и подижу део по део. Након тога се спајају и укопавају.

Путоказима у логорском кругу обележавају се правци кретања, ка сваком појединачном објекту или терену, а то је упозорење на властито место логорског круга. Ради се од различитих материјала: пруће, кора, расечена облица, донете дашчице...

Огласна табла

И за време логоровања мора се размишљати о размени дневних информација, а за то служи огласна табла. Може бити смештена било где, а најбоља су места где се најчешће и највише окупља: јарболиште, трпе-

зарија и круг логорске ватре. Најчешће се праве од дасака, прућа, испреплетених канапа, разапете коже, картона...

Огласна табла може висити на ужету, бити на направљеном сталку или једноставно прибијена, рецимо, на носач крова трпезарије. Пожељно је да се изнад огласне табле направи заклон (мала стреха), а евентуално и да у близини буде смотани најлон за заштиту целе огласне табле од кише. Најчешћа обавештења на огласној табли су: дневне зидне новине, јеловник, дневни ред рада, распоред дежурства (страже), реализација активности...

Степенице

Понекад је до неког објекта (извора, на пример) или чак до логорског терена потребно израдити приступне степенице. Најбољи и најпогоднији материјал је онај који је на терену. Све врсте степеница углавном се морају закопати, осигуравати потпорним стубићима, како не би дошло до одроњавања земље и материјала од којег су грађене степенице.

Материјали за логорске објекте

Све што може да затреба треба направити на логоровању. Разуме се, то не значи одбацивање савремених техничких средстава, која су на располагању. Све треба користити, па уз објекте и патенте које сами израдимемо имаћемо јефтино и удобно логоровање.

Свакако, пре него што се крене, треба се обавестити о свим детаљима: када, шта, од чега и чиме ће се радити. Логорски објекти и патенти могу се начинити од различитог материјала: дрво исечено у шуми и индустријски прерађено дрво (даске, летве и сл.), затим метални материјали (ексери, шrafoви, жице, цеви, алуминијумски профили, лимови итд.), па пластични (синтетички) материјали (фолије, плоче, врпце, црева, цеви итд.).

Треба се прилагодити месту и терену на којим се логорује. Зна се – најлепши јарболи су они од високе и витке јеле, али ако на терену где се таборује нема црногорице или је ретка, а није ни одобрена сеча таквог дрвета, онда ће се јарбол или било који други објекат израдити од онога што терен нуди. Треба се прилагодити условима боравка и радити оно што се може. Никада захтеви не смеју бити већи од могућности на терену.

Из комбинације дрвета и металних склопова могу се направити склопиви и преносиви трајни објекти. Сви објекти у одређеним склоповима припреме се за транспорт у жељеној величини и материјалу и допреме до места логоровања. Учесницима онда преостаје да их сложе, разврстају и користе за оно за шта су намењени.

Најчешће употребљавани материјал за израду објеката и патената на логоровању је рашљаста грана или мотка. Рашљаста грана има веома важну улогу

Капија, табор

у стварању логорског комфора, било да се ради о личним или колективним патентима или објектима.

Што се количине и врсте дрвене грађе тиче, она се обезбеђује за све таборске потребе обарањем дрвета. Поновићемо да то може да се чини само у случају крајње нужде, односно ако одобри шумар. Но, независно од тога, увек ваља питати старешину логоровања на ко месту и која дрва у шуми се може сећи. Стабло се одсеца што ближе земљи. Поручено стабло се извлачи на чистину и добро обради, тако да се већина материјала искористи. Треба очистити терен где је дрво срушено, а вишак грања однети у логор, како би опслужило за друге потребе.

За грађу се користи обично мање вредно дрво од јове (јохе, расте уз реке и потоке), врбе и граба. Висока шума се штеди у свакој прилици.

На крају

Љубитељи природе добро знају колико је битно придржавати се упутстава датих у овом прилогу, насталом као сабрано искуство многих намерника који су боравили у природи. Верујемо да ће они који буду дуже боравили под отвореним небом стваралачки примењивати ова својеврсна правила, те да ће се изнедрити и многа боља решења.

Не сумњамо, такође, да ће свако ко се нађе у невољи или му недостаје неко елементарно средство за живот и рад у природи, захваљујући унутрашњој покретачкој снази, пронаћи у датим околностима најбоље решење за превазилажење проблема. ■

